

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Första kammaren.

Nr 28.

Onsdagen den 22 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande skrivelse från riksdagens justitieombudsman:

Till herr talmannen i riksdagens första kammare.

För den åtgärd, som på riksdagen må ankomma, får jag härmed värdsamt anmäla, att svenska akademiens ständige sekreterare, filosofie doktorn *Erik Axel Karlfeldt*, vilken den 23 april 1929 av riksdagen förordnats att vara en av kommitterade till tryckfrihetens vård, den 8 april 1931 avlidit.

Stockholm i justitieombudsmansexpeditionen den 16 april 1931.

Seve Ekberg.

Gösta Stenlund.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge hemställa, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som komme att hållas lördagen den 25 innevarande månad, företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård efter avlidne doktor Erik Axel Karlfeldt.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 9.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av väckt motion om tullfrihet för vissa för blomsterförädlingsindustrin behövliga varor;

nr 29, i anledning av väckt motion angående ändring av skattelagarnas bestämmelser om avdrag för värdeminskning; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa avtal mellan kronan och Stockholms stad samt mellan kronan och aktiebolaget Stockholms bryggerier om fastighetsöverlåtelse m. m.;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till posthusbyggnad å Södermalm i Stockholm;

Första kammarens protokoll 1931. Nr 28.

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild ersättning till personal i växlingstjänst vid statens järnvägar;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om täckande av förluster å lånemedelskapital;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av viss del av det i statens kanalverk nedlagda lånekapitalet; samt

nr 89, i anledning av väckta motioner om Ladugårdsgärdets upplåtelse till Stockholms stad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. stats-
revisorerernas
gransknings-
rätt m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för avlämnande till riksdagens revisorer av räkenskaper m. m.

Genom en till riksdagen avlåten, den 26 februari 1931 dagtecknad proposition (nr 155), vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande över vissa av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer för avlämnande till riksdagens revisorer av räkenskaper m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) i anledning av förevarande proposition tillkännagiva sin i utlåtandet angivna uppfattning rörande riktlinjerna för avlämnande till riksdagens revisorer av räkenskaper m. m.;

b) anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels i samtliga kungörelser rörande statsbidrag eller statsunderstöd föreskriva såsom villkor härför redovisningsskyldighet inför riksdagens revisorer, dels ock i kungl. brev rörande dylika understöd intaga föreskrift om att redovisningsskyldighet skulle i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämde föreligga i fråga om medlens användning;

c) anhålla, att Kungl. Maj:t ville i de fall, där bestämmelser om statsbidrag eller statsunderstöd fastställts i lagform, vidtaga erforderliga åtgärder för att även i dessa fall motsvarande redovisningsskyldighet, som kunde komma att föreskrivas i nämnda kungörelser, måtte vinna tillämpning.

Herr statsrådet **Gyllenswärd**: Herr talman! Finansministern är för tillfället upptagen i andra kammaren. Jag har därför begärt ordet för att i hans ställe ge uttryck åt vissa betänkligheter, som statsutskottets nu förevarande utlåtande gett anledning till från finansdepartementets sida.

Det är ju så, att utskottet förklarat sig i allt väsentligt dela de synpunkter, som departementschefen anført till statsrådsprotokollet. Utskottet har sålunda anslutit sig till departementschefens uppfattning, att uttryckliga föreskrifter böra meddelas om statsrevisorerernas granskningsrätt. Och vidare har utskottet liksom departementschefen funnit, att detta bör ske på sådant sätt, att denna granskningsrätt uppställs som villkor för åtnjutandet av statsbidrag eller statsunderstöd.

Jag betonar, att det alltså i princip föreligger full överensstämmelse mellan propositionen och utskottets förslag. Både Kungl. Maj:t och utskottet äro ense

om att det icke är annat än naturligt och riktigt, att riksdagens revisorer i all rimlig utsträckning skola äga kontrollera användningen av de bidrag och understöd, som staten lämnar. Men när det gäller att omsätta denna princip i praktiken, har utskottet gått delvis andra vägar än Kungl. Maj:t och det har synts finansministern tveksamt, om utskottets förslag överhuvud kan utan vidare genomföras.

Propositionen utgick ifrån att förbehåll om skyldighet att avlämna räkenskaper till revisorerna skulle av riksdagen stadgas efter särskild prövning i varje fall i samband med anslags beviljande. Man tänkte sig denna väg, inte för att på något oberättigat sätt begränsa området för granskningen utan för att så att säga giva stadga och system åt granskningsförfarandet, d. v. s. möjliggöra en anpassning efter olika förekommande fall. Eftersom förhållandena på detta område äro oerhört skiftande, vågade man sig helt enkelt icke på att införa en allmänt gällande, så att säga schablonmässig, regel.

Som jag nämnde, är statsutskottet i princip ense med propositionen. Men det oaktat har utskottet på en oväg kommit tillbaka till just den schablonmässighet, som propositionen velat undvika. Utskottet utgår nämligen från att Kungl. Maj:t skall helt generellt i samtliga kungörelser rörande statsbidrag och statsunderstöd såsom villkor föreskriva redovisningsskyldighet inför statsrevisorerna. Utskottet föreslår vidare, att i samtliga kungl. brev rörande dylika understöd skall intagas föreskrift om dylik redovisningsskyldighet, ehuru visserligen i dessa fall redovisningsskyldigheten skall inträda, först när Kungl. Maj:t så påkallar och i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer.

Sedan statsutskottets utlåtande blev tillgängligt, har ju endast ganska kort tid stått till buds, och det har därför icke varit möjligt att bilda sig en fullt säker uppfattning om vart ett riksdagens beslut i överensstämmelse med statsutskottets hemställan skulle bära hän. Frågan kompliceras ytterligare därav, att utskottet ej nöjt sig med att av Kungl. Maj:t begära utredning efter de angivna riktlinjerna. Utskottet har tvärtom — utan att självt förebbringa någon utredning på denna punkt — förutsatt, att det nya systemet utan vidare skall börja tillämpas redan från och med nästa budgetår, eller alltså från den 1 juli.

Jag sade nyss, att förslaget till en början avser, att villkor om redovisningsskyldighet skulle införas i samtliga kungörelser rörande statsbidrag och statsunderstöd. En approximativ beräkning, som företagits inom finansdepartementet och övriga departement, har visat, att det här rör sig om omkring 170 olika författningar. Med hänsyn till de skiftande frågor, det här gäller, blir det sannolikt nödvändigt att utfärda särskild kungörelse för varje författning. I så fall skulle det tydligen bli en högst avsevärd ansvällning av författningssamlingen, vilket ju redan i och för sig är mindre önskvärt.

Denna erinran är emellertid icke den väsentligaste, som finansministern har att göra emot utskottets hemställan. Med fullt erkännande av redovisningsskyldigheten i princip frågar man sig, om det kan vara lämpligt och riktigt att, utan närmare utredning och övervägande, anbringa densamma över hela linjen. Statsbidrag och statsunderstöd enligt särskilda kungörelser utgå ju till de mest olikartade ändamål, t. ex. till offentliga rättshjälpsanstalter, till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen, till sjukkassor, till driftkostnaderna vid alkoholistanstalter, för understödjande av dispensärverksamhet, för driften av epidemisjukhus, till fattigvård och barnavård för lappar, till avlöning åt lärare vid folkskolor, till utjämning av kostnaderna för folkskolväsendet, till byggnader för folkskolväsendet i vissa av rikets nordligaste gränsorter, för inackordering av skolbarn i skolhem eller enskilda hem i vissa trakter, för anordnande av skolskjutsar, till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, till vissa föreningar, som verka

Ang. statsrevisorernas granskningsrätt m. m.
(Forts.)

Ang. stats-
revisorernas
gransknings-
rätt m. m.

(Forts.)

för musiklivets höjande, till främjande av svinaveln, vid försäkring mot smittsamma husdjursjukdomar o. s. v. Man kunde fortsätta denna uppräknings mycket längre.

De antydda kungörelserna utgöra ju endast stickprov på gällande författningar om statsbidrag och statsunderstöd. Är det då verkligen möjligt att utan närmare utredning föreskriva redovisningsskyldighet i dessa mångskiftande fall? På vem skall redovisningsskyldigheten i de olika fallen läggas? Vidare frågar man sig, hur redovisningsskyldigheten skall fullgöras, om den som mottager statsunderstödet icke är bokföringspliktig. Och det framställer sig en mängd andra frågor, mer eller mindre beslätade med dessa.

Detta gäller om utskottets förslag, att dylika bestämmelser skulle införas i samtliga hithörande kungörelser. Så kommer jag över till utskottets ståndpunkt, att i samtliga kungl. brev redovisningsskyldighet för statsbidrag skall föreskrivas. Jag vill erinra om att det, så som utskottets hemställan på denna punkt är avfattad, förutsattes, att intet undantag skall göras från nämnda regel.

Till att börja med får man väl dock anse uteslutet att fordra redovisningsskyldighet i de talrika fall, då statsbidrag lämnas till internationella organisationer. Här kan man ju erinra sig anslaget till Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. Det har kanske icke så stor betydelse i förevarande fall, men vi ha ju andra internationella anslag, såsom till permanenta skiljedomstolens byrå i Haag, till fredsbyrån i Genève, till statistiska institutets permanenta byrå i Haag, till tulltariffbyrån i Bryssel, och åtskilliga andra.

Beträffande vissa slag av statsunderstöd till enskilda personer kan det åtminstone vara tvivelaktigt, om redovisningsskyldighet bör eller överhuvud taget kan föreskrivas. Sålunda förefaller det knappast tänkbart att utkräva räkenskap för de »understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst», som utdelas från det under denna benämning upptagna anslaget å åttonde huvudtiteln. Här kan man måhända utan svårighet säga, att någon sådan redovisningsskyldighet icke bör ifrågakomma, men i andra fall kan det kanske vara mera tveksamt, var man bör draga gränsen. Är det så alldeles klart, huruvida förande av räkenskaper skall åläggas t. ex. den vetenskapsman, som erhåller anslag för utgivande av Nuvensk ordbok? Skall redovisningsskyldighet föreskrivas vid anslaget till »understöd åt kontraktsprosten L. P. R. Mattsson för fullföljande av hans Rosaforskningar»? Man frågar sig också, om avsikten verkligen kan ha varit, att ryska undersåten Alexander Sibiriakoff, vilken som bekant deltog i bekostandet av Vegaexpeditionen och som sedan erhållit statsunderstöd från Sverige, skall vara skyldig att redovisa för användningen av det understöd, som han sålunda åtnjuter från särskilt anslag? Från anslaget till utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker samt förstärkningsanslaget till detta utgår en mängd större och mindre belopp till olika vetenskapsmän och vetenskapliga sammanslutningar. Är i dessa fall ett åläggande av redovisningsskyldighet inför statsrevisorerna åsyftat? I sitt i propositionen intagna utlåtande hava statskontoret och riksräkenskapsverket tagit just detta anslag såsom exempel på »statsbidrag»; utlåtandet finnes avtryckt i utskottets betänkande.

Bland andra tveksamma fall må nämnas sådana anslag av statsmedel, som utbetalas enligt privilegier eller eljest på grund av någon rättslig förpliktelse från statsverkets sida, t. ex. till följd av träffad överenskommelse. Utan särskild utredning är det naturligtvis svårt att överblicka de fall det här gäller. Anslag, som beröras härav, äro exempelvis anslagen till barnhusen och till bidrag till sinnessjukvården i Stockholm, Göteborg och Malmö å femte huvudtiteln, till tolagsersättning å sjunde huvudtiteln, m. fl.

En särskild betänksamhet har det mött, att enligt statsutskottets förslag de

föreslagna villkoren om redovisningsskyldighet skulle tillämpas redan för nästa budgetår. Kungl. Maj:t har i vissa fall redan utfärdat brev rörande understöd eller bidrag för nästkommande budgetår, och det synes då tvivelaktigt, om Kungl. Maj:t genom ett senare beslut kan stadga ett förbehåll, som icke angivits vid medlens anvisande.

I många fall utbetalas statsbidrag kvartalsvis, halvårsvis eller årsvis i efterskott. Det statsbidrag, som utbetalas under nästa budgetår, kommer i sådana fall att hänföra sig till verksamhet, som bedrivits helt eller delvis under nu löpande budgetår. Då frågar man sig, om det kan anses berättigat att nu föreskriva ett nytt villkor för åtnjutande av ett dylikt statsbidrag, vilket ju så att säga redan är intjänat.

Man har vidare sådana fall, då anslag ett tidigare år beviljats till påbörjande av ett byggnadsföretag och medel nu anvisas till detta företags fortsättande och avslutning. Kan det då vara lämpligt att förknippa den nya medelansvinnningen med ett villkor om avlämnande av räkenskaper, när man icke tidigare stipulerat ett sådant villkor? En verklig kontroll lär väl heller icke kunna vinnas utan att räkenskaper företes för företaget i dess helhet.

Vad jag nu har anfört, är närmast avsett att tjäna som exempel på de obesvarade frågor, som föranledas av statsutskottets förslag. Det kan ju hända, att en närmare undersökning visar, att farhågorna beträffande förslagens tillämplighet varit överdrivna. Det har dock syntts uppenbart, att utskottsförslaget lider av så pass stor oklarhet, att det knappast bör utan vidare övervägande av riksdagen godtagas.

I propositionen hade man tänkt sig, att riksdagen skulle, efter prövning fall för fall, bestämma, när redovisningsskyldighet inför statsrevisorerna bör inträda. Man kan naturligtvis gå den andra vägen med ett mera generellt avgörande, men det har från finansdepartementets sida ansetts, att denna väg förutsätter en noggrannare utredning än den som hittills kunnat förebringas rörande de fall, då redovisningsskyldighet bör föreskrivas, och de villkor, varunder detta bör ske. Skulle riksdagen önska, att en dylik undersökning åvägabringas genom Kungl. Maj:ts försorg, kan det naturligtvis ske till nästa års riksdag. Självfallet är det ingenting som hindrar, att riksdagen i avvaktan på denna utredning redan i år inför redovisningsskyldighet inför statsrevisorerna i alla de särskilda fall, där frågan härom anses vara av särskilt angelägen natur.

Ja, herr talman, efter de upplysningar, som jag nu lämnat, vågar jag ifrågasätta, om det inte vore önskligt, att man från utskottets sida begärde att få ärendet tillbaka. Detta för att få tillfälle att närmare överväga de synpunkter, som jag nu tillåtit mig i korthet framhålla.

Herr Widell: Herr talman! För min del kan jag inte säga, att jag känner mig fullt övertygad av det anförande, som hölls från statsrådsbänken. Jag tror, att statsrådet Gyllenswärd nog hade fullständigt rätt i ett yttrande, som han fällde mot slutet av sitt anförande, att det torde vara möjligt, att svårigheterna i verkligheten ingalunda bli så stora, som man nu tror. Jag är fullkomligt övertygad därom, och jag är det så mycket mera, som de allra flesta av de speciella fall, som herr statsrådet omnämnde, äro av den natur, att det absolut icke kan tänkas, att statsrevisorerna där skulle begära att få granska handlingarna. Man får ju förutsätta, att statsrevisorerna förfara med förstånd och omdöme.

Jag saknar emellertid anledning att gå närmare in på denna sak, då jag har den uppfattningen, att när det från statsrådsbänken gjorts så starka invändningar mot utskottets förslag, som här skett, fordrar hövligheten mot Kungl. Maj:ts regering, att utskottet tager saken under förnyat övervägande.

Ang. stats-
revisorernas
gransknings-
rätt m. m.
(Forts.)

Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka, att kammaren måtte visa ärendet åter till utskottet.

Herr Rosén: Sedan herr Widell hemställt om återremiss, skall jag inte framställa något annat yrkande, ehuru jag för min del inte kan finna att de från statsrådsbänken uttalade farhågorna äro befogade. Men då statsrådet Gyllenswärd både i början och i mitten och i slutet av sitt anförande talade om att det inte finnes utredning på det och det och det, vill jag fästa uppmärksamheten på att 1930 års riksdag i anledning av statsrevisorernas yttrande anhöll, att förevarande fråga skulle utredas. Det hade varit lämpligt, att den utredning, som nu presterats, hade gjorts före propositionens avlämnande och icke efter det statsutskottet avgivit sitt utlåtande. Naturligtvis kan man ju alltid raljera litet om ett och annat härvidlag, men jag kan inte fatta, att saken ligger till riktigt, såsom den här framställts. Frågan om avlöningsanslaget har ju alltid tillhört statsrevisorernas icke blott granskningsrätt, utan till och med granskningsplikt, men jag har inte hört talas om att någon ifrågasatt, att man skulle ingå på exempelvis huru det ena eller andra statsrådet kan ha använt sin avlöning.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Ja, herr talman, inte heller jag skall motätta mig det gjorda yrkandet om återförvisning av ärendet till statsutskottet, men jag skall be att få tillkännagiva, att jag för min del icke kan godkänna de principer och uppfattningar, som uttalats från regeringsbänken. Enligt min mening bör det vara riktigt, att riksdagen som allmän princip fastslår, att där staten och riksdagen anslå medel, ha staten och riksdagen också rätt att undersöka och höra efter, vad medlen gå till. Denna undersökning bör tillkomma riksdagens revisorer. Sedan blir det en annan sak, i vilken utsträckning de behöva begagna den. Jag tror icke, att det behöver ske annat än som rena stickprov. Men det skulle enligt min uppfattning vara mycket oriktigt, om riksdagen utdelar anslag utan att ha rätt att fråga, vad de användas till. Ett godkännande av denna allmänna princip är enligt min mening innebörden av det utskottsförslag, som nu återförvisas. Vill man endast godkänna den principen, har jag ingenting emot att man kan få någon upplysning i ett eller annat avseende, varigenom samma syfte kan främjas ännu bättre. Men jag har redan nu velat framhålla, att vad som yttrats om de många fall, som framdragits, till stor del är överdrivet. Jag vet icke, om jag hörde rätt, därför att det stundtals var ett så starkt sorl i kammaren, men om statsrådet sade, att ett bifall till utskottets förslag skulle medföra rätt för statsrevisorerna att granska användningen av de avgifter till Nationernas förbund, vartill anslag lämnas, är det enligt min mening fullkomligt oriktigt, ty där är det ju fråga om en medlemsavgift, som staten betalar för att få vara med i en internationell förening och som vårt lands delegerade få pröva den rätta användningen av.

Jag har alltså ingenting emot förslaget om återremiss, men jag har endast velat uttala den allmänna principen, att riksdagen bör ha rätt att i den mån den önskar kontrollera användningen av de medel, som av riksdagen anslagits för det ena eller andra ändamålet.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Jag vill endast understryka angelägenheten av att man på förevarande område går fram med en viss försiktighet. Här förutsattes, såvitt jag kunnat läsa utskottsutlåtandet rätt, att statsrevisorerna till och med skulle kunna begära avskrift av kommunernas räkenskaper med tillhörande verifikationer. Det är ju ett ingrepp i kommunernas angelägenheter, som man icke är van vid och som, i händelse det skulle komma

att tillämpas i större omfattning, kunde åsamka de kommunala organen en mycket stor arbetsbörda.

Vidare förefaller det mig, som om utskottet i direktiven också går in för en granskning genom statsrevisorerna av frågor, varom beslut egentligen fattas av Kungl. Maj:t och där granskningsrätten tillkommer konstitutionsutskottet. Jag tänker här närmast på lotterimedlen, som särskilt omnämnas.

Jag vill således härmed endast hava sagt, att det torde vara skäl att framgå med större försiktighet på detta område än vad statsutskottets förevarande utlåtande synes förutsätta.

Jag har intet annat yrkande än om återremiss.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att detsamma skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 91, i anledning av väckt motion om beredande av rätt till s. k. rekreationsresor för vissa i Boden tjänstgörande extra tjänstemän vid lantförsvaret, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för statens historiska museum m. m.

I en till riksdagen avlåten, den 20 februari 1931 dagtecknad proposition, nr 131, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att under förutsättning dels av sådana ändringar i den för f. d. positionsartilleriregementets kasernområde nu gällande stadsplanen, som av byggnadsstyrelsen föreslagits i skrivelse den 31 januari 1931, dels och att Stockholms stad utan ersättning till kronan återförde äganderätten till den mark, vilken kronan, enligt det den 11 april och den 22 oktober 1894 mellan kronan och staden rörande nyssnämnda område träffade avtalet, avstått till staden och vilken enligt den nu avsedda ändrade stadsplanen skulle utläggas till kvartersmark, till om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum, vitterhetsakademien och andra under nämnda akademi ställda statssamlingar å det för ändamålet genom beslut av 1929 års riksdag reserverade området, i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 31 januari 1931 framlagda ritningar, beskrivning och kostnadsförslag, bevilja ett belopp av 3,850,000 kronor samt därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag anvisa 150,000 kronor, ävensom medgiva, att till Stockholms stad finge utan ersättning med full äganderätt avstås all den kronans mark, som enligt förberörda tilltänkta nya stadsplan skulle utläggas som gata eller öppen plats, med skyldighet tillika för kronan att bekosta sagda marks iordningställande som gata eller öppen plats enligt samma grunder, som 1894 års avtal mellan kronan och staden angåve för där avsedda gatudelar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte — under förutsättning dels av sådana ändringar i den för f. d. positionsartilleriregementets kasernområde nu gällande stads-

Ang. statsrevisorernas granskningsrätt m. m.
(Forts.)

Ang. nybyggnad för statens historiska museum m. m.

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

planen, som av byggnadsstyrelsen föreslagits i dess skrivelse den 31 januari 1931, dels ock att Stockholms stad utan ersättning till kronan återförde äganderätten till den mark, vilken kronan, enligt det den 11 april och den 22 oktober 1894 mellan kronan och staden rörande nyssnämnda område träffade avtalet, avstått till staden och vilken enligt den nu avsedda ändrade stadsplanen skulle utläggas till kvartersmark — till om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum, vitterhetsakademien och andra under nämnda akademi ställda statssamlingar å det för ändamålet genom beslut av 1929 års riksdag reserverade området, i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 31 januari 1931 framlagda ritningar, beskrivning och kostnadsförslag, bevilja ett belopp av 3,850,000 kronor samt därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag anvisa 150,000 kronor;

b) att Kungl. Maj:ts förslag att till Stockholms stad skulle utan ersättning med full äganderätt avstås all den kronans mark, som enligt förberörda tilltänkta nya stadsplan skulle utläggas som gata eller öppen plats, med skyldighet tillika för kronan att bekosta sagda marks iordningställande som gata eller öppen plats enligt samma grunder, som 1894 års avtal mellan kronan och staden angåve för där avsedda gatudelar, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Oscar Olsson, Pauli, Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Nilsson* i Bonarp, *Bengtsson* i Norup, *Wigforss* och *Järte*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, under förutsättning dels av sådana ändringar i den för f. d. positionsartilleriregementets kasernområde nu gällande stadsplanen, som av byggnadsstyrelsen föreslagits i dess skrivelse den 31 januari 1931, dels ock att Stockholms stad utan ersättning till kronan återförde äganderätten till den mark, vilken kronan, enligt det den 11 april och den 22 oktober 1894 mellan kronan och staden rörande nyssnämnda område träffade avtalet, avstått till staden och vilken enligt den nu avsedda ändrade stadsplanen skulle utläggas till kvartersmark,

a) till om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum, vitterhetsakademien och andra under nämnda akademi ställda statssamlingar å det för ändamålet genom beslut av 1929 års riksdag reserverade området, i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 31 januari 1931 framlagda ritningar, beskrivning och kostnadsförslag, bevilja ett belopp av 3,850,000 kronor samt därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag anvisa 150,000 kronor;

b) medgiva, att till Stockholms stad finge, utan ersättning med full äganderätt avstås all den kronans mark, som enligt förberörda tilltänkta nya stadsplan skulle utläggas som gata eller öppen plats, med skyldighet tillika för kronan att bekosta sagda marks iordningställande som gata eller öppen plats enligt samma grunder, som 1894 års avtal mellan kronan och staden angåve för där avsedda gatudelar;

2) av herr *Rosén*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Rosén**: Herr talman! 1929 års riksdag beslöt som bekant, att historiska museet skulle förläggas till gamla positionsartilleriregementets kasern. Om det förslag, som då förelåg, uttalade statsutskottet — och riksdagen gjorde det uttalandet till sitt — att byggnadsplanen var väl omfattande och att ut-

rymmena för administrationslokaler voro alltför rikliga. Riksdagen betonade också angelägenheten av begränsning i det definitiva förslag, som skulle utarbetas. Men inte nog härmed. Riksdagen underströk även angelägenheten av ett effektivt utnyttjande av på området befintliga äldre byggnader.

Byggnadsstyrelsen har anordnat en pristävlan för svenska arkitekter. Märkvärdigt nog utdelades intet första pris; intet förslag ansågs lämpligt att oförändrat läggas till grund för byggnadsarbetet. Varför? Det vet man inte. Men möjligt är, att de arkitekter, som deltog i tävlingen, inbillade sig, att när riksdagen hade sagt, att de gamla byggnaderna skulle effektivt utnyttjas och att planen skulle begränsas, riksdagen också menade vad den hade skrivit, och att de rättade sig därefter. Detta ingick emellertid inte i myndigheternas plan. I stället för att begränsa lokalernas omfattning, såsom riksdagen begärt, har man ökat deras omfattning från 10,000 kvadratmeter till 10,900 kvadratmeter eller med i runt tal 10 procent. I stället för att effektivt utnyttja de gamla byggnaderna låter man både stallbyggnaderna och bottenvåningen i den gamla kasernen förbli outnyttjade. De skola stå i sitt nuvarande skick till någon gång i framtiden.

Kostnaden, som år 1929 beräknades till 3,500,000 kronor, uppgår nu till 4,200,000 kronor — en ökning på 20 procent. Departementschefen har visserligen nedbringat denna ökning med halva beloppet. Han menar, att man inte nu behöver kalkylera med de fluktuationer på byggnadsmarknadens område, som byggnadsstyrelsen räknar med — styrelsen räknar nämligen med en höjning av priserna. Såvitt jag är riktigt underrättad, komma emellertid stora byggnadsföretag att igångsättas i Stockholm med omgivningar. Det sågo vi ju under förra månaden i ett av de program som förelägo vid valen. Det skulle byggas alldeles oerhört. Sådant brukar ju föra med sig prisstegring på området. Att inte byggnadspriserna ha fallit i Stockholm, vet man ju.

Utskottet konstaterar nu till en början, att 1929 års riksdags uttalanden endast till en ringa del gått i uppfyllelse. Den delen är, att man minskat administrationslokalernas golvyta med ett eller annat hundratal kvadratmeter. Det är alltsammans. Det är begripligt, att utskottet för den skull, som det också säger, hyser någon tvekan. Utskottet framhåller även, att denna tvekan ökas därav, att nybyggnadens yttre icke harmonierar med de omgivande äldre byggnaderna. Man kunde ju ha sagt, att det är meningen att här uppföra en s. k. funkisbyggnad för de gamla värdefulla föremål, det här gäller. En sådan byggnad, som kanske skulle uppföras till åminnelse av den utställning, som i fjol gjorde staden ganska beryktad, kan ju inte anses i nämnvärd mån passa som omhölje till gamla föremål. Utskottet låter dock trots allt trösta sig. Man låter sin tvekan fara och skriver, att förslaget har stora förtjänster, att det är praktiskt och ändamålsenligt! Den omständigheten, att riksdagen begärt ett begränsat förslag och fått ett utvidgat i stället tillmättes tydligen inte alls någon betydelse. Att riksdagen begärt, att de gamla byggnaderna skola effektivt utnyttjas men att man i stället låter dem i stor utsträckning stå outnyttjade, inverkar inte heller. Man tröstar sig i det sistnämnda avseendet med att det skulle bli så dyrt att nu ändra de gamla byggnaderna. Utskottet menar tydligen, att det blir billigare att nu bygga nytt och att underhålla de gamla delarna av etablissementet, som skola stå tomma, samt att någon gång i framtiden, när utrymmena behövas, verkställa nödvändiga ändringar.

Utskottet uttalar vidare, att vederbörande böra lägga sig vinn om att göra allvarliga besparingar och förenklingar, då en definitiv plan nu skall utarbetas, och utskottet framhåller, att några andra kostnadsökningar inte få förekomma än de som kunna föräntas av prisfluktuationer. Men departementschefen har ju sagt, att några prisfluktuationer inte kunna förekomma. Han har stru-

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

kit den säkerhetsmarginal, som byggnadsstyrelsen i detta avseende ansett erforderlig. Men vad skall det tjäna till att riksdagen nu gör ett uttalande om besparingar och förenklingar, om riksdagen antager utskottsförslaget och sålunda stryker ett streck över sina uttalanden för två år sedan. Myndigheterna få genom ett sådant handlingssätt från riksdagens sida klart för sig, att när riksdagen uttalar det och det kravet, menar den ingenting med saken. Man kan inte begära, att riksdagen skall bli tagen på allvar, när den gör uttalanden i ena eller andra avseendet, därest riksdagen nu går med på vad statsutskottet eller de reservanter, som anslutit sig till herr Bergqvists reservation, här föreslå.

När andra städer hedras med en statsbyggnad av något slag — museer ifrågakomma ju inte annat än om de bygga dem själva — bruka dessa städer, åtminstone i Norrland, bekosta mark, draga fram gator och erforderliga ledningar, och i många fall händer det, att de lämna ett kontant bidrag. På sista sidan i detta betänkande finns en förteckning på tio ledamöter av statsutskottet, som anse, att när Stockholms stad får ett museum, som i anläggning och i markvärde kommer att kosta minst 9,250,000 kronor, bör inte staden lämna något bidrag, utan staten bör skänka Stockholms stad gatemark och dessutom iordningställa gatan. Jag skall för min del inte uttala något omdöme om ett sådant förslag.

För min del har jag ansett, att riksdagen bör vidhålla sitt uttalande av år 1929 och begära, att de krav, som då uppställdes, också uppfyllas. Man säger, att saken är brådskande och att man inte kan vänta ytterligare. En sådan åtgärd behöver emellertid icke fördröja museets färdigställande en enda dag. Man räknar med en byggnadstid av fyra år. För min del har jag ingenting emot att den förkortas till tre år, såsom ursprungligen var ifrågasatt, och då blir museet färdigt lika snart, om man dröjer ett år, som om man fattar beslut i dag.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på statsutskottets förslag.

Herr förste vice talmannen: Jag befinner mig, herr talman, just nu i den belägenheten, att jag måste slåss på två fronter; jag måste vända mig såväl mot herr Rosén som mot utskottet. Jag förekommer visserligen inte i handlingarna, men det är i alla fall på det sättet.

Jag tror inte, att man får, som herr Rosén gjorde, alltför mycket pressa de uttryck, som utskottet här använder. När utskottet exempelvis säger: »Det byggnadsförslag, som nu underställts riksdagen, innebär icke annat än till en ringa del, nämligen i fråga om administrationslokalerna, en uppfyllelse av de av 1929 års riksdag sålunda uttalade förväntningarna», så är detta från utskottets sida inte något klander. Det är ett konstaterande av hur saken ligger. Att det inte innebär något klander, visar sig ju därav, att utskottet sedan värdesätter vad som utförts på ett sätt, som gör, att man går in för förslaget. Men för att det inte skall ligga någonting och gro, som kan ha elaka följder, vill jag utförligare visa upp, hur det faktiskt ligger till.

1929 års riksdag uttalade sina förhoppningar om begränsningar. Hur har man förfarit i det avseendet? Vi hade ju att räkna med såväl gamla byggnader som en nybyggnad. Vad de gamla lokalerna angår, voro lokalerna för bibliotek och arkiv i 1929 års förslag eller förslagsskiss — om vi kunna kalla det så — upptagna till 1,200 kvadratmeters yta. I år äro de upptagna till 1,100 kvadratmeter. Tjänstelokalerna voro 1929 upptagna till 1,200 kvadratmeter; i år äro de upptagna till 980 kvadratmeter. I de nya lokalerna voro studiesamlingarna år 1929 upptagna till 2,900 kvadratmeter; i år äro de upptagna till 2,520. Skådesamlingarna voro år 1929 upptagna till 3,500 kvadratmeter; i år upptagna de 4,725 kvadratmeter. Där ha vi ökningen. Som helhet

är det riktigt, såsom här påpekats, att museibyggnadernas volym har ökats med 1,000 kubikmeter.

Hur hänger nu detta ihop? Hur hänger 1931 års förslag samman med det vi hade att granska år 1929? På vad sätt skiljer sig det nya från det gamla?

År 1929 tänkte man sig att på ett annat sätt utnyttja såväl kasernbyggnaden som stallbyggnaderna. Man tänkte sig hela bottenvåningen i kasernbyggnaden inredd till museilokaler. Varför har man då gått ifrån detta förslag? Var och en, som sett byggnaden, vet, att det är en oerhört smal byggnad, och att varje våning är synnerligen låg. Om man där vill inreda museilokaler, måste man bygga om byggnaden i det inre så att säga på ett sätt, som skulle bli mycket dyrbart. Arkitekterna ha vridit och vänt på detta spörsmål, och inom utskottsavdelningen har man likaledes vridit och vänt och diskuterat och förfrågat sig och kritiserat och inte gett sig, förrän man tyckte, att man fått kloka och förståndiga svar från dem, det vederborde. Och jag måste säga, att vi i avdelningen ha kommit till det resultatet, att man borde här i denna kasernbyggnads bottenvåning snarare skapa en lokalreserv och så under tiden, till dess man får behov av den, låta andra husvillor institutioner eller rättare samlingar få tak över huvudet. Det kan dröja längre tid, och det kan dröja kortare, men förr eller senare kommer historiska museet, såvitt man kan bedöma det, att taga i besittning rum efter rum i dessa reservlokaler.

Enligt det skissförslag, som vi hade 1929, tänkte man sig stallbyggnaderna utnyttjade på ett särskilt sätt. Man tänkte sig å ena sidan inåt gårdssidan utställningssalar. Man tänkte sig en stor hall, där de kyrkliga föremålen från medeltiden skulle placeras, och i övrigt räknade man med att ha magasinrum utåt Storgatan. Nu veta allesamman här i denna kammare, att jag personligen inte är någon beundrare av den nuvarande kyrkans vare sig göranden eller låtanden. Men denna svenska kyrka har en gång haft sin stora tid, när den dominerade över människorna på ett sätt som vi ha svårt att tänka oss, när den fyllde dem till brädden så att säga med sitt innehåll och stimulerade dem till skapande av konst o. s. v. Jag gillar därför på det bestämdaste, att man i stället för att placera de sakerna i en hall i periferien har lagt in de kyrkliga föremålen eller de medeltida minnena i det historiska sammanhanget. Det har ökat volymen, det är riktigt, med dessa 1,000 kubikmeter, men jag har personligen inte kunnat klaga över detta; jag har funnit det vara riktigt och bra. Det gör ett helt annat intryck, och man får en helt annan föreställning, när man finner alltsammans kronologiskt ordnat, såsom det väl bör vara, när det skall vara en historisk framställning.

Det är klart: ett museum är alltid en dyr historia; man kommer inte undan för bagateller. Men även om man har denna utgångspunkt, kan jag för min del inte finna den merutgift, som vi här ha att göra med, så avskräckande. Såsom herr Rosén påminte, hade vi år 1929 att räkna med 3.5 miljoner kronor, och vi ha nu 4.2 miljoner, d. v. s. en ökning av 700,000 kronor. Men hur har denna ökning tillkommit? Först och främst ha vi volymökningen. Den drager med sig 60,000 kronor. Vi ha vidare en sak, som vi inte räknade med 1929. Vi hade ingen påminnelse om att räkna med den, vilket kanhända inte var så riktigt bra. Vi togo inte med inredningen. Den går till 210,000 kronor. Vi ha sedan skillnaden i prisnivån, som man tänkt sig gå på 350,000 kronor. Återstår sålunda endast ett belopp av 80,000 kronor. Det är på grund härav, som utskottet för sin del inte har låtit avskräcka sig utan tagit förslaget sådant det föreligger.

Nej, det är i stället på en helt annan punkt, som det har hakat upp sig — och nu slutar den som försvarar utskottet, och reservanten tar vid. Men innan han gör det på fullt allvar, måste han förutskicka vissa saker eller måla upp en liten bakgrund, för att ärendet skall bli förstäligt och lätt kunna bedö-

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

mas av kammaren. Men kammaren får också försöka att låta fantasin spela med.

Det är nämligen på det sättet, att vi där ute vid Narvavägen ha ett tämligen stort tomtområde — f. d. positionsartilleriregementets kasernområde. Det ligger mellan Linnégatan i norr, Storgatan i söder och Styrmansgatan västerut. Österut ha vi dels Banérgatan och dels Narvavägen, som skär ett stort hack i det annars fyrkantiga tomtområdet. När riksdagen 1892 beslöt att bygga en ny hästgardeskasern, beslöt man samtidigt, att detta område skulle delas upp i kvarter och tomter, och att man så småningom skulle försälja dessa tomter för att på så sätt betäcka kostnaderna för det nya, som man hade gått in för. Man hade tänkt sig, att man skulle få ett stort antal tomter — jag vill minnas, att man räknade med ett 40-tal. Och vi hade ju för övrigt den frågan före år 1929, eftersom det låg en gravation på den ena tomten, som man ville, att vi skulle taga aldeles särskild hänsyn till — något, som kammaren kanhända erinrar sig, att vi inte gjorde.

Samma år, således år 1892, reglerades detta område, och man fick i stället för det stora kvarteret, Hästgardet, som det kallades, tre nya områden. Den reglering, som företogs 1892, innebar egentligen, att två gator skulle dragas över det gamla området, nämligen Grevmagnigatan och Torstenssonsgatan. På så sätt skulle man få de kvarter, som jag talat om. Genom denna ändring i stadsplanen fick man — om vi gå från vänster till höger — kvarteren Spiltan, Krubban och Häcken. 1894 fick så staden lagfart på de markområden, där gatorna skulle dragas fram. Det fanns emellertid ett litet »men» i denna sak. Det bestämdes nämligen, att staden visserligen fick lagfart på gatuområdena, men den ägde inte rätt att tillträda gatumarken, förr än »kasernetablissemnet varder utrymt», som det hette, och å området »uppförda byggnader bliva för kronan obehövlige och nedrivna». Kronan skulle därjämte iordningställa gatorna med trottoarer, stenbeläggning o. s. v. Vi ha en liten reminiscens av detta — kanhända inte så liten för resten — däri, att Styrmansgatan för närvarande breddas på kronans bekostnad. Det ingick nämligen också i det nya avtalet.

Det är denna bakgrund, som jag sade, att vi behöfde, för att förstå, hur saken ligger. Ty just nu ligger den vidare på det sättet, att historiska museet kommer att med sina byggnader fylla de två österut belägna kvarteren, nämligen Krubban och Häcken; det är bara Spiltan — det kvarter, som ligger västerut — som inte tas i bruk. Nu är det, som jag sade, så, att staden av detta område äger den mark, som ligger mellan de båda tänkta kvarteren Krubban och Häcken. Det vill säga, där Torstenssonsgatan skulle gå fram. Det är ett markområde på 3,400 kvadratmeter. Staden är villig att avstå denna mark, men begär som compensation, att den södra delen av kvarteret Spiltan skall läggas ut till en allmän plats, ett parkeringsområde eller något sådant. Det är denna lilla del, som jag nu omsider kommit fram till, som är tvistepunkten. Kungl. Maj:t såväl som reservanterna anse, att man mycket väl kan gå med på denna compensation. Statsutskottets majoritet vill däremot inte vara med om den.

Eftersom jag rent skriftmässigt varken hör till reservanterna eller statsutskottsmajoriteten eller Kungl. Maj:t, kan jag kanhända få ta mig själv litet mera allvarligt. Jag anser således, själv för min egen del, att det är litet tilltagset av staden att begära denna compensation. Staden äger visserligen den mark, som man en gång tänkt sig skulle utgöra Torstenssonsgatans förlängning, men staden kan lagligen inte taga denna mark i besittning, och vidare har staden heller inget som helst behov av den där marken. Men å andra sidan resonerar jag som så, att om detta varit någonting, som skulle rättas till, borde det ha rättats till år 1929. Jag tycker att det är väl sent att komma

med den saken nu, och jag tycker heller inte, att det är riktigt karlaktigt. Det är nämligen inte någon ny sak, som kommit till, utan den fanns med redan 1929, fastän jag medger, att den inte låg fullt så uppenbar för oss varken i utskottet eller i kammaren, som den gör för närvarande.

Den bragtes på tal först — inte på utskottsavdelningen — utan i statsutskottets plenum, och jag skulle vilja till herr Kvarnzelius ställa en liten interpellation. Vi ha nämligen år 1928 i mars månad en skrivelse ifrån Stockholms stads dåvarande delegerade, som hade att föra underhandlingar med kronans fastighetskommission — den fastighetskommission, som tillsattes 1925 och vilken herr Kvarnzelius tillhörde och tillhör. I denna skrivelse säga de delegerade, att de för sin del äro villiga att medverka till att det här området överlämnas åt kronan, och det står i 1929 års proposition, att kronans fastighetskommission och byggnadsstyrelsen i avgivna yttrande tillstyrkte godtagande av det från stadens sida sålunda gjorda erbjudandet. Men samma dag, den 19 mars 1928, avgick också i samma skrivelse, enligt vad som framgår av Kungl. Maj:ts proposition för i år — vilket kan läsas på sid. 11 i statsutskottets utlåtande — just kravet på den nämnda compensationen. Denna historia har sedan också sin återspeglning i Kungl. Maj:ts proposition från 1929, där det står: »I den mån delar av det nuvarande kasernområdet emellertid enligt den förutsatta nya stadsplanen skulle komma att utläggas till gata eller allmän plats, lär beträffande dessa gatudelars iordningställande m. m. böra gälla, vad som i sådant hänseende finnes stadgat i 1894 års avtal, detta alldeles oavsett huruvida ifrågavarande mark jämväl enligt 1892 års stadsplan skulle utläggas till gata eller ej.» Den omständigheten att propositionen talar om gata eller allmän plats och att inte någon annan allmän plats kan komma i fråga än just denna del av kvarteret Spiltan, gör att jag som sagt skulle vilja fråga herr Kvarnzelius: Hur kunde det komma sig, att vi i statsutskottets andra avdelning och i statsutskottet som sådant och vidare i riksdagens första kammare inte fingo någon upplysning om detta? Det satt ju i denna kammare två medlemmar av denna kommission, som måste ha sett skrivelsen av den 19 mars 1928, nämligen herrarna Kvarnzelius och Rydén.

Nu anser jag trots detta, att år 1931 bör ta konsekvenserna utav år 1929. Jag kan inte riktigt sentera det där talesättet, att staten skänker så mycket i detta fall. Det rör sig om ett tomtområde, som staten äger och som skulle läggas ut till en allmän plats. Staden som sådan har ingen inkomst av detta område. Jag kan vara med om att anse, att det inte är riktigt rätt, att kronan skall iordningställa denna allmänna plats. Och det är en sak, som man kan stryka utan att göra någon större skada — fastän jag personligen inte vill föreslå det.

Däremot tycker jag att det skulle vara beklagligt, för den händelse vi skulle gå till mötes ett långt dröjsmål. I en fråga som denna vet man ju aldrig, hur lång tid som rinner bort. Vi ha en stab av arbetare på detta stora område, som vi med ett kollektivt namn kalla historiska museet, vi samla till detta museum år efter år nya ting, mer eller mindre märkvärdiga men i alla fall belysande ting, och vi lägga ned dem — i packlärar! Jag tycker uppriktigt att det är vår skyldighet både mot oss själva och mot den vetenskapliga världen, att minnena från våra förfäders liv i helg och söcken så fort som möjligt få komma till sin rätt — den rätt som de på grund av sin förnämliga beskaffenhet förtjäna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som finns fogad vid betänkandet av herr Bergqvist m. fl.

Herr Widell: Herr talman! I likhet med herr förste vice talmannen nödgas också jag slåss på två fronter, då jag nu skall försvara utskottsmajorite-

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

tens hemställan. Det måste ske både mot herr Roséns avslagsyrkande och mot herr förste vice talmannens yrkande om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Bergqvist m. fl.

Vad beträffar herr Roséns avslagsyrkande, så har herr förste vice talmannen utförligt upptagit det till bemötande. Jag får dock för min del säga, att jag ingalunda därvidlag kan i alla delar instämna i vad han yttrade. Jag tror i motsats till herr förste vice talmannen, att herr Rosén nog i mångt och mycket har rätt i sin kritik emot den kungl. propositionen. Jag kan inte komma ifrån, att det är dock ett märkvärdigt resultat utav vad riksdagen skrev 1929, som vi nu se. Då riksdagen förutsatte avsevärda besparingar, så ha vi nu en avsevärd kostnadsökning. Jag kan inte komma ifrån, att detta är ganska märkvärdigt, trots de förklaringar, herr förste vice talmannen lämnat till förhållandet. Emellertid, trots detta har jag för min del liksom utskottsmajoriteten icke ansett oss kunna motsätta oss ett bifall till den kungl. propositionen i huvudsak, och anledningen därtill är för min del den, att jag icke tror, att en förnyad undersökning och förnyade förslag verkligen skulle kunna åstadkomma någon väsentlig kostnadsminskning. Jag tror att vi få ungefär den kostnad, som nu föreligger, och då jag inte anser önskvärt, att ett ytterligare uppskov äger rum, har jag härvidlag anslutit mig till den kungl. propositionen.

Emellertid, då jag sålunda i den delen kommer att yrka bifall till den kungl. propositionen, så sker det under en bestämd förutsättning, som jag mycket starkt vill här framhäva. Det står i statsutskottets utlåtande några rader, som jag skall be att få läsa upp. Det heter: »Beträffande den arkitektoniska utformningen av den nya musebyggnadens exteriör läser det kunna förväntas, att denna uppgift löses på ett sådant sätt, att icke de skönhetsvärden, som de gamla byggnaderna representera, taga skada.» Anledningen till detta uttalande är, att enligt vad man har funnit är den tilltänkta musebyggnaden hållen alltför funktionalistiskt för att man i utskottet skulle kunna vara med om något sådant. Det går sannerligen inte för sig att på den platsen och intill överste Bloms mästerverk resa upp en ful funktionalistisk byggnad. När jag ansluter mig till utskottets förslag beträffande att arbetena nu få sättas i gång, sker det därför under den bestämda förutsättningen, att Kungl. Maj:t tillser, att någon funktionalism icke får förekomma här, utan att den nya byggnaden hålles i sträng samklang med den byggnad, vi redan ha.

Jag övergår då till den punkt, som skiljer utskottsmajoriteten från flertalet reservanter. Det gäller upplåtande till Stockholms stad av ett visst område. Herr förste vice talmannen har redogjort för denna frågas förhistoria, men jag nödgas lägga några ord till hans redogörelse. När han talade om 1894 års avtal, enligt vilket staten kostnadsfritt avstod all mark, som erfordrades för gator, och jämväl bekostade gatornas reglering, stensättning o. s. v., var anledningen till detta, att härigenom fick kronan möjlighet att ekonomiskt exploatera detta stora område. Här kunde säljas tomter för miljoner, och det var sålunda en affär för kronan att träffa detta avtal med Stockholms stad. Stockholms stad har inte gjort någon som helst motprestation mot detta annat än att staden gått med på ändring av stadsplanen. Nu skulle denna ändring gå tillbaka, det skulle bli vid det gamla, och den gamla stadsplanen skulle i huvudsak äga bestånd. Då är det väl naturligt, att Stockholms stad utan vidare ersättning återlämnar till kronan denna mark, som den skulle få för stadsplanens genomförande och som nu inte alls behövs för det ändamålet och överhuvud taget inte kan användas av Stockholms stad. Staden kan inte få den. Det förefaller mig som om det skulle vara alldeles självklart, att denna mark skall utan någon ersättning återlämnas till kronan, och det står verkligen i den kungl. propositionen, att den skall av Stockholms stad utan ersätt-

ning till kronan återlämnas. Då blir man verkligen överraskad, när Kungl. Maj:t föreslagit, att trots att det står, att marken skall återlämnas utan ersättning, skall kronan ändå lämna ersättning.

Vad är det då för ersättning, kronan skall lämna? Jo, det är mark, och det är två områden, som skola överlämnas till Stockholms stad. Det ena är den mark, som erfordras för fortsättning av Grevmagnigatan genom det nuvarande kvarteret. Det förefaller mig fullkomligt naturligt, att kronan avstår till Stockholms stad denna mark utan ersättning och jämväl att kronan bekostar gatans iordningställande, därför att beträffande den delen gäller det samma som 1894 gällde beträffande det hela, nämligen att detta erfordras för exploatering av området. Sålunda, jag har för min del ingenting att erinra mot att Stockholms stad får den mark, som erfordras för utläggning av Grevmagnigatans fortsättning och att kronan lägger ut den gatan. Det finner jag helt naturligt.

Helt annorlunda ligger saken beträffande det område, som här närmast är föremål för tvist. Det gäller 1,080 kvadratmeter mark utmed Storgatan. Stockholms stad begär, att kronan inte bara skall kostnadsfritt överlämna detta område till Stockholms stad utan dessutom att kronan skall bekosta detta områdes stenläggning och iordningställande. Och varför? Jo, därför att Stockholms stad här skall få en parkeringsplats för bilar. Det är hela saken. Finns det den allra ringaste anledning, att därför att kronan här går in för att bygga ett nytt historiskt museum, som kommer att bli till den största glädjen för Stockholms invånare — det tror jag jag kan säga liksom herr Rosén — kronan därför skall ytterligare ge Stockholms stad en parkeringsplats för bilar? Det finner jag strida mot all rim och reson.

Det har sagts, kanske inte här i kammaren men i utskottet, att det vore bedrövtligt, om man skulle vägra samtycke och därmed det hela skulle gå om intet. Ja, den som säger så har lägre tanke om Stockholms myndigheter än jag. Jag kan inte tänka mig, att staden skulle vidhålla ett villkor, som faktiskt strider mot all rimlighet, och därmed äventyra, att detta historiska museum kommer till stånd. Jag tror verkligen inte det. Jag är övertygad om att Stockholms stad kommer att släppa det villkoret.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Herr talman! Jag skall inte säga många ord. De båda talare, som haft ordet, sedan jag sist yttrade mig, ha båda understrukit det märkliga i att de måste slåss på två fronter. Det tycker jag inte förefaller så egendomligt för den som i regel är van att få slåss på två fronter.

Emellertid begärde jag ordet i anledning av herr förste vice talmannens anförande. Han sade, att Stockholms stad kommer inte att få någon inkomst av det område, som staten skulle enligt reservanternas mening med varm hand överlämna. Herr Widell har redan berört detta, då han talade om att det gällde en plan för bilparkering. Jag tror Stockholms stad kommer att få lägga ut mycket pengar under de närmaste åren för att skaffa sådana områden, och det är inte säkert, att alla markägare ha lika små anspråk som reservanterna anse att staten bör ha.

Men utom detta finns det nog andra möjligheter för Stockholms stad att skaffa sig inkomst av detta område. Jag skall i det fallet nämna två exempel, som äro belysande.

Det finns en statsunderstödd institution, som ansåg behövt att bygga upp en mindre reklamkiosk på en liten öppen plats i staden. Den står inte i vägen för någonting; den kan, höll jag på att säga, snarare anses vara till gagn för fördelningen av trafiken. Vad begärde Stockholms stad i hyra för denna lilla areal? Jag vet inte hur många kvadratmeter det kan vara, men jag skulle

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

gissa, att det kanske är drygt räknat 100 kvadratmeter. Den begärde 10,000 kronor om året i hyra för den biten. Nå, det kunde inte gärna institutionen betala, och efter många underhandlingar sänktes priset äntligen till 1,000 kronor om året. Det är ju bra betalt, det också, men staden anser sig i alla fall ha övat välörenhet mot denna institution.

Det finns ett annat, mycket litet exempel. Staten har inrättat ett marinmuseum — det ligger som bekant i en liten park ute vid Djurgårdsbron. Det ansågs behöfligt att sätta upp en liten skylt, som visade, att där ligger marinmuseet. Den skylten sattes inte på trottoaren eller gatan utan i en gräsplan, där ingen får gå och där den inte står i vägen för någon, men gräsplanen tillhör Stockholms stad, och den måste arrenderas av staten. Stockholms stad uppbar nu ett årligt arrende av tio kronor av staten för denna lilla tavla. Det finns således stora möjligheter för Stockholms stad att göra sig goda inkomster på den öppna plats, som herr förste vice talmannen och andra vilja ge bort.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! De föregående talarna ha brukat en sådan utförlighet i sina framställningar, att min uppgift torde väsentligen hava underlättats, och jag kan i åtskilliga hänseenden hänvisa till vad de sagt. Jag kan — om jag undantar den ängslighet, som herr förste vice talmannen visade för att få till protokollet antecknad sin personliga inställning till svenska kyrkan — instämma i vad han anfört under sitt grundliga och ingående föredrag. Det torde vara så mycket mindre anledning att lägga till nya detaljer, som jag tvivlar på möjligheten för kammaren att sammanhålla alla dessa siffror och uppgifter angående byggnadskubik, markytan m. m. dyl. Sedan jag först gjort en liten observation med anledning av herr Widells anförande, skall jag därför begränsa mig till det som enligt min tanke är den huvudsak, på vilken kammaren synes böra koncentrera sin uppmärksamhet.

Det jag ville säga med anledning av herr Widells anförande, var, att inom departementet har man hyst betänkligheter med hänsyn till den byggnadsstil, som föreslagits, och det har först varit efter förklaringar om villighet att här vidtaga retuscheringar, som Kungl. Maj:t kunnat framlägga sitt förslag.

Det som är huvudsaken är nu emellertid, huruvida riksdagen bör enligt Kungl. Maj:ts och reservanternas mening gilla en viss i propositionen återgiven överenskommelse emellan kronan och Stockholms stad eller rättare sagt intaga en gynnsam ståndpunkt till en blivande sådan överenskommelse, om vilken man preliminärt vunnit samförstånd. Jag skall först erinra om att det föreligger, som vi redan hört, ett avtal från 1894, enligt vilket Stockholms stad har äganderätt och lagfart på denna sin äganderätt till Torstenssonsgatans förlängning inne på kasernområdet och till viss annan mark, på vilken historiska museet med tillhörande byggnader skall uppföras. Staden har dessutom liknande äganderätt till och lagfart på partier vid Styrmansgatan och Grevmagnigatan. Dessutom har staden rätt till stenläggning genom kronans försorg av dessa gatusträckningar. Nu önskar kronan att få till sig återställd äganderätten. Kronan kan icke åtnöjas med endast dispositionsrätten, vilken kronan redan har, utan måste skaffa sig äganderätten till särskilt Torstenssonsgatans förlängning, som går tvärsigenom det område, där historiska museet skall uppföras eller för det närvarande tvärs igenom positionsartilleriets kasernbyggnad. Juridiskt hinder torde icke föreligga för kronan att bygga det historiska museet och till museiändamål anpassa positionsartilleriets kasern, eftersom 1894 års avtal stadgat det servitut, att staden kan tillträda sin ägande mark först när de på området uppförda byggnaderna bli för kronan obehöfliga. Men då skulle historiska museet uppföras å ofri grund, och det kan naturligtvis icke vara meningen inom riksdagen. För att Stockholms stad å andra sidan nu

skall återföra denna äganderätt till Torstenssonsgatans förlängning till kronan, har krävts en viss kompensation åt staden. Jag skall nu yttra något om denna sida av saken.

Efter förhandlingar mellan byggnadsstyrelsen och Stockholms stadsplane-kontor, vilka förhandlingar föregingo redan riksdagens beslut 1929, ha Stockholms stads delegerade för underhandlingar med kronans fastighetskommission år 1928 förklarat sig villiga att hos stadsfullmäktige tillstyrka, att Stockholms stad å kronan överlåter nämnda äganderätt till marken i Torstenssonsgatans förlängning samt den övriga i Stockholms stads ägo varande gatumarken, som kan komma att ingå i historiska museets blivande områden, alltsammans i överensstämmelse med ett nytt stadsplaneförslag, som preliminärt uppgjorts. Därvid har man förutsatt, att denna reglering skall genomföras efter samma grunder, som 1892 resp. 1894 års avtal mellan arméförvaltningen och drätselnämnden på sin tid innehöllo. Alltså, ett nytt stadsplaneregleringsförslag har upprättats genom samarbete mellan de olika parterna. Enligt detta skulle nu kronan få inte endast dispositionsrätt utan också äganderätt till det markområde, där historiska museet med tillhörande byggnader skall uppföras, och enligt detta samma förslag skall kronan lämna till Stockholms stad — jag ber nu att få påkalla kammarens särskilda uppmärksamhet — en areal, som är 3,056 kvadratmeter mindre än vad kronan år 1894 garanterade åt Stockholms stad. Den nu av Kungl. Maj:t tillstyrkta reviderade överenskommelsen, som skulle ersätta 1894 års avtal, tillerkänner Stockholms stad en areal, som med något över 3,000 kvadratmeter understiger vad som skulle lämnats till Stockholms stad enligt 1894 års avtal. Det förefaller mig, som om denna terräng på 3,056 kvadratmeter skulle vara att fatta som en tribut från Stockholms stad till företaget att på kasernområdet installera ett historiskt museum. Kompensationen till Stockholms stad återigen skulle bestå i att man lägger om markregleringen i 1894 års avtal, så att en öppen plats uppstår mellan Storgatan, Styrmansgatan, Grevmagnigatan samt ett blivande kvarter på den fjärde sidan. Denna öppna plats tänkes vara av betydelse i synnerhet som parkeringsplats och den anses vara för staden i denna del av stadsplanen ganska önskvärd. Men man får därvid också komma ihåg, att även för kronan, respektive historiska museet, är det av betydelse, att det finns lämplig parkeringsplats omedelbart intill historiska museets blivande område. Fördelarna av att denna plats kommer till stånd torde sålunda vara ganska ömsesidiga.

Herr talman, nu är det tyvärr så, att utskottets majoritet avstyrkt resultatet av dessa långvariga förhandlingar. Utskottets majoritet vägrar alltså att beträda överenskommelsens väg. Utskottet föredrar att säga till Stockholms stad: »Ge kronan utan ersättning, utan kompensation, äganderätten till Torstenssonsgatans förlängning och till den övriga tomtmark, som behövs för historiska museet.» Om då Stockholms stad svarar: »Ersättning begäres», så skulle kronan gemåla: »Ja, då blir det inget historiskt museum så länge.» Detta är situationen!

Härmed skulle hela denna mödosamt uppgjorda och av statsverket redan med betydande belopp bekostade plan till museets nybyggnad, om inte alldeles omintetgöras, så dock ställas på det ovissa. Slutresultatet av utskottets linje kan bli dels en avsevärd tidsutdräkt med lösningen av museets byggnadsfråga, dels en förlust av redan utlagda kostnader på denna frågas förberedande och slutligen en föga uppbygglig träta mellan kronan och Stockholms stad om dessa markbyten. Kungl. Maj:ts av reservanterna tillstyrkta förslag anvisar däremot en ekonomiskt för kronan icke ofördelaktig och ur samförståndsprincipen framsprungna lösning, som befordrar till förverkligande inom rimlig tid riksdagens beslut att ordna historiska museets byggnadsfråga.

Första kammarens protokoll 1931. Nr 28.

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag blev av herr förste vice talmannen interPELLERAD angående en viss sak. Enligt min mening är det ganska malplacerat att rikta denna interpellation till mig, då denna fråga framställdes av förste vice talmannen även i utskottet och jag vid det tillfället lämnade en fullt nöjaktig förklaring. Detta torde utskottets övriga ledamöter kunna vara i tillfälle att vitsorda riktigheten av.

Vid det tillfälle, då ärendet första gången var före och då frågan om det rent principiella beslutet om upplåtandet av detta område för historiska museet fattades, var det inte alls fråga om annat än en förutsättningslös utredning, under vilka förhållanden det skulle kunna realiseras, och det var först i detta sammanhang, som jag för min del ansåg, att frågan om huru man skulle förfara med området i dess helhet lämpligen borde avgöras. Varken herr Rydén eller jag hade vid det tillfället någonsin tänkt, att det skulle av Stockholms stad ifrågasättas någon som helst ersättning, när kronan inte ville exploatera detta område, utan den lagfart skulle förfalla, som staden i enlighet med gällande författningar fick på den mark, som skulle upplåtas för gator. När marken inte togs i anspråk för gator, skulle den givetvis återgå till den ursprunglige ägaren. Jag var hela tiden av den uppfattningen, att förhållandet var att det skulle realiserar på detta sätt. Att Stockholms stad sedermera utan att staden på något som helst sätt i detta avseende inlett några förhandlingar med kronans fastighetskommission, som jag har äran tillhöra, har kommit med anspråk på ett visst markområde, som skulle exploateras men som inte är behövt för de gator, som äro utlagda på detta område, och därvid begärt en areal av 1080 kvadratmeter, som gratis skulle inte allenast upplåtas utan även lämnas stensatt och färdigt, är ju detta en sak, som enligt min uppfattning ligger fullständigt utanför vad som i detta avseende kan anses rimligt och rättvist. Men jag ber att få erinra herr förste vice talmannen om, att sedan jag i utskottet lämnat min redogörelse för huru frågan verkligen låg till, meddelade jag också, att jag inte gjorde något som helst yrkande i detta avseende, därför att jag ansåg, att frågan i detta sammanhang icke var av sådan betydelse, att den kunde få stjälpas själva museifrågan. Det torde herr förste vice talmannen också vara god att erinra sig, att jag två gånger uttryckligen betonade i samband med detta ärendes behandling. När herr Widell sedermera gjorde ett yrkande, att marken inte skulle upplåtas såsom en komensation, ansåg jag mig emellertid oförhindrad att biträda det av honom i detta avseende framställda yrkandet. Enligt min mening var det ju i full överensstämmelse med vad som kunde anses skäligt.

Det är hela den befattning, jag i detta avseende tagit med denna fråga.

Herr Pauli: Herr talman! Debatten i denna fråga har under den senaste stunden huvudsakligen rört sig om markavtalet mellan Stockholms stad och staten, och det förefaller mig, som om detta, vilket har kommit att utgöra den egentliga skiljelinjen mellan utskottets förslag och huvudreservanternas, är av beskaffenhet att hota att skymma bort själva sakfrågan.

Jag kan inte annat än dela de synpunkter, som framställtts av såväl statsrådet som förste vice talmannen, nämligen att det avtal, som uppgjorts, innebär en så stor marköverlåtelse från Stockholms stads sida, att det inte kan anses orimligt, att staten å sin sida avstår den ifrågavarande relativt obetydliga delen av kvarteret Spiltan, ett område, som ju endast skulle utgöra en del av den mark, som staten tidigare, redan på 1890-talet genom avtal avstått till Stockholms stad. Jag kan inte finna, att kronan på något sätt härav tillfogas någon skada. Det enda man kan invända är naturligtvis den bestämmelsen, att kronan skulle sörja för iordningställandet av denna öppna plats i Spiltan, som ju trots namnet inte är avsedd för hästar, utan för bilar. Men jag

har liksom förste vice talmannen inte någonting emot, att denna bestämmelse strykes, om man därigenom kunde uppnå enighet.

Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid den, att jag ville lägga kammarens ledamöter på hjärtat den stora betydelsen av att denna segslitna museifråga äntligen får sin lösning. Vi ha haft det så ställt här i landet sedan många år — ja, i årtionden — att viktiga arkeologiska samlingar praktiskt taget varit otillgängliga för såväl allmänheten som för forskningen, den svenska såväl som den internationella, därigenom att vi inte haft någon lämplig lokal för samlingarnas utställande. De ha legat nedpackade och undanstuvade på olika ställen i staden. Jag vill erinra om något, som i propositionen påpekas, att vid ett museimannamöte under förra sommaren uttalades till riksantikvarien från de utländska vetenskapsmännens sida en förvåning och ett beklagande, att så betydande samlingar, som kunde vara av största värde även för den internationella arkeologiska forskningen, inte för närvarande kunde göras tillgängliga. Man har härmed velat understryka, att det inte endast är en plikt mot oss själva utan även mot den internationella fornforskningen att upprätta ett värdigt hem för våra arkeologiska fynd och samlingar.

Nu förhåller det sig på det sättet, att det är först under senare år, som medel beviljats för uppäckning och en närmare granskning av de samlingar, som redan finnas, och därför har det först under senare tid blivit möjligt att konstatera, huru stort det utrymme verkligen är, som för ändamålet är behövt. Det är under sådana förhållanden inte så märkvärdigt, att man har kommit till det resultatet, att detta utrymme är något större, än man tidigare tänkt sig. Dessutom ha under senare år, såsom vi veta, mycket märkliga nya fynd gjorts vid utgrävningen av krigargravarna vid Visby samt av pålbyggnaden och klostret i Alvastra. Redan dessa fynd ha nödvändiggjort en viss utökning av arealen för skåde- och studiesamlingarna. Dessutom motser man en betydlig gåva av de synnerligen värdefulla fynd, som under de senaste åren gjorts vid de grävningar, som en svensk forskningsexpedition utfört på Cypern, och dessa samlingar, som antagligen kunna anses enastående i Europa, böra naturligtvis också beredas ett utrymme, som är dem värdigt. Vidare ha vi inte endast att tänka på vad som tidigare samlats och för närvarande håller på att bli tillgängligt, utan även på att ett museum som detta måste byggas med tanke på framtiden. Vi kunna inte bygga ett museum, som nätt och jämnt räcker till att rymma vad vi för närvarande ha, utan vi måste tänka på att forskningsarbetet fortgår oavblåtligt. Den svenska jorden rymmer ofantligt mycket av historiskt och arkeologiskt intresse, som ännu inte kommit i dagen och som kommer att kräva utrymme i detta museum under kommande årtionden.

Detta är anledningen till att jag inte kan anse det vara något svårare fel, utan snarare tvärtom, att man ansett sig nödsakad att öka utrymmet. Från de anförda synpunkterna förefaller det onekligen som en nödvändighet. Å andra sidan framhåller propositionen — som jag tror med rätta — att man har försökt tillmötesgå sparsamhetskravet på andra sätt, genom en så låg byggnadshöjd som möjligt och genom enkelhet såväl i den inre som i den yttre gestaltningen av arkitekturen. Detta om arkitekturen är ju någonting, som visat sig vara en ganska brännbar fråga. Och jag får säga, att då jag i utskottsavdelningen tog del av ritningarna, blev jag en smula betänksam, när jag såg konturerna av den nya byggnaden och dess fönsteranordningar. Det verkade onekligen en smula »funkis», som man brukar säga. Men jag är alldeles övertygad om att i den mån en sådan stil har varit åsyftad, har man inte såsom herr Rosén trodde, därmed velat åstadkomma något slags åminnelsefest av förra sommaren Stockholmsutställning, utan man har tillämpat en i viss mån funktionalistisk arkitektur för att därmed vinna just en sådan enkelhet i den arkitektoniska anordningen, som i propositionen omtalas. När vi i utskottet fingo en närmare

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

redogörelse för den inre anordningen av utställningssalarna, fingo vi också bättre förståelse för anledningen till att fönsteranordningen och väggytorna blivit sådana, som de blivit. Det kan inte hjälpas, att man inom en sådan musei-byggnad måste anbringa fönstren på ett något olika sätt mot i en kasern. De tjäna ju så helt skilda ändamål, att det inte är möjligt att i det fallet få en fullkomlig överensstämmelse mellan den gamla byggnaden och den nya. En annan sak är, att det tycks som om taket på byggnaden vore alldeles för lågt. När man på ett visst avstånd ser denna byggnad, verkar taket alldeles platt. Det skulle göra ett ganska störande intryck, om den nya byggnadens ytterlinje så starkt skulle skilja sig från den gamla. Vi talade därför i utskottet med såväl riksantikvarien som med en av arkitekterna, och det framhölls då, att det inte alls var någon svårighet att i den punkten åstadkomma en rättelse, som hade till följd en bättre harmoni mellan de gamla och de nya byggnaderna.

Jag tror alltså, att man med tanke på vad som kan uträttas under byggnadsarbetets gång inte behöver ha någon större förskräckelse för de s. k. funkiselement, som ingå i arkitekturen. Huvudsaken är ju dock, att museet enligt intyget från de mest sakkunniga personer är synnerligen väl anordnat och även tillvaratager de utrymmen i de gamla byggnaderna, som inte kunna utnyttjas för direkta museiändamål, så att de i alla fall komma till en god och för staten gagnande användning.

Det vill alltså synas, som om man ur sakliga synpunkter inte kan ha någon ting väsentligt att invända mot det föreliggande förslaget, och jag skulle därför anse det vara synnerligen önskvärt, om riksdagen nu kunde komma till ett positivt beslut i en fråga, som så länge och trängande väntat på sin lösning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Herr Kvarnzelius ansåg, att den interpellation, som jag riktade till honom, var malplacerad. Det är ett omdöme, som jag ju själv inte är så lämpad att sysselsätta mig med. Men då han därjämte tillade, att interpellationen var malplacerad på grund därav, att han i utskottet givit en fullt nöjaktig förklaring, *varför* han handlat eller underlåtit att handla, så måste jag i fråga om nöjaktigheten anmäla en avvikande mening.

Herr Kvarnzelius säger nu, att varken han eller hans kamrater kunde tänka sig, att Stockholms stad skulle handla på det sättet, som vi fått bevittna. Jag återupprepar vad jag förut sade, att i mars 1928 avläts det en skrivelse till Kungl. Maj:t, en skrivelse, om vilken statens fastighetskommission yttrat sig. Den innehöll såväl beredvillighet från de delegerades sida att rekommendera stadens återskänkande av det omtvistade tomtområdet som även denna önskan om en kompensation, som vi ha talat om. Det var således inte längre fråga om att tänka sig, vad som eventuellt kunde komma att ske eller inte komma att ske.

Nu visste man, huru Stockholms stad tänkte sig saken, och det var därför jag gjorde min lilla reflexion redan i utskottet, då herr Kvarnzelius kom fram med detta sitt påpekande. Jag gjorde nämligen reflexionen: Varför fingo vi inte i statsutskottet år 1929 reda på denna sak? Varför fingo vi ingen upplysning om detta förhållande förrän i statsutskottets plenum år 1931? Jag anser, att detta är konstigt redan på grund därav, att det i den kungl. propositionen år 1929 finns någonting, som direkt pekar på detta förhållande, men som ingen annan än den invigde kunde riktigt begripa. Jag har ju förut framhållit,

att här har man så att säga själva kärnpunkten i min ståndpunkt. Om det är på det sättet, att vi här begått en oklokhets, borde detta ha tagits upp år 1929. Då var den riktiga tidpunkten att rätta till vad som eventuellt var oklokt i denna sak. När vi år 1929 med tystnad gingo förbi saken — för min del på grund av ren okunnighet — så anser jag, att vi böra iakttaga samma tystnad nu — och mest på grund av hänsyn mot oss själva.

*Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)*

Herr Pålsson: Herr talman! Enligt överenskommelsen mellan Stockholms stad och kronan av år 1894, som här åberopats, har staten skänkt staden högst betydande områden att utläggas till gator och öppna platser. Går man upp till Karlaplan och ser, vilka stora vidder som Stockholms stad i skydd av denna överenskommelse kunnat utläggas, blir man förvånad, så mycket mera som man den gången avsåg, att Karlaplan skulle utläggas till park. Men i stället utnyttjade Stockholms stad överenskommelsen på det sättet, att staden först på statens bekostnad lät stenlägga hela detta väldiga område för att i tidens fullbordning taga bort denna sten och lägga den på sina egna gator.

När man ser, att överenskommelsen mellan Stockholms stad och kronan utnyttjas på detta sätt, är det ju klart, att man inte vill fortsätta på detta sätt. Att riksdagen inte vill, att det skall fortsättas så vid exploateringen av statens tomtmark på Ladugårdsgärdet och andra ställen, har ju visats därav, att man skapat en särskild underhandlingskommission mellan Stockholms stad och kronan, nämligen kronans fastighetskommission.

Det underhandlingsorgan, som förut fanns och som skapat föregående överenskommelser mellan kronan och staden, har visat sig icke iakttaga ens kronans nödtorftiga intressen. Genom en sådan kommissions inrättande ville riksdagen bli någorlunda jämställd med stadens ombud vid blivande försäljningar.

Det är därför jag anser, att denna gatutvidgning till parkeringsplats, som innehåller något över 1,000 kvm. och kanske är värd 200,000 kr. jämte gatubeläggning och planering, som väl kostar åtskilliga tiotusentals kronor, icke skall skänkas åt Stockholms stad. Hur skall det för övrigt gå med auktoriteten för kronans fastighetskommission, om riksdagen, i fall som hänskjutas hit, fortfarande tillämpar 1894 års överenskommelse med bortseende från vad kronans fastighetskommissionen kommer att försöka ordna mellan kronan och staden. Det är sannerligen ingen sinekur att vara ledamot av fastighetskommissionen. Vi se ju, att så fort det gäller viktiga överenskommelser, kasta sig alla Stockholms tidningar, oavsett partiståndpunkter, över kronans fastighetskommission och fördöma dess handlingssätt och säga, att det är orättvist handlat från statens sida mot Stockholms stad. Det är ypperlig regikonst. Vem skulle egentligen vilja vara medlem av denna fastighetskommission, om riksdagen nu ordnar enligt de gamla överenskommelserna och ånyo går in på att skänka Stockholms stad inte blott gatuvärdet utan, vad som är mera, bekosta gatornas anläggning och stensättning m. m.? Det är ju egentligen det enda, som skiljer reservationen och majoriteten i statsutskottets utlåtande, att utskottsmajoriteten vill, att propositionens mom. b) om gåvan icke må vinna riksdagens bifall, medan i reservationen detta förbehåll inte är medtaget.

För min del tror jag, att om statsutskottets utlåtande skulle bifallas, kommer historiska museet att byggas lika fort ändå, då ju Stockholms stad faktiskt har den största nyttan av museet. Är det inte annat som skiljer än denna parkeringsplats anläggande av staten för Stockholms stads räkning, kunna vi vara ganska säkra på att de, som hava att styra å stadens vägnar, komma att ganska hastigt stryka ett streck över denna deras önskan.

Vårdar riksdagen inte auktoriteten hos kronans fastighetskommission i detta fall, så tror jag, att det blir till mycket stor skada vid den framtida underhand-

Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)

lingen mellan Stockholms stad och kronan och ber, herr talman, få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Jag kan inte med visshet nu erinra mig den skrivelse från år 1928, som herr förste vice talmannen omnämnde. Jag minnes väl, att det var en skrivelse, som vi även fingo taga del av i fastighetskommissionen, fastän den var ställd till Kungl. Maj:t. I denna skrivelse förklarade sig Stockholms stad villig avstå dessa markområden vid Torstenssonsgatan, som nu äro föremål för överläggning. Men samtidigt kom även en annan skrivelse, i vilken begärdes kompensation för vad Stockholms stad avstått vid regleringen av vissa områden vid Hamngatan. Det avvisades emellertid bestämt från kronans fastighetskommission, att man på det sättet skulle få utnyttja ett område, som staden inte längre hade något behov av, och att staden skulle få kompensation, när det gällde att utvidga Hamngatan, som för närvarande till sin huvudsakliga del ligger på kronans mark utan någon som helst gottgörelse från Stockholms stads sida.

Det är det enda, som jag i detta avseende kan erinra mig. Men huru herr förste vice talmannen ur denna omständighet kunnat utläsa någon som helst skyldighet för mig eller herr Rydén att år 1929 hava lämnat upplysningar, då detta ärende var på tal i statsutskottet, kan jag omöjligt förstå, lika litet som jag förstår, varpå herr förste vice talmannen bygger sin uppfattning i detta avseende. Jag anser mig inte på något sätt hava handlat inkorrekt i denna fråga — det försäkrar jag bestämt — och jag har ingen som helst anledning att frånträda det beslut, som statsutskottet kommit till och till vilket jag nu ber att få yrka bifall.

Herr **Rosén**: Endast några ord för att komplettera mitt uttalande beträffande stadens möjlighet att förtjäna pengar på den mark, som skall bortskänkas till staden. Genom en ökning av gatubreddens från, om jag minns rätt, nuvarande 18 till 30 meter, möjliggöres för husägarna att öka hushöjden, och därigenom äger staden rätt att fordra betalning av dem. Om någon invänder, att staden fått denna mark gratis, svarar staden, att enligt stadsplanelagen har den det oaktat rätt att få betalt för den mark det gäller. Alltså tar staden alldeles säkert ut sin betalning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr **Klefbeck** begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Bergqvists m. fl. reservation.

Herr *Rosén* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 92 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Bergvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits avslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 92, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till mynt- och justeringsverkets verksamhet jämte en i ämnet väckt motion.

I den till riksdagen den 3 januari 1931 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1931/1932 hade Kungl. Maj:t i avseende å sjunde huvudtiteln, innefattande anslagen till finansdepartementet, föreslagit riksdagen att för mynt- och justeringsverkets verksamhet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 31,600 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *G. Rosén* väckt motion, nr 157, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag om indragning av justerardistriktet nr 1—4 samt överflyttning till mynt- och justeringsverket av den på justerarna i dessa distrikt ankommande verksamheten.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med

*Ang.
nybyggnad
för statens
historiska
museum m. m.
(Forts.)*

*Anslag till
mynt- och
justerings-
verkets
verksamhet.*

Anslag till
mynt- och
justerings-
verkets
verksamhet.
(Forts.)

avslag å herr Roséns berörda motion, I: 157, för mynt- och justeringsverkets verksamhet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 31,600 kronor.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Rosén*, *Strindlund*, *Holmgren* och *Järte* ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Rosén**: Herr talman! Det föreliggande förslaget kommer i sina konsekvenser att leda till inrättandet av en ny tjänstemannakår, och det är några reserveranter inom utskottet, som icke velat vara med om detta. För närvarande är det ju så, att justerarna, som förordnas av mynt- och justeringsverket för en tid av högst fem år, inte ha någon lön, intet arvode och inga resekostnadsersättningar utan i stället ersättning för utförda arbeten enligt fastställd taxa. Inkomsterna av detta arbete äro mycket växlande. De största inkomsterna torde förekomma i Jönköpings län, emedan där finns en stor vågfabrik, och därefter i Stockholms stad och en del av länet, där det finns fyra distrikt men sedan åtskilliga år tillbaka endast två justerare — det ligger nämligen i mynt och justeringsverkets befogenhet att sammanslå distrikt, om så anses lämpligt. Men det finns många distrikt, som ge mycket dålig ersättning åt sina innehavare. Då statsrevisorerna för några år sedan sysslade med denna fråga, befanns det, att en justerare i Norrbottens län, sedan han betalt sina omkostnader, hade en behållen inkomst av inte fullt 500 kronor för året.

Nu anser mynt- och justeringsverket, att man bör förbättra justerarnas utbildning. Detta skulle ske genom att inrätta en tre månaders justeringskurs i Stockholm. Utbildningen av dessa justerare skulle då handhas, delvis åtminstone, av de statstjänstemän, som skulle anställas som justerare i stockholmsdistrikten.

Skall staten, såsom nu skulle ske i stockholmsdistrikten, övertaga justeringsverksamheten, som där är ganska lukrativ, är det väl inte så säkert, att det blir så många sökande, som komma att resa ner till Stockholm för att gå igenom en tre månaders kurs, och möjligen ha utsikt att om några år få en anställning i låt mig säga Norrbottens län eller något annat mindre givande distrikt, som ger en inkomst av några hundra kronor om året.

Konsekvensen av detta beslut — jag tvivlar inte ett ögonblick på, att det går igenom — blir, att staten, sedan den tagit de bästa distrikten och sålunda sagt A, också måste säga B och ta även de sämsta distrikten. Det riktigaste hade för övrigt kanske varit att börja med de sämsta distrikten, om man nu skall slå in på denna väg.

Den huvudsakliga motiveringen för det föreliggande förslaget är, som sagt, att utbildningen behöver förbättras. Har det då visat sig, att utbildningen för närvarande är mycket dålig? Det finns en rättighet och även skyldighet för mynt- och justeringsverket, att när verket så anser påkallat skicka efter en justerare ute i landet för att känna honom på pulsen och få reda på vad han kan. Detta har aldrig förekommit, enligt vad det uppges från verket. Sålunda måtte väl uppgiften, att det är så dåligt ställt med utbildningen och kunskaperna, inte vara så alldeles riktig — det har åtminstone inte i handling ådagalagts från verkets sida, att så skulle vara fallet.

Jag och några med mig ha inte velat vara med om denna nya ordning. Vi vilja inte medverka till, att vi få en ny tjänstemannakår. Vi ha inte så ont om tjänstemän förut, och det föreligger inte några trängande behov att i onödan utöka deras antal ytterligare.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Herr Roséns motstånd mot detta Kungl. Maj:ts förslag vilar helt och hållet på en konstruktion, nämligen den konstruktionen, att det nu är fråga om att få till stånd en ny tjänstemannakår här i landet. Så är visst inte fallet. Här är det fråga om att få ytterligare en fast anställd man i mynt- och justeringsverket, och det är svårt att kalla det för en tjänstemannakår.

Vad sedan beträffar farhågorna i övrigt om konsekvenserna härvidlag, skall jag komma tillbaka till dem om en stund.

Herr Rosén riktade den frågan, som skulle vara avgörande, mot Kungl. Maj:ts proposition: har det visat sig, att utbildningen här är dålig? Jag skall då tala om för herrarna, hur det är ställt med denna utbildning. Till att börja med hade jag, när jag läste den kungl. propositionen, den uppfattningen, att det måtte väl inte vara någon konst att vara justerare. Man hade ju likare och sådant, och det var ju bara att använda dem. Men så småningom, när vi i avdelningen tittade litet närmare på saken, funno vi, att det hela inte var så enkelt. Det finns vägar, som äro som hela hus, och mätare av så invecklad konstruktion, att det verkligen behövs en utförlig instruktion för att ordentligt klara den uppgift, som justerarna ha.

Och hur rekryteras justerarkåren för närvarande? Jo, den rekryteras på det sättet, att de, som vilja bli justerare, få anmäla sig hos någon justerare för att bli hans medhjälpare. Det finns åtskilliga sådana kandidater till justerarbefattningar, som betala, för att de skola få utbildas till justerare. Det är också åtskilliga, som betala för att de skola få vikariera för justerare för att därigenom skaffa sig meriter. Det är så att säga ett slutet skrå, i vilket det är mycket svårt att komma in. Det är ett skrå, som så att säga rekryterar sig självt i största utsträckning. Det är en viss kompetens som behövs, studentexamen eller motsvarande kunskaper i vissa ämnen, jag tror det är fysik, kemi och matematik. Det är det hela. Man torde på mycket goda grunder kunna säga, att den utbildningen och den rekryteringen inte kan vara tillfredsställande. Vår justeringslagstiftning är den äldsta i Europa. Den är allt bra gammal! Och skulle vi vänta på den internationella justeringslagstiftning, som är ställd i utsikt, tror jag att det skulle bli ändå värre än det är.

Men är det då verkligen så farligt? Ja, från industriidkarhåll fingo vi i avdelningen reda på, att felvägningar äro mycket vanliga, ibland uppgående till 30 procent. Vidare fingo vi reda på, att dessa felvägningar ha en ganska stor nationalekonomisk betydelse. När det gäller exportindustrierna har vid undersökningar befunnits, att det är 1 procent som går bort genom felvägningar. För vår cellulosaindustri med dess 500 fartygslaster om året betyder det, att för fem ångare inte fås någon betalning alls. Fem ångare med en last av en halv miljon kronors värde vardera, det är också pengar! Man har försökt bemöta den invändningen med att säga, att i fall man väger för mycket i ett fall, så väger man för litet i ett annat, och enligt de stora talens lag blir det hela utjämnat. Men det resonemanget går inte att använda i detta fall, ty det är nog ingen människa, som anmärker på, att han får för mycket av en vara, utan anmärkningarna komma naturligen endast, när det har blivit för litet. Vi ha således här att göra även med en för vår exportindustri mycket betydelsefull ekonomisk fråga. När det dessutom visar sig, att 54 procent av våra vanliga pendelvägar äro missvisande, är inte heller detta så roligt. Här har staten åtagit sig att garantera mätninginstrumenten, och staten bör, när den har tagit detta ansvar, också se till, att den fyller ansvaret.

Det är riktigt, som herr Rosén påpekade, att det är högst olika inkomster för justerarna i olika distrikt. Här i stockholmsdistriktet är en pensionerad kapten, som är ordinarie tjänsteman i lantmäteristyrelsen och således en gång

*Anslag till
mynt- och
justerings-
verkets
verksamhet.
(Forts.)*

Anslag till
mynt- och
justerings-
verkets
verksamhet.
(Forts.)

får pension även där, på sin lediga tid justerare och uppbar därför en inkomst av 15,000 kronor om året. Det är ju onekligen ganska bra.

Denna avdelning inom mynt- och justeringsverket går med ungefär 40,000 kronors förlust om året. Det borde väl ändå vara ordnat så, att det hela gick ihop, visserligen inte så, att staten skulle förtjäna på verksamheten, men så, att vederbörande näringsidkare själva finge betala denna anordning. Det visar sig också, att samtliga myndigheter i detta hänseende tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, som går ut på, att staten åtminstone inte skall göra denna förlust på 40,000 kronor om året. Kommerskollegium och statskontoret och för övrigt även den gamla besparingsnämnden ha allesammans varit med om att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Så återstår frågan om konsekvenserna. Herr Rosén anförde ett exempel från sin statsrevisorstid, då det befanns, att en justerare i Norrbotten inte kommit upp till 500 kronors nettoinkomst per år. I statsutskottet upplystes, att i detta distrikt, enligt de upplysningar som då kunde inhämtas, hade under ett annat år justeraren haft 7,000 kronor i bruttointäkter. Jag vet inte, hur mycket därav som avgick, kanske ett eller annat tusental kronor. Det är ganska naturligt, att inkomsterna för justerarna äro högst olika under olika år, beroende på de bestämmelser, som finnas rörande näringsidkarnas skyldighet att vända sig till justerarna. De där 500 kronorna får man således ta med en viss försiktighet. Men det är ju å andra sidan alldeles riktigt, att åtskilliga justeraredistrikt ge så litet, att vederbörande måste ha denna justeringsverksamhet som en biinkomst.

Den angelägenhet, som man har visat att bli justerare även i sådana distrikt, tyder emellertid på, att det nog inte är någon risk i fråga om rekryteringsmöjligheterna, även sedan staten dragit in två av de mest givande distrikten; det är nämligen så, att de två stockholmsdistrikten skulle indragas och justeringen här i stället ske genom mynt- och justeringsverket. Det blir således mindre befodringsmöjligheter på grund av denna reform, det är sant, men att man därför skulle behöva förutsätta, att staten skulle få taga hand om alla justerarna i hela landet och ge dem en lön, på vilken de kunna leva, det tror jag inte är någon nödvändig konsekvens. För övrigt tror jag, att staten rent av skulle förtjäna på en sådan utveckling, om den nu skulle bli nödvändig. Man skulle kunna taga av de större distrikten på ett sådant sätt, att det skulle räcka till de mindre. Men jag kan inte inse, varför det skulle vara nödvändigt att göra denna syssla även i de distrikt, där en justerare inte har fullt upp att göra, till en av staten helt betald syssla.

Herr Rosén frågar, hur man skall kunna begära att sådana människor skola genomgå en tre månaders kurs. Men även om det gäller bisysslor, som endast ge något tusental kronor om året i inkomst, kan man vara tämligen lugn för att dessa sysslor äro av så stort värde för sina innehavare, att de underkasta sig en sådan sak för sin utbildning.

En svår anmärkning mot mynt- och justeringsverket var, att mynt- och justeringsverket aldrig använt sin rätt att kalla hit någon av justerarna för att se vad han går för. Ja, men skulle det tjäna mycket till? En justerare kan naturligtvis något så när gå i land med sina åligganden, och det veta vi ju alla, att den, som har en befattning här i landet och något så när klarar den, den avsätter man inte. Men om vi verkligen önska en god rekrytering av justerarkåren tycker jag, att sunda förnuftet säger, att rekryteringen blir bättre, i fall inte vederbörande kunna så att säga köpa in sig eller genom personliga relationer komma in på banan. Det är alldeles tydligt, att ett ämbetsverk, som handlar under tjänstemannaansvar, och ett ämbetsverk, som till på köpet har all anledning att se till, att rekryteringen blir den bästa möjliga,

också ordnar på ett sådant sätt beträffande rekryteringen, att den blir bättre än under nuvarande förhållanden.

Bättre undervisning och bättre utbildning på detta område är, det framgår av vad jag förut sagt, icke bara önskvärd utan också nödvändig, och det blir än mer fallet, när man tar hänsyn till de snabba förändringar och de snabba förbättringar, som ske på detta område. Det ligger också i de affärsdrivandes intresse och i allmänhetens intresse landet runt, att en justerares utbildning blir så god som möjligt. Det kan inte vara förenligt med allmänhetens intresse, att några mätare med invecklad konstruktion, exempelvis uppe i Norrland, som inte kunna godkännas, måste skickas till Stockholm för att få felen avhjälpta, därför att inte justeraren på orten kan ge de nödiga anvisningarna. Det är naturligtvis av stor vikt och betydelse, att justerarna i orten kunna rätta sådana fel genom att de få en för detta ändamål lämplig och tillräcklig utbildning.

Här föreligger, såvitt jag kan se, inte något annat skäl mot Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga än herr Roséns skräck för, att detta skall draga med sig en ny tjänstemannakår. Denna herr Roséns skräck kan jag inte anse vara ett tillräckligt motiv för avslag, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Herr talman! Jag skall inte säga många ord om herr Olssons långa anförande; jag vill endast framhålla ett par saker.

Herr Olsson fann det nuvarande antagningssystemet betänkligt, när det är de förutvarande justerarna, som antaga elever. Ja, det är ett trettiotal personer, som för närvarande antaga elever till blivande justerare, ifall de godkännas av verket. Men efter den nya ordningen skulle det bli en enda person, som skulle antaga dem. Då torde det måhända rent av fordras ännu bättre relationer, än vad förhållandet är nu, när man dock har endera av ett trettiotal att vända sig till. Och det blir i varje fall så, att dessa platser hädanefter till övervägande del komma att reserveras för stockholmare, som utan nämnda kostnader kunna offra de tre månader, som behövs för att gå igenom den s. k. utbildningskursen.

Lämpligare hade väl varit, att verket begagnat sin rätt och plikt att inkalla de av justerarna antagna eleverna och undersöka deras kunskaper, innan de fått några förordnanden. Detta har inte skett hittills, men det kunde ju ske hädanefter. Det vore en tillräcklig trygghet.

De anmärkningar, som herr Olsson riktade mot justerarnas bristande kompetens, de träffa ju direkt mynt- och justeringsverket, som underlåtit att pröva deras kompetens.

Herr Olsson talade vidare om de stora inkomster, som en justerare i Stockholm har — jag förmodar, att de ha ungefär lika mycket båda två, men det vet jag inte. Man kan ju då fråga sig: varför har mynt- och justeringsverket anställt justerare, som ha andra sysslor att sköta, då inkomsterna äro så givande? Varför kan man inte här, som på vissa andra håll, anställa personer, som inte ha denna tjänst som bisyssla? Varför skall man ha fyra distrikt i Stockholm, men endast två justerare, så att varje justerare här har att sköta två distrikt? Det är anmärkningar, förstår herr Olsson, som direkt träffa mynt- och justeringsverket på grund av dess hittillsvarande sätt att sköta denna sak.

Herr Olsson talade om, att justeraren i Norrbotten ett år hade en bruttoinkomst på 7.000 kronor. Ja, men en bruttoinkomst på 7.000 kronor kan inte anses vara stor i det länet, som utgör en fjärdedel av hela landet, och där justeraren är hänvisad att så gott som uteslutande färdas fram efter landsvägarna

Anslag till
mynt- och
justerings-
verkets
verksamhet.
(Forts.)

för att kunna fullgöra sin uppgift. Det blir bra mycket större avbränningar där än i Stockholms stad, där man ju kan komma fram för en billigare penning.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman!

Herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag tänker inte besvåra kammaren med många ord. Jag vill endast säga om den lilla reform, som här är i fråga, att man får lov att ha en god fantasi och en god formuleringsskicklighet för att kunna driva upp saken till de proportioner, som herr Rosén här gjort.

Det är ju så, att mynt- och justeringsverket är vad man kallar ett självförsörjande verk. Det kommer stora inkomster därifrån; inkomsterna äro i själva verket betydligt större än utgifterna. Men beträffande just den avdelning, som har hand om justeringen, är det raka motsatsen. Där uppstår en brist. Jag har haft två anledningar att tillstyrka Kungl. Maj:t att gå med på verkets framställning i detta hänseende. Det är den av herr Olsson nu utförligt behandlade, och jämväl har det för mig spelat en roll, att man här skulle göra en liten besparing.

Jag vill därtill beträffande själva systemet påpeka, att precis samma system råder beträffande den andra avdelningen inom mynt- och justeringsverket, nämligen kontrollavdelningen. Det finns överallt ute i landet personer, som ha till uppgift att mot arvode kontrollera guld och silver, men det finns jämväl här vid mynt- och justeringsverket en sådan avdelning inrymd, som handhar precis samma uppgift för denna del av landet.

Det är inte något annat, som i detta fall avses, och att frågan nu kommit fram är beroende på, att tiden just nu är inne, då båda dessa tjänster kunna betraktas som vakanta och man sålunda inte går någon förnär genom att nu vidtaga denna ändring.

Jag förutsätter, herr talman, att kammaren bifaller utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen; som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till bidrag till skattetyngda kommuner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten jämte i ämnet väckta motioner.

I den till riksdagen den 3 januari 1931 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t i avseende å tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till handelsdepartementet, föreslagit riksdagen att

dels till säkerhetsanstalter för sjöfarten å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 528,000 kronor,

dels ock medgiva, att av uppkommet överskott å en av riksdagen år 1929 anvisad anslagspost å 98,000 kronor till anskaffning av en lotsmotorkutter av

järn för Sandshamn's lotsplats 7,000 kronor finge tagas i anspråk för täckande av en del av kostnaderna för ändring av en reservsegelkutter till lotsmotor-kutter för Svartklubbens lotsplats.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *E. Enhörning* väckt motion, nr 77, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående frågan om anordnande av fyrbelysning norr och öster om Alnö i Sundsvalls skärgård samt för nästkommande riksdag framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 79, inom första kammaren av herrar *G. Roos* och *L. Bodin* och den andra, nr 120, av herr *A. Gardell* i Stenstu m. fl., vari föreslagits, att riksdagen skulle till anordnande — i samband med upprensning av Fårösundsledens norra inlopp — av fyrbelysning i norra inloppet till Fårösund anslå ett reservationsanslag av 50,000 kronor;

dels ock slutligen två likalydande motioner, väckta den ena, nr 107, inom första kammaren av herr *K. A. Andersson* m. fl. och den andra, nr 244, inom andra kammaren av herr *E. Hällgren* m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående dels statens övertagande av fiskefyrrar, dels ock tillgodoseendet genom statens försorg av fiskerinäringens behov av övriga säkerhetsanstalter till sjöss och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herrar Roos' och Bodins samt herr Gardells i Stenstu m. fl. motioner, I: 79 och II: 120,

a) till säkerhetsanstalter för sjöfarten å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 578,000 kronor; ävensom

b) medgiva, att av uppkommet överskott å en av riksdagen år 1929 anvisad anslagspost å 98,000 kronor till anskaffning av en lotsmotorkutter av järn för Sandhamn's lotsplats 7,000 kronor finge tagas i anspråk för täckande av en del av kostnaderna för ändring av en reservsegelkutter till lotsmotorkutter för Svartklubbens lotsplats;

II. att herr Enhörnings motion, I: 77, måtte anses besvarad genom vad utskottet anförte; samt

III. att herrar *K. A. Anderssons* m. fl. och *Hällgrens* m. fl. motioner, I: 107 och II: 244, likaledes måtte anses besvarade genom vad utskottet anförte.

Reservation hade anmälts av herr *Törnkvist* i Karlskrona, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan,

I. — — — — —

a) — — — — —

b) — — — — —

II. — — — — —

III. att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående dels statens övertagande av fiskefyrrar, dels ock tillgodoseendet genom statens försorg av fiskerinäringens

behov av övriga säkerhetsanstalter till sjöss och för riksdagen framlägga därav betingade förslag.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkterna I och II.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten III.

*Om statens
övertagande
av fiskefyrrar
m. m.*

Herr Andersson, Karl Andreas: I detta utskottsbetänkande behandlas även en motion, som väckts av ett flertal ledamöter i båda kamrarna och avser en utredning angående dels statens övertagande av s. k. fiskefyrrar dels ock statens tillgodoseende av fiskerinäringens behov i övrigt av säkerhetsanstalter till sjöss.

Utskottet har välvilligt behandlat denna motion och därför ber jag att få uttrycka min tacksamhet, men då man läser betänkandet, kan man dock inte undgå att lägga märke till, hurusom utskottet är ängsligt för att gå för långt i sitt tillmötesgående. Dock vill det synas, som om den framställning, som här har gjorts av motionärerna, är synnerligen rimlig och rätt anspråkslös. Den skulle inte ha kostat stora penningar och motionärerna ha låtit sig angeläget vara att söka begränsa så långt möjligt statens åtgörande i detta avseende. Sålunda ha motionärerna antytt, att sådana fyrrar, som endast ha en rent lokal betydelse, icke skulle behöva övertagas av staten. Om man vill tänka på, vad staten bör ha för uppgift för omvårdnaden av vårt näringsliv, är det väl så, att staten i första hand har att så långt som möjligt underlätta möjligheterna för näringarnas utövande. I detta fall skulle det väl ligga utomordentligt nära till hands för staten att på det sätt i motionerna avses underlätta arbetet för en betryckt näring.

I min dagliga gärning har jag ofta att behandla frågor av hithörande slag, som för dem, det gäller, äro av synnerlig stor vikt och betydelse. De sökande fiskarna klaga över, hur besvärligt det är på många ställen att i mörker och dimma taga sig in till hamn för att avyttra sin fångst i rätt tid. Det kan för dem ha mycket ödesdigra följder. Komma de inte in i rätt tid, ha de förlorat möjligheten att få sin fångst befördrad med rätt tåglägenhet och riskera således att inte alls få sälja sin fångst eller få sälja den till underpris. Det är vissa svårigheter förenade med behandlingen av sådana här framställningar. Man kan visserligen tillstyrka bifall hos Kungl. Maj:t, men samtidigt vet man, att Kungl. Maj:t icke har några pengar disponibla för ändamålet. Det har gjorts framställning exempelvis från Bohuslän, att statsverket skulle övertaga vissa fiskefyrrar, men Kungl. Maj:t har inte ansett sig kunna gå med på en sådan framställning trots att Sveriges redareförening ansåg, att åtminstone en av de fyrrar, det gällde, var till gagn för den allmänna sjöfarten. Farleden förbi denna fyr hade till och med vissa tider under kriget i stor omfattning tjänstgjort som infartsled till Göteborg. Jag har under de senare åren fått framställningar i dylikt syfte från Halland, Blekinge och Norrland, men hittills har Kungl. Maj:t inte haft någon möjlighet att bifalla framställningar på detta område.

Nu har utskottet sagt, att det förväntar, att Kungl. Maj:t i detta fall vill låta undersöka, i vilken omfattning och på vad sätt staten bör lämna bidrag för ändamålet. Jag är, som jag nämnde, mycket tacksam för att utskottet sträckt sig så långt, och jag vill passa på tillfället att rikta herr statsrådets synnerliga uppmärksamhet på denna fråga, ty den är av mycket stor vikt för landets fiske.

Jag vill emellertid säga, att en sådan lösning, som utskottet här har antytt, icke är tillfredsställande. Den blir nämligen i praktiken ganska besvärlig. Det är ju så, att lotsverket har vissa förråd, som det kan använda och disponera efter behov. Om t. ex. en lysboj inte behöver ligga på ett ställe, kan den lätt nog av lotsverket flyttas över till ett annat. För en fiskare eller en församling av fiskare är det en mycket svår sak exempelvis att lägga ut och taga in ljust- och ljudbojar. Det är en mycket besvärlig historia. Utskottet har tydligen tänkt sig saken så i framtiden, att Kungl. Maj:t skulle få möjlighet att lämna bidrag till exempelvis underhållet av fyrar. Det blir ett övervägande i varje särskilt fall, och då måste man undersöka huru mycket statsbidrag, som skall lämnas. Jag kan som exempel här nämna, att de årliga driftkostnaderna för 3 fiskefyrar på västkusten belöpa sig tillsammans till 870 kronor. I detta fall skulle man då undersöka, om staten skall betala t. ex. 500 kronor eller hela beloppet, och hur mycket fiskarna skola betala. Är det fråga om ljudbojar, som kanske kosta 3,000 å 4,000 kronor, blir övervägandet alltid rätt besvärligt.

Den enda av statsutskottets ledamöter, som har vågat sig på en reservation till förmån för motionen, är herr Törnkvist i Karlskrona. Jag förstår mycket väl, att för honom har det varit en hjärtesak att få fram motionärernas önskemål. Han är ursprungligen fiskare och vet, vad det vill säga att ligga i mörker och dimma med den mödosamt upptagna fångsten utan möjlighet att kunna komma i land.

Då jag är övertygad om, att den mest tillfredsställande lösningen är den, som motionärerna ha angivit och som reservationen har velat tillmötesgå, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Leander* och *Östergren*.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag har visserligen inte varit fiskare och inte legat ute i mörker och dimma som reservanten, men jag är i alla fall fullt ense med motionären. Jag anser mig i alla händelser kunna begripa, att motionären är inne på fullt riktiga vägar i sin motion. Jag har således inte det ringaste att anmärka gentemot honom i fråga om de önskemål, han har framlagt i sin motion, men jag är något förvånad över både reservationen och motionärens inställning, som vi nu hört, till såväl utskottets hemställan som reservationen.

När vi behandlade denna fråga på avdelningen, voro vi allesammans överens med motionären om, att vi skulle försöka hjälpa honom att få sina önskemål genomförda. Vad är då skillnaden mellan motionärens hemställan och utskottets hemställan? Ja, motionären sade, att han trodde, att utskottet hade menat det och det. Jag får då säga, att motionären har nog inte precis satt sig in i, vad utskottet för övrigt kan ha menat. Jag för min del har menat, att Kungl. Maj:t skulle undersöka denna fråga och på bästa sätt sörja för att motionärernas önskemål kunde tillgodoses. Vilja herrarna lägga märke till skillnaden här. Motionären har begärt, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående de och de sakerna, medan utskottet däremot förväntar, att Kungl. Maj:t låter genom vederbörande myndigheter undersöka, i vilken omfattning och på vad sätt staten bör lämna bidrag för ändamålet. Jag kan inte se någon skillnad i detta hänseende. De misstankar, som motionären har, anser jag fullständigt oberättigade. Jag kan inte inse, att det är så förfärligt stor skillnad mellan en skrivelse till Kungl. Maj:t och en förväntan, som slutar med att riksdagen anser, att motionen må anses besvarad genom vad riksdagen har uttalat.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om statens
övertagande
av fiskefyrar
m. m.
(Forts.)*

Om statens
övertagande
av fiskefyrrar
m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasatta punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med överbägande ja besvarad.

Anslag till
svenska eld-
begängelse-
föreningen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av väckta motioner om anslag till svenska eldbegängelseföreningen.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 97, inom första kammaren av herr *J. Nilsson* i Malmö m. fl. och den andra, nr 99, inom andra kammaren av herr *H. Schött* m. fl., vilka motioner hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om ett anslag å 10,000 kronor för budgetåret 1931/1932 till svenska eldbegängelseföreningen för föreningens upplysningsverksamhet.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av herr Nilssons i Malmö m. fl. och herr Schöts m. fl. berörda motioner, I: 97 och II: 99, till svenska eldbegängelseföreningens upplysningsverksamhet för budgetåret 1931/1932 bevilja ett extra anslag å 5,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmålå, *Carl Gustaf Hammarskjöld*, *Strindlund*, *Olsson* i Blådinge, *Olofsson* i Digernäs, *Järte* och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att herr Nilssons i Malmö m. fl. och herr Schöts m. fl. berörda motioner, I: 97 och II: 99, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Svensson, Martin: Då vid detta betänkande är fogad en reservation och jag är en av reservanterna, vill jag yttra några ord.

Svenska eldbegängelseföreningen har gått in till Kungl. Maj:t med en framställning om att för upplysningsverksamhet få ett anslag på 10,000 kronor, men då Kungl. Maj:t inte har tagit upp denna framställning i sina riksdagspetita, har i stället motion väckts om detta anslags beviljande. Jag ber att få framhålla, att det inte är en statsangelägenhet att avgöra vilket av gravskicket, det gamla eller det nya, som nu arbetar sig fram, som skall användas. Det är i stället en kyrklig-kommunal angelägenhet, och denna upplysningsverksamhet avser ju att lämna råd och upplysningar till våra kommunala förvaltningsmyndigheter om huru de skola gå tillväga för ordnandet av krematorier. Det torde väl ändå vara något överflödigt, att staten uppoffrar pengar för detta ändamål.

Det är ju också på det viset, att åtskilliga personer äro ivriga anhängare av det nya gravskicket under det att en hel del andra däremot ställa sig indifferent. Men det finns ju också många, som äro bestämda motståndare till detta begravningskick. Det förefaller mig därför vara riktigare, att staten inte lägger sig i denna angelägenhet utan visar tolerans åt båda sidorna. Man tänke sig, att de, som äro motståndare till det nya gravskicket, också skulle bilda en förening — således organisera sig — och komma fram med begäran om anslag. På vilkendera sidan skulle då staten ställa sig? Det kommer väl då att visa sig, att det är mera grannliga, om staten, då det inte är något statsintresse, håller sig utanför, och det måste väl ändock kännas ganska osympatiskt för dem, som ogilla en sådan propagandaverksamhet, att tvingas att betala skatt till densamma.

Jag tror också, att denna verksamhet kan uppbäras genom enskilda insamlin-

gar. Det har överallt visat sig, att det finns personer med god förmögenhet, som äro villiga att uppoffra ganska avsevärda belopp för detta ändamål. Dessutom kan man ju iakttaga, att överallt, där fråga om byggandet av krematorium kommer upp, vare sig det är i en stad eller å någon större plats, ställer pressen på platsen i fråga sig alltid mycket välvilligt till förfogande. Jag tror, att man kan säga, att denna rörelse överallt, var den gått fram, har en ganska god press, och om man ser på den stat, som har framlagts, förefaller det mig, som om det skulle vara möjligt att göra vissa besparingar.

Jag har, herr talman, inte kunnat finna, att det finns tillräckliga skäl för ett anslag, och jag skall därför be att få yrka avslag på statsutskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är här fråga om ett ärende, som var före i riksdagen i fjol. Även då förelåg motion om högre belopp. Utskottet avstyrkte emellertid då helt och hållet det begärda beloppet, men till utskottets hemställan var fogad en reservation, som upptog ett anslag på 5,000 kronor eller samma belopp, som statsutskottet nu i år föreslår. Denna reservation antogs också då av riksdagen. I år säga emellertid de ärade reservanterna, att den sak, som det här gäller, egentligen inte är ett statsintresse. De citera i det fallet, vad utskottsmajoriteten sade i fjol och som då inte blev antaget av riksdagen. Reservanterna citera detta och säga, att de i år hävda ungefär samma mening som utskottet i fjol, men de lägga därtill, att egentligen skulle inte denna sak få någon nämnvärd betydelse för den stora mängden av Sveriges folk, om man undantager de större städernas befolkning, och att det måste anses obehövt att för dessa städers skull giva understöd åt en särskild propagandaförening.

Då reservanterna kunna säga, att det endast är de större städerna, som skulle få fördel av detta, förefaller det mig, som om de inte hade läst den motion, som de hade att besvara i statsutskottet. Går jag då till motionen, så finner jag där på sid. 9 på tal om eldbegängelseföreningens verksamhet följande: »På föreningens initiativ och som frukt av föreningens upplysnings- och propagandaverksamhet hava av vederbörande kommunala myndigheter beslut fattats dels om uppförande av krematorier i december 1929 i Vänersborg samt under år 1930 i Malmö, Sundsvall, Luleå och Kiruna, dels ock om krematoriefrågans utredning i Norrköping, Linköping, Karlstad, Eskilstuna, Borås, Nyköping, Uppsala och Umeå, varförutom krematoriefrågan genom framställningar från föreningens avdelningar kommit i aktuellt läge i Göteborg (nytt krematorium), Rättvik, Skövde, Motala, Kalmar, Ystad, Trollhättan, Halmstad och Lidköping. Beslut om anläggande av urlundar eller kolumbarier hava fattats i Göteborg, Örebro, Skara, Luleå, Lidingö, Strängnäs, Torshälla, Åmål, Tranås samt i Vallentuna landskommun.» Jag har tillåtit mig att anföra detta såsom ett bevis på att det är inte blott de större städerna, som numera ha svårighet att anvisa stora jordområden, utan det är också de mindre städerna. Det förefaller mig, som om åtminstone den förste reservanten, vår ärade biskop, som vi tyvärr inte ha nöjet att se i kammaren här i dag, inte borde ha varit med om denna reservation, då han ju faktiskt själv har invigt krematoriet i sin egen hemstad Luleå, som ju icke tillhör de största i landet. Ett citat ur hans invigningstal skall jag sedermera be att få komma med.

Sedan är det fråga om, vad eldbegängelsen betyder för kommunerna. I samband därmed kan jag inte uraklåta att nämna några städer. Jag får kanske inskränka mig till bara en eller två. Jag tar emellertid Stockholm, eftersom Stockholm var första platsen i landet, som fick krematorium. Det byggdes nämligen redan 1887 och ombyggdes sedermera 1909. Under dessa år till och med 1929 har man genom det nya gravsättet sparat en jordmarkareal av inte mindre än 24,087 kvm. Alltså, om det andra begravningsättet — det gamla —

Anslag till
svenska eld-
begängelse-
föreningen.
(Forts.)

uteslutande hade tillämpats, hade denna besparing inte kunnat göras. Denna markyta kan anses representera ett värde av cirka 2.5 miljoner kronor, som eldbegängelsen således redan tillförts Stockholms stad. Jag möter liknande uppgifter på andra håll. Jag skall emellertid inte besvara kammaren med dessa utan blott nämna, att grannstaden Lidingö har utrett denna fråga. Av denna utredning framgick, att om man tänkte sig kyrkogårdsutrymme för 50 år framåt, skulle det kosta 1,150,000 kronor vid jordbegravning, men endast 120,540 kronor vid enbart urnbegravning. Efter denna utredning har som bekant kyrkostämman beslutat att gå in för eldbegängelse.

Men det är inte allenast kommunerna, som i detta avseende kunna sägas få vissa fördelar, utan det är också andra, som t. ex. de enskilda medborgarna. Genom detta begravningssätt kunna nämligen avsevärda besparingar göras i de efterlevandes utgifter för gravplats. Jag tillåter mig här nämna några siffror från Stockholm och Eskilstuna. Jag vill säga, att en urngrav i Stockholm på Norra begravningsplatsen kan erhållas för 18 kronor, medan en grav därstädes med plats för en kista kostar minst 576 kronor, en grav med plats för två kistor närmare 1,000 kronor och därutöver. I Eskilstuna kostar en grav på den fem kilometer från staden anlagda nya kyrkogården 100 kronor för en tid av 50 år, medan en urngrav på gamla kyrkogården, belägen i stadens centrum, och med plats för 10 urnor, kostar 35 kronor för samma tid. Det förefaller mig således, som om även för de efterlevande åtskilliga besparingar kunde göras genom detta gravskick.

För en tid sedan utgavs en broschyr, rubricerad »Till försvar för vårt fäderneärvda kristna gravskick», som var skriven av kontraktsprosten Gunnar Ekström i Falun. Han talade där om att eldbegängelseföreningen strävar efter att bryta ned det gamla traditionella begravningsskicket. Emellertid klarlägger eldbegängelseföreningen sin ställning i en insändare till redaktionen för Svensk Kyrkotidning på följande sätt: »Föreningen vill genom sin upplysningsverksamhet, som städe bedrivs i försynt form, *endast sprida kunskap om och väcka intresse för det nya gravskicket* samt få detsamma enligt lag och allmän uppfattning likställt med jordbegravning. Sedan må det vara den enskildes sak att fritt träffa sitt val mellan det gamla och det nya gravskicket. Föreningen eftersträvar intet som helst tvång i detta hänseende; tvärtom är det en hjärtesak hos oss eldbegängelsevänner, att varje medborgare skall hava fullständig frihet att välja härvidlag. Varje tvång därvid är oss förhatligt. Men vi önska undanröjande av särskilda hinder mot eldbegängelse, så att detta gravskick blir lika lättillgängligt som jordbegravning.»

Jag kan ju, om jag får lov att besvara med ett citat till, få säga, att vår ärade biskop, som är förste reservant här, yttrade i Luleå vid den högtidliga invigningen av krematoriet där den 23 november 1930 bland annat följande — jag citerar —: »Vissheten om personlighetens oförstörbarhet lyfter oss upp över det förgängliga och fyller vårt hjärta med hopp och frid. Härvid betyder det intet, hurudan vår jordafärd en gång blir. Vare sig vår kropp nedlägges i mulden för att där långsamt förtäras eller den överlämnas åt eldens hetta för att undergå en hastig förvandling och upplösning, så förbliver Guds ord fast och visst, nämligen att vi i Gud hava ett liv, som icke dör. Vårt evighetshopp är icke beroende av det ena eller andra begravningssättet. Om så vore, skulle det vila på lös grund. *Från rent kristlig synpunkt är det icke av någon betydelse, om vår kropp efter döden jordas eller brännes.*»

Jag har åtskilliga citat till från religiösa och kyrkliga representanter. Jag skall emellertid inte besvara kammaren med dem, då jag tror, att det av mig nu upplästa sade ungefär vad som kan sägas.

Den neutralitet, som den ärade representanten för reservanterna uttalade sig för, tycker jag inte är nödigt att frammana i detta sammanhang. Det före-

faller mig som om, det här vore fråga om en allmänt gagnelig sak för kommunerna och för medborgarna, och staten brukar ju i alla andra avseenden icke ställa sig likgiltig inför deras rimliga anspråk och intressen. Man har t. ex. helt nyligen fattat beslut om ett anslag på 8 miljoner kronor till skolbidrag. Det kom också första gången till på grund av en enskild motion. Jag vill inte nu efteråt klandra detta, ty det hör inte hit, men jag tycker, att då man kunnat bevilja ett sådant anslag, är beviljandet av detta lilla anslag en ren obetydlighet. Jag anser därjämte, att man härigenom inte på något sätt kränker neutraliteten eller den ene eller andres frihet. Den är ju lika stor för det. Jag tycker bara, att man bör understödja en sak, som är ur allmänna synpunkter gagnande. Om man skulle tala om neutralitet på det kyrkliga området, hade vi nog mycket att säga inte minst i fråga om kommunernas förhållande till kyrkan i allmänhet. Jag skall emellertid inte draga in den saken nu. Det finns verkligen där saker, som med berättigande kunna påpekas, men det tror jag inte, att den ärade reservanten vill vara med om.

För min del har min ställning till denna sak egentligen inte varit så vidare klar. Jag har inte haft något emot att andra brännas, men min egen ställning har inte varit vidare klar. Jag har emellertid inte gått in för frågan ur den synpunkten. Jag yrkar bifall till utskottets förslag ur rent allmänna intressen, intressen som gripa djupt in i kommunernas ekonomi och lätta en börda, som de efterlevande många gånger ha svårt att bära.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Herr talman! Jag var förhindrad att i statsutskottet delta i denna frågas behandling. Hade jag varit närvarande, hade jag utan någon som helst tvekan anslutit mig till reservanternas ståndpunkt. Jag kan nu förklara, att jag i alla delar instämmer i vad såväl reservanterna anfört i sin reservation, som i vad herr Svensson i Kompersmålå nyss yttrat.

Jag skall endast be att få tillägga några ord därutöver. Som herr Svensson i Kompersmålå erinrade, finns det en inte ringa grupp av svenska medborgare, som inte gilla eldbegängelsen, utan för vilka denna står motbjudande. Nu vill jag för ingen del göra gällande att detta i och för sig skulle vara ett hinder för att staten beviljade bidrag till en sådan anordning. Staten lämnar bidrag till många saker, som icke vinna gillande av alla medborgare, det är givet, så detta är icke något skäl att ställa sig avvisande till det bidrag, som här är ifrågasatt. Men om man i så fall skall medge statsbidrag, så måste det enligt min mening vara ett viktigt statsändamål, som ligger till grund för framställningen. Den rörelse, som det gäller att främja med statsanslag, måste ur statens synpunkt vara betydelsefull. Då frågar jag mig: Är detta förhållandet med eldbegängelsen? Ja, det skulle kunna vara förhållandet, om starka hygieniska skäl talade för denna nya begravningsform. Men vid förra riksdagen, då denna sak var före, förklarade en av våra främsta medicinska auktoriteter i kammaren, nämligen professor Holmgren, att några hygieniska skäl förelågo alldeles icke, utan det ena begravnings sättet kunde vara precis lika bra som det andra. De skälen kunna alltså icke åberopas för statsunderstöd. Så ha vi de ekonomiska skälen. Ja, det är alldeles otvivelaktigt, att denna sak har ekonomisk betydelse för vissa tätt befolkade kommuner, särskilt stora städer. Men jag vågar verkligen påstå, att för större delen av Sverige, för hela vår landsbygd och för det stora flertalet småstäder är denna sak fullkomligt betydelselös, och det kan inte finnas någon anledning för staten att under sådana omständigheter understödja en propagandaverksamhet.

Herr Johan Nilsson i Malmö har som stöd för sitt yrkande anfört, att en mängd städer vidtagit åtgärder för anordnande av krematorier. Ja, men detta bevisar väl, att en särskild propaganda inte behövs? Kommunerna veta san-

Anslag till
svenska eld-
begängelse-
föreningen.
(Forts.)

nerligen själva, vad deras välfärd tillhör, och om en kommun finner det ekonomiskt fördelaktigt, så går den säkerligen in för krematorieanläggning utan någon som helst propagandaverksamhet.

Då jag, herr talman, icke kan finna, att det föreligger något som helst skäl för staten att ingripa i detta fall, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Petré: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå, att de, som i fjol uttalade sig mot anslag till eldbegängelseföreningen, även i år intaga samma ståndpunkt, och framför allt kan jag naturligtvis förstå, att en person, som tillhör den grupp av svenska medborgare, vilken icke gillar eldbegängelsen, skall vara motståndare till densamma. Emellertid ber jag att få understryka, vad herr Johan Nilsson i Malmö framhöll, att i varje fall spetsarna inom prästerskapet inte synas ansluta sig till den uppfattningen, att eldbegängelsen skulle vara oförenlig med kristligt tänkesätt och strida mot bibelns ord, ty vi se ju, att den ene biskopen efter den andre håller tal vid krematoriers invigning, och vi alla, som anse, att eldbegängelsen har stora fördelar och inte på något sätt strider mot vår religiösa uppfattning, ha alltså ingen anledning att fästa oss vid den synpunkten.

Det är alldeles givet, att det framför allt är ekonomiska skäl, som tala för eldbegängelsen. Nu har den siste talaren velat hävda den ståndpunkten, att staten inte borde understödja denna rörelse, då det inte gäller ett statsintresse. Men det är ju dock i alla fall så, att rörelsen är av synnerligen stort allmänt intresse ur två synpunkter: dels ur den synpunkten, att den i längden medför stora besparingar för många kommuner genom att de, ju mer eldbegängelsen kommer i bruk, inte behöva tänka på utvidgning av sina kyrkogårdar — en fråga, som alltemellanåt uppstår i olika kommuner — och vidare ur den synpunkten, som jag vill tillskriva alldeles särskild vikt, att begravningskostnaderna, såsom i motionen närmare utvecklats, bli betydligt mindre än vid vanlig begravningsform. Det är ju av allra största betydelse för den stora allmänheten, att begravningsarna, över vilkas oerhörda dyrhet det nu allmänt klagas, på detta sätt bli avsevärt mycket billigare.

Det är ju också att märka, att alla de myndigheter, som blivit hörda i ärendet — t. ex. statskontoret och medicinalstyrelsen, för att inte tala om svenska stadsförbundets styrelse — ha tillstyrkt anvisande av medel för ifrågasvarande ändamål även för nästa budgetår. När herr Widell säger, att frågan egentligen är fullkomligt betydelselös, vill jag framhålla, att frågan blir mindre och mindre betydelselös, ju mer eldbegängelsen börjar användas i stället för det gamla begravningsättet, och det är ju dock så, att det är just på grund av denna förenings verksamhet och på dess initiativ som en hel del av dessa krematorier tillkommit. Alltså, önskar man, att eldbegängelsen skall bli mer allmän, så bör man naturligtvis också vidhålla den ståndpunkten, att uppmuntran ges åt denna rörelse, som tagit initiativ till att krematorier kommit till stånd.

Jag kan inte se, att det finnes någon som helst anledning för de ledamöter av kammaren, som förra året uttalade sig för anslag till upplysningsverksamhet om eldbegängelsen, att i år frångå denna sin ståndpunkt, och då vi veta, att riksdagens majoritet i fjol uttalade sig för anslag till ändamålet, så hoppas jag, att majoriteten i den votering, som kommer att följa, alltjämt skall intaga samma ståndpunkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Svenson, Ernst*.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Då herr Johan Nilsson riktat sig mot påståendet, att denna rörelse icke hade någon betydelse för stora delar av Sveriges folk, ber jag att få erinra om, att det i eldbegängelseföreningen, enligt vad motionen anger, finnes 15,000 medlemmar och att antalet eldbegängelser under det senaste året var 1,010. Ännu så länge är det således en ganska ringa del av begravningarna, som ske i denna form.

Om man skall se på frågan ur hygienisk synpunkt, så ber jag att få erinra om vad professor Holmgren under debatten förra året yttrade. Han sade då: »Jag tror nog, att man icke kan fästa stor vikt vid den hygieniska synpunkten, när man tager ståndpunkt till denna sak. Man kan icke säga, att det brukliga begravningssättet ur hygieniska synpunkter är otillfredsställande eller medför några olägenheter — åtminstone äro de obetydliga.» Och nog kommer det att dröja länge, innan detta begravningsskick når en sådan omfattning, att man får anse, att de hygieniska synpunkterna därvidlag ha fullt kommit fram. Jag tror t. o. m. att vid de tillfällen, när de sanitära farorna äro som störst, såsom vid krig och farsoter, denna begravningsform skulle komma att visa sig icke användbar. Om man ser på historien, så kan jag icke finna något exempel på, att man, just då påfrestningarna ur sanitär synpunkt varit som allra störst, gått in för eller yrkat på eldbegängelse.

Så komma vi till de ekonomiska synpunkterna. När det nu inte är statens sak att sörja för detta, så borde ju debatten om de ekonomiska synpunkterna förläggas till de församlingar, som ha att besluta därtutinnan, nämligen stadsfullmäktige, kommunalstämmor eller kommunalfullmäktige, och man skall väl inte behöva undervisa dem om vad som för dem kan vara ekonomiskt fördelaktigast. Det ser man, att de själva mycket väl veta att utreda. Men ekonomiskt kan man också anlägga en annan synpunkt på frågan. Det har hittills varit så, att eldbegängelsen varit ett gravskick, som särskilt omfattats med intresse i förnäma kretsar, och genom exemplens makt har idén sedan spritt sig nedåt. Men i den mån som det blir ett allmänt gravskick är det ju möjligt, att förhållandena komma att ändra sig, så att det just blir de, som måste se på kostnaderna, som föredraga ett sådant begravningssätt. Den tanken har också varit uppe i ett yttrande, som allmänna svenska prästföreningen avgav till riksdagen år 1927, då det var fråga om vidgad rätt till eldbegängelse. Däri yttrade allmänna svenska prästföreningen: »Det ligger nära till hands att hysa farhåga för, att den av ekonomiska skäl utsträckta användningen av eldbegängelse skulle komma att gå ut just över de fattiga, de ensamma och gamla. Dessa hava ju ofta icke någon, som kan förklara, att den avlidne uttalat bestämd önskan om begravning utan eldbegängelse, och kanske skulle det i fråga om dessa kännas allra mest pietetslöst att bränna stoffet utan den avlidnes önskan, då de i allmänhet torde stå alldeles främmande för likbränningssträvandena.»

Jag hade inte alls tänkt beröra den religiösa sidan av saken, men både herr Johan Nilsson i Malmö och herr Petréon gävo sig in därpå. I Svensk kyrkotidning pågick ju under förliden höst en strid mellan anhängare och motståndare till eldbegängelsen. Polemiken avbröts av redaktionen, som förklarade, att den inte ville fortsätta diskussionen i sin tidning, men att den hade en mängd inlägg opublicerade, av vilka de flesta uttalade sig emot eldbegängelse. Jag skulle tro, att, om man verkligen sökte få fram ett ståndpunktstagande, det på botten hos folket ändock rör sig ett motstånd, som man hittills varit nog försynt att inte vilja låta komma till synes. Och de, som äro anhängare av vad prosten Ekström kallat »vårt fäderneärvda kristna gravskick», kunna ju dock åberopa sig på en obruten kyrkohistorisk tradition. Jag tror, att det vore mest grannlaga av den svenska riksdagen att hålla sig utanför dessa debatter.

Anslag till svenska eldbegängelseföreningen.
(Forts.)

Anslag till
svenska eld-
begängelse-
föreningen.
(Forts.)

Herr **Petrén**: Jag skall inte ingå på den senare delen av vad herr vice ordföranden på avdelningen anförde, ty därvidlag får jag lita till biskoparnas uppfattning. Men då herr Svensson citerade herr Holmgrens yttrande från förra årets debatt i denna sak, vill jag fästa uppmärksamheten på, att jag inte alls anført de hygieniska synpunkterna som skäl för min ståndpunkt, utan jag lade tyngdpunkten helt och hållet på de ekonomiska synpunkterna, som enligt mitt förmenande här äro de avgörande.

Då det här nämnts som skäl mot anslag, att det ännu är ett ganska ringa antal eldbegängelser, som ske i vårt land, och att det torde dröja länge, innan eldbegängelsen får någon större omfattning, så vill jag säga, att för oss alla, som anse, att det är önskvärt, att eldbegängelsen får större omfattning, är detta ett ännu större skäl för att verkligen yrka på anslag till rörelsen, så att kunskapen om fördelarna av denna begravningsform blir mera spridd och eldbegängelsen alltså kan bli allt vanligare.

Enligt min mening är sålunda vad herr Svensson nu yttrade ytterligare ett skäl för mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Mellén**: Herr talman! Jag vill endast be att till alla delar få instämman i vad herrar Svensson och Widell anført som skäl för bifall till reservationen. Frågan om eldbegängelse är enligt min mening uteslutande ett kommunalt intresse, och det finns intet som helst skäl, varför riksdagen skall påtvinga landsbygden, som har gott om utrymme och luft, skyldighet att deltaga i kostnaderna för de krematorier, som vissa städer i sitt intresse vilja bygga.

Dessutom vill jag säga, att jag tycker det vara osmakligt, om statsmakterna skulle ekonomiskt understödja en upplysningsverksamhet av denna art och således söka påtvinga allmänheten en uppfattning, som rentav står i strid mot det religiösa tänkesättet hos en stor del av folket.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson*, *Martin*, och herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svensson, Martin*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 46.

Anslag till svenska eld-begängelse-föreningen.
(Forts.)

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av väckt motion om restitution till Trelleborgs gummifabriksaktiebolag av andel av viss automobilgummiringsskatt.

I en inom andra kammaren av herr *E. Nylander* väckt motion, nr 245, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att till Trelleborgs gummifabriksaktiebolag skulle restitueras ett belopp av 21,747 kronor, motsvarande den del av utav bolaget för under tiden den 26 juli—31 december 1923 levererade massiva automobilgummiringar erlagd automobilgummiringsskatt, som belöpte å vid ringarna fastsittande järnskena.

Ang. viss skatte-restitution till Trelleborgs gummifabriksaktiebolag.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt att herr Nylanders förevarande motion, II: 245, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Gustaf Hammarskjöld, Nylander, Holmgren, Järte* och *Sandwall*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr Nylanders i ämnet väckta motion.

Herr Nylander: Herr talman! Då jag vid behandlingen av detta ärende i statsutskottet avgav en reservation, innehållande förslag om bifall till den motion, som väckts i ärendet av herr Nylander i andra kammaren, så gjorde jag detta i känslan av att det här gäller en rättvis sak, som man bör se till att en gång få ordentligt löst.

Det förhåller sig ju så, att det här rör sig om en sak, som visserligen ligger ganska långt tillbaka, i själva verket så tidigt som under andra halvåret 1923, då man ännu här i landet fick tillverka automobilringar av massivgummi. Dessa tillverkades på så sätt, att man hade en järnskena, som utgjorde stommen, på vilken gummit pålades för att slutligen fastvulkaniseras vid denna järnskena. Således var det inte möjligt att utan vidare skattebelägga gummit för sig, utan man tog för enkelhetens skull med hela ringen. Emellertid utfärdade Kungl. Maj:t en kungörelse, enligt vilken visst avdrag kunde ske för den i ringen ingående järnskenan, och av denna lättnad begagnade sig åtminstone ett par utländska importörer av sådana gummiringar med järnskenor, som kommo i åtnjutande av tullnedsättning på dessa ringar. Nu ha vi ju i Sverige haft och ha fortfarande flera tillverkare av gummiringar för autobiler, och på den tiden framställdes det särskilt i Trälleborg ganska stora kvantiteter sådana automobilringar med järnskenor och massivgummi, men denne svenske tillverkare kom ej i åtnjutande av någon lättnad utan måste betala automobilringsskatt även för järnskenorna.

Man tycker, när man tar del av dessa handlingar, att detta väl ej kan vara rättvist, och det har också av länsstyrelsen i Malmöhus län framhållits, att den ansåg det orimligt, att de inhemska fabrikaten skulle beläggas med högre

Ang.
viss skatte-
restitution
till Trelleborgs
gummifabriks-
aktiebolag.
(Forts.)

skatt än de importerade. Jag anser, att denna synpunkt fullt motiverar ett bifall till motionen, och jag kan icke finna, att utskottet i sitt utlåtande framburit någon anledning att avslå densamma. Det har där endast talats om att Kungl. Maj:t i administrativ ordning avslagit denna framställning vid två föregående tillfällen — första gången i december 1923 och andra gången i november 1925. Detta är all den motivering utskottet haft för sitt avslagsyrkande. Dessutom talas det om de konsekvenser, som ett bifall till motionen skulle komma att medföra. Ja, jag må säga det, att jag kan inte räkna ut, vari dessa konsekvenser skulle bestå, då saken ju avser ett förhållande, som tillhör det förflutna, en period, som ligger ganska många år tillbaka, och det ju här gäller att rätta till en skattebeläggning, som då blev felaktigt gjord. Det kan ju överhuvud taget inte medföra någon ytterligare konsekvens, eftersom vi vid den tiden mig veterligt inte hade flera tillverkare här i landet av sådana automobilningar.

Med anledning av vad jag anförde ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr Svensson, Martin: Herr förste vice talman! Statsutskottets majoritet har icke ansett sig kunna biträda det, som här motionsvis föreslagits. Det är säkerligen för riksdagen ganska svårt att ingå på en fullständig och noggrann prövning av ett sådant förhållande som det, som här föreligger. Det bör i första hand vara Kungl. Maj:t, som har att taga ståndpunkt till den frågan, och då Kungl. Maj:t har haft frågan under omprövning och angående densamma hört generaltullstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och kommit till det resultat, att framställningen om återbärande av visst belopp icke kunde bifallas, så förefaller det icke möjligt, att riksdagen på grund av en enskild motionärs framställning skulle kunna gå med på, att en sådan här restitution skulle medgivas.

Herr förste vice talman! Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Nylander: Herr talman! Jag fäste mig vid herr Svenssons yttrande, att det vore orimligt, att riksdagen skulle på grund av en enskild motionärs framställning fatta beslut i denna fråga. Jag undrar, på vilket sätt frågan eljest skulle tagas upp. Det har för övrigt hänt många gånger förut, att frågor tagits upp på grund av enskilda motioner, frågor, som redan förut varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning i annan ordning. Jag kan icke finna något skäl för, att riksdagen, då det sunda förnuftet säger, att en orättvisa blivit begången, icke skulle kunna taga upp en fråga på grund av en enskild motionärs framställning och skipa rättvisa.

Herr talman! Jag ber att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till den av herr Hammarskjöld m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nylander begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 97, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

*Ang.
viss skatte-
restitution
till Trelleborgs
gummifabriks-
aktiebolag.
(Forts.)*

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av väckta motioner angående förhandlingar med Härnösand—Sollefteå järnvägsaktiebolag om statsinlösen av bolagets järnväg m. m.

*Om stats-
inlösen av
järnvägen
Härnösand
Sollefteå.*

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 13, inom första kammaren av herr *E. A. Enhörning* och den andra, nr 20, inom andra kammaren av herr *N. V. Sandström*, hade hemställts, att riksdagen ville besluta avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt upptaga förhandlingar med Härnösand—Sollefteå järnvägsaktiebolag om statsinlösen av bolagets järnväg med rullande materiel och inventarier m. m. samt till nästa riksdag inkomma med proposition, som kunde föranledas av nämnda förhandlingar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de av herrar *Enhörning* och *Sandström* i ämnet väckta motionerna (I: 13 och II: 20) ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrar *Rosén* och *Strindlund*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Enhörning: Herr talman, mina herrar! Då jag väckte denna motion, kunde jag väl föreställa mig, i vilken riktning statsutskottets utlåtande skulle komma att gå, men jag ville ändock icke underlåta att frambära motionen, all den stund jag finner, att det är högst förvånansvärt, att Härnösand är den enda stad i Norrland, till vilken staten icke har byggt en bibana.

Då staten har ombyggt och byggt bibanor till alla övriga norrländska städer, borde den jämväl för länge sedan ha inlöst Härnösand—Sollefteåbanan, om full rättvisa skulle vederfaras Härnösands stad och de orter, som deltagit i banbyggandet. Att så icke skett torde väl berott därpå, att statsmakterna då hade beslutat, att norrländska stambanan skulle framdragas endast från Bräcke till Sollefteå och att den uppfattningen då gjorde sig gällande, att fortsättningen av stambanan norrut tills vidare skulle få bero.

Ett mycket livligt intresse från Härnösands stads sida uppstod då att så fort som möjligt sammanbinda sin stad med statsbanenätet, men denna högst lofvärda framåtanda skulle för staden bliva ett högst olycksdigert beslut.

Någon tid därefter inlöste staten de trenne smalspåriga järnvägarna från Söderhamn, Hudiksvall och Sundsvall och ombyggde dem till bredspåriga, och detta styrkte givetvis Härnösand i den uppfattningen, att så även på sin tid skulle ske med Härnösand—Sollefteåbanan.

Sedermera beslöte statsmakterna att fortsätta stambanan norrut och att bibanor skulle byggas till städerna för att öka trafiken på norra stambanan.

Om stats-
inlösen av
järnvägen
Härnösand
Sollefteå.
(Forts.)

Men oaktat samtliga norrländska kuststäder utom Härnösand kostnadsfritt ha erhållit bibanor, så har dock järnvägsföretaget Härnösand—Sollefteå under stora svårigheter och med stora uppostringar samt med rekonstruering av järnvägsbolaget nödgats fortsätta sin verksamhet, alltjämt väntande på att staten skall jämställa Härnösand med alla andra norrländska städer.

Då nu detta järnvägsföretag går mot ännu ofördelaktigare utsikter tack vare det nya samfärdsmedlet, »bussarna», så synes det mig, att staten sent omsider bör träda emellan och jämställa Härnösand med samtliga övriga norrländska städer.

Säkert torde vara, att även Härnösand redan från medio av 1890-talet hade fått en bibana framdragen till staden, om den icke själv hade byggt den, och då hade alla de förluster, som detta järnvägsföretag förorsakat staden och orten, undvikits. Det torde vara minst fyra miljoner kronor, som staten härigenom redan har inbesparat, och då staten nu har en fordran av järnvägsbolaget på i runt tal två miljoner kronor, så borde det väl ej medföra allt för stora ytterligare uppostringar för staten, om den nu äntligen efter 40 år låte rättvisa skipas även mot Härnösands stad och dess järnvägsaktiebolag.

Järnvägsstyrelsen beräknar, att om staten övertager banan, den årliga förlusten för staten efter statens taxor skulle uppgå till 100,000 kronor, men styrelsen räknar icke med, huru stor statens förlust skulle bli, om staten icke kan erhålla någon ränta på statslånet. Denna förlust skulle högst betydligt överstiga 100,000 kronor och stiger givetvis för varje år, då annuiteterna å statslånet sedan tvenne år tillbaka icke kunnat gäldas.

Om nu järnvägsdriften måste inställas, vad blir då följden? Jo, helt enkelt den, att staten måste övertaga järnvägen, och därför har jag motionerat om, att staten skulle i tid inleda förhandlingar med järnvägsbolaget om inlösen av järnvägen och därigenom göra en honnör för Härnösands stad för dess stora uppostringar under långa tider!

Jag kan icke underlåta nämna att denna järnväg säkerligen utgör en del av en blivande järnvägsled Stockholm—Övre Norrland. Vilken betydelse har det icke för denna landsdel att komma på kortare tid till Stockholm och orterna söder och västerut, så mycket mer som Norr- och Västerbotten, synnerligast det senare länet, synes gå raskt framåt genom de stora anläggningarna i Boliden och stora synnerligen värdefulla malmfyndigheter uti omkringliggande socknar.

Jag hemställer alltså, herr talman, till Kungl. Maj:t att beakta alla de stora kostnader, som Härnösands stad och orterna däromkring fått vidkännas för bibanan Härnösand—Sollefteå samt vidtagna åtgärder för statens snara övertagande av denna järnväg.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.

Föredrogs ånyo bevilningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner angående tull å vegetabiliska feta oljor samt växtfett m. m.

I två likalydande, till bevilningsutskottet hänvisade motioner, nr 112 i första kammaren av herr *Boberg* m. fl. och nr 171 i andra kammaren av herr *Schött* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att för tiden intill dess riksdagen, på grund av 1928 års tullkommittés blivande betänkande, komme att fatta definitivt beslut rörande oljeindustriens tullskydd, rubrikerna 112 och 113 i gällande tulltaxa skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Vegetabiliska feta oljor samt växtfett och andra vegetabiliska fettämnen, ej hänförliga till annat nummer:

112/113 andra slag, härunder inbegripna härdade vegetabiliska fettämnen, ej hänförliga till annat nummer 100 kg. 7 kr.

Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I:112 av herr Boberg m. fl. och II:171 av herr Schött m. fl., angående tull å vegetabiliska feta oljor samt växtfett m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Forssberg* och *Lithander* yrkat bifall till de förevarande motionerna.

Herr Forssberg: Herr förste vice talman! I liknande motioner i första och i andra kammaren hemställes, att riksdagen måtte besluta, att för tiden intill dess riksdagen, på grund av 1928 års tullkommittés blivande betänkande, kommer att fatta definitivt beslut rörande oljeindustrin ett tullskydd av 7 öre per kilogram måtte åsättas svenska oljor.

Förhållandet är, att tillverkningen av lin- och rapsolja är tullskyddad med 7 öre per kilogram, under det att svenska oljor såsom soja-, kokos-, bomullsfrö- och jordnötsolja äro tullfria. Då tullen å linolja kom till, funnos inga fabriker för svenska oljor. Det är den utländska konkurrensen samt de senare årens dumping, som gör denna tull så nödvändig, och avslår riksdagen motionerna, så komma fabriker att nedläggas.

Litet var kan förstå, huru det kommer att gå med de samhällen, inom vilka fabriker äro belägna, och även vårt jordbruk skulle bli lidande därav i högsta grad. Fabriken i Karlshamn har försett jordbruket med kraftfoder av alla slag. I förbigående vill jag nämna, att såväl Danmark som Norge och Tyskland ha tull på dessa oljor.

En nedläggning av fabriker i Kalmar och Karlshamn skulle, herr talman, komma att beröra 500 arbetare, och dessutom finnas vid fabriker anställda ingenjörer, verkmästare och förmän m. fl. Av dessa arbetare har Karlshamns stad för sin del omkring 400. Fabriken i Karlshamn har med tillhörande maskiner kostat 8,500,000 kronor, som nedlagts uteslutande för denna fabriks skull, och i och med denna anläggning måste staden även utföra en kajbyggnad, som kostade 450,000 kronor. Dessutom måste ett hamnskydd, en så kallad vågbrytare, byggas för en kostnad av 850,000 kronor, men där slapp staden undan med 350,000 kronor, när statsverket betalade skillnaden, d. v. s. en halv miljon kronor. Arbetet utfördes genom arbetslöshetskommissionen här i Stockholm.

Detta bolag i Karlshamn har erlagt omkring hälften av de hamnumgälder, som influtit i stadens hamnkassa. 1926 betalade bolaget 132,692 kronor, 1927 145,468 kronor, 1928 129,942 kronor, 1929 94,197 kronor, 1930 32,131 kronor och 1931 ha inga hamnumgälder utgått.

1928 började egentligen den utländska konkurrensen och dumpingen, och detta synes också av nedgången i de senaste årens hamnumgälder.

För de stora anläggningarna i Karlshamn måste staden upptaga lån, och det är vissa annuiteter och räntor, som i detta fall måste betalas. Under de närmaste 30 åren har Karlshamns stad att betala 100,000 kronor årligen, och då nu genom fabriken nedläggande hamnen får c:a 130,000 kronor mindre inkomster och staden c:a 500 mindre skattebetalare, så kan man förstå, vad det gäller för ett samhälle med 7,500 invånare. Det kommer, herr talman, enligt min uppfattning att bli en katastrof för samhället, om riksdagen avslår de väckta motionerna.

Vad Kalmar beträffar, så känner jag icke till den stadens ekonomiska hä-

Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.
(Forts.)

righet, men givet är, att det även för detta samhälle kommer att bli mycket bekymmersamt.

För att förekomma dessa bekymmer, ja, jag vågar säga verkliga faror, ber jag för min del att få yrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herr Boberg: Herr talman! I anslutning till, vad den siste ärade talaren yttrade, skall jag be att ytterligare få framhålla de svårigheter, som uppstått på grund av den konkurrens eller rent av dumping, som från utlandet bedrivs med avseende å de produkter, som dessa fabriker framställa.

Den svenska oljeindustrin kom till stånd under kristiden på grund av det trängande behovet av oljor för tillverkning av margarin samt den allmänna, tidtals för folkhälsan kritiska fettbrist, som då rådde. Detta skedde också på många håll i utlandet samtidigt med att det skedde i Sverige. Men på grund av att vi i Sverige sakna tull å de oljor, som fabriker i Karlshamn och Kalmar framställa, under det att vi ha tull på andra oljor, så har konkurrensen blivit av den beskaffenhet, att dessa fabriker nu befinna sig i ett svårt nödläge och antagligen, om icke hjälp kommer emellan, tvingas att nedlägga sin verksamhet. Liknande fabriker, som samtidigt uppstått i andra länder, ha fått skydd, vilket visar, att utlandet i många avseenden står före oss, då det gäller att hjälpa industrier som kommit i nödläge genom de förändringar, som tiderna fört med sig.

De ekonomiska kostnaderna för fabrikerens anläggande ha varit stora, och herr Forssberg har talat om, vad fabriken i Karlshamn kostat. Fabriken i Kalmar kostar icke så mycket, men den kostar ändock åtskilligt, och den kan icke förränta det nedlagda kapitalet. Detta är emellertid icke det värsta, utan det värsta är, att hela kapitalet kommer att försvinna, om icke hjälp kommer emellan. Man kan undra, om vi svenskar verkligen ha råd att så spoliera ett nedlagt kapital.

Men det är icke endast fråga om kapitalet, utan det är också fråga om de arbetare, som äro anställda i dessa företag. Jag kan icke kontrollera de siffror, som herr Forssberg anförde. Vad Kalmar beträffar tror jag, att arbetarna uppgå till omkring 92 stycken. Men naturligtvis ha flera av dem familjer eller anhöriga, som de underhålla, och därigenom uppstå stora svårigheter. Detta har också uppenbarat sig däri, att arbetarna i Kalmar ingått till regeringen med en framställning i ärendet, däri de påvisa den arbetslöshet och de minskade inkomster, som skulle bli en följd av fabriken nedläggande. Dessutom ha stadsfullmäktige i Kalmar i en till regeringen ingiven framställning betonat samma sak.

Vi motionärer hemställa nu, att en tull av 7 öre måtte åsättas dessa oljor, som fabriker framställa. Majoriteten inom bevillningsutskottet har icke kunnat gå med på detta på grund av ett uttalande, som gjorts av kommerskollegium och generaltullstyrelsen. Det är så, att dessa fabriker ingått till regeringen med en anhållan, att detta ärende skulle få utbrytas ur vår tulltaxa och behandlas, innan 1928 års tullkommitté bleve färdig med sitt förslag. Samtidigt skickade de också en mycket väl och förståndigt motiverad skrivelse till tullkommittén i detta avseende.

Nu har detta resulterat uti, att såväl kommerskollegium som generaltullstyrelsen avböjt denna framställning på grund av de invecklade förhållanden, som denna fråga innebär och som jag ju också kan förstå. Men det brukar vara praxis här i riksdagen, att man, när man vill bli av med en obehaglig tullfråga, hänvisar till 1928 års tullkommitté, liksom man förut hänvisade till 1918 års tull- och traktatkommitté, som arbetade i så många år och kostade staten bortåt två miljoner kronor, men vars resultat i det stora hela var mycket litet. Jag befarar, att dessa näringar, som nu hålla

på att lida av brist på uppmuntran, i likhet med den svältande kon hålla på att dö av brist på näring utanför tullkommitténs dörr. Man vet icke, när denna kommitté blir färdig med sitt utlåtande om det kommer att innehålla någon uppmuntran.

Nu kan man säga: Men äro icke dessa tullförslag ett konstlat sätt att söka driva och uppehålla vissa näringar här i landet? Landets invånare få i varje fall betala utgifterna. Kan det gå bra i längden? Ja, det är ju icke mera konstlat för oss att göra detta än det varit för utlandet, för de större länderna, vilka på detta sätt sökt skydda sin industri och sina arbetare. Och för det andra: även om det vore konstlat, så betyder det inte så litet, om man för tillfället kan uppehålla livet på en näring. Det är många, som blivit räddade till livet och friska igen genom konstlade medel, varom våra läkare kunna lämna vittnesbörd. Man behöver således inte förkasta ett medel, därför att det f. t. förefaller konstlat. I en framtid kunna företagen åter gå med vinst, och under tiden slipper staten betala arbetslöshetsanslag och städerna, där dessa fabriker ligga, slippa komma i det ekonomiska trångmål, som de verkligen nu stå inför genom den fara för deras ekonomi, som hänger över dem och som inträder, om fabrikerne måste nedläggas.

När det gäller de kommittéer, som för olika frågor äro tillsatta och som man hoppas så mycket av, beror resultatet av dem mycket på, hur de äro sammansatta. Dessa kommittéer ha ute i landet inte så stort anseende, som vi tillägga dem här i riksdagen. Jag skall som ett bevis därpå anföra ett uttalande av en mycket känd man, som säger: »Den, som uppfann kommittéerna var en statsman med högst betydande intelligens. Det finns intet finurligare sätt att komma ifrån en fråga. När det börjar bli alltför svårt och man allmänt fordrar, att en fråga skall lösas, då beslutar man med allvarliga minner, att här skola vi ha en kommitté. Och så blir det tyst om den saken. Och kommittén, den sitter och sitter.» Jag vill inte göra mig medansvarig i detta uttalande, men att det inte är utan sin udd och sin sanning, måste jag erkänna.

Som ärendet nu ligger, är det väl knappast lönt att yrka på bifall till de i ämnet väckta motionerna, men om finansministern vore här närvarande, skulle jag varmt och allvarligt vädja till honom, att han, när detta ärende kommer före härnäst, och även tullkommittén, när den skall avgöra detsamma, ville ägna frågan den uppmärksamhet, som den kräver ej blott med hänsyn till deras ekonomi, som kanske ha lagt ned hela sin förmögenhet i företagen, samt de personer, som däri sysselsättas och som nu stå inför möjligheten att bli arbetslösa, utan även med hänsyn till den depression och övriga svårigheter, som komma att drabba de samhällen, där fabrikerne ligga.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter för regeringen i hopp, att den skall ha sin uppmärksamhet riktad på frågan, när den ånyo kommer upp.

Herr Leander: Herr talman! Enär bevillningsutskottets ärade ordförande ej var närvarande i kammaren, då diskussionen här tog sin början rörande denna fråga, begärde jag ordet, eftersom jag inte visste, om han kunde komma tillbaka, innan diskussionen avslutades. Nu har han emellertid kommit igen, men då jag fått ordet, skall jag i alla fall be att få yttra några ord.

Bevillningsutskottet har sökt med all möjlig välvilja behandla motionerna, och denna välvilja skulle kraftigare än fallet varit kommit till uttryck i utskottets yttrande i frågan, därest reservanterna inte intagit den ståndpunkt, de behagat göra. Inom utskottet förelägo två alternativ till motivering, den här föreliggande och en ännu kraftigare, i vilken uttalades önskvärdheten av oljeindustriens bibehållande i landet och 1928 års tullkommitté uppmanades att ägna frågan särskild uppmärksamhet. Därför att reservanterna icke åtnöjdes med att

Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.

(Forts.)

instämna i denna senare motivering utan nödvändigt skulle framställa eget yrkande, samlade det förstnämnda alternativet majoritet inom utskottet.

Herr Boberg har här erkänt, att frågan är ganska invecklad och som ett bevis på att den inte är så lätt att lösa skall jag be att få visa den här luntan på hundratals sidor, som kommit utskottet tillhanda. Det finns för övrigt även flera andra handlingar i ämnet att studera, så att det går sannerligen inte så lätt att tränga in i denna fråga eller att utan en grundlig utredning söka lösa den. De hörda ämbetsverken, kommerskollegium och generaltullstyrelsen, säga detsamma. De framhålla, att frågan inte får betraktas »såsom ett enkelt och mera isolerat problem för tullagstiftningen utan fastmer som ett av åtskilliga omständigheter starkt komplicerat spörsmål». Det är nämligen andra näringsgrenar, som mycket kraftigt beröras av denna tull, som här påyrkas. Om en tullsats av 7 öre per kilogram, såsom motionärerna begära, skulle bifallas, skulle detta, såsom vi se av ämbetsverkens föreliggande utlåtande, medföra, att tullskyddet på margarin, som nu är 15 kronor för 100 kilogram, minskades med cirka 4 kronor 90 öre å 5 kronor 60 öre för 100 kilogram och tullskyddet å såpa, nu 5 kronor för 100 kilogram, skulle minskas med cirka 2 kronor 80 öre för 100 kilogram.

Nu är det tyvärr så även här i riksdagen, att man alltför mycket ser på eget bästa och däremot lämnar åsido nästans bästa. Men man får väl ändå inte gå allt för långt därvidlag. Man talar om de arbetare, som skulle bli arbetslösa vid oljefabrikerna, om dessa måste nedläggas, men det är väl inte bättre, om arbetslöshet kommer att drabba arbetarna vid margarinfabrikerna. Även dessa arbetare ha väl rätt att leva.

Nu tror jag ändå inte, att det kanske blir så farligt som man säger, då man påstår, att fabrikerna måste nedläggas. Inom utskottet har man inte fått det intrycket, även om man naturligtvis måste erkänna, att dessa fabriker befinna sig i en mycket prekär ställning. Ingen vill förneka detta. Men man kan nog inte vara riktigt viss på, att ett bifall till motionerna skulle komma att säkerställa de båda oljefabriker, det här är fråga om, nämligen fabrikerna i Kalmar och Karlshamn, så att deras drift skulle komma att fortgå. Införandet av denna tull skulle kanske i stället medföra, att den plan komme till utförande som en tid lärer ha varit uppe och just nu är aktuell, nämligen att anlägga en stor oljefabrik på en annan och mera lämplig plats i närheten av vissa margarinfabriker. Man kan misstänka, att denna plan på det sättet komme att realiseras fortare än annars.

Nu kom herr Forssberg med påståendet, att det i Danmark är tull på vegetabiliska oljor, men han glömde att nämna, att det samtidigt medgives tullrestitution för sådan olja, som användes för margarinfabrikation. I Holland och England äro dessa oljor tullfria.

Om man emellertid hade kunnat vara viss på att det skulle ha medfört åsyftat resultat, om man ginge med på en tull, skulle man kanske kunnat reflektera på saken. Man har dock inom utskottet fått intrycket, att så inte skulle bliva förhållandet, och är det någonsin som en kommitté bör få utreda en fråga, är det just i detta fall på grund av frågans invecklade natur. Herr Boberg sade, att man sätter till en kommitté för att det skall bli tyst om en fråga, men jag tycker inte, att det är tyst om dessa tullfrågor, fastän vi ha en tullkommitté, som sitter och arbetar, utan de komma fram oavbrutet i alla fall, och särskilt vid denna riksdag har man kunnat räkna tullfrågorna i legio, så att ur den synpunkten medför den här kommittén inte någon lindring. Alltnog får väl ändå 1928 års kommitté ägna denna fråga all den uppmärksamhet, som den förtjänar, och man kan uttala den förhoppningen, att när kommittén framlägger sitt förslag, kommer den åtminstone i någon mån att tillmötesgå motionärernas önskemål. Tills vidare är det nog intet annat att göra än att hemställa om av-

slag på motionerna, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.
(Forts.)*

Herr Clemedtson: Jag skulle ha kunnat inskränka mig till att instämma med herrar Forssberg och Boberg, men då jag råkar vara från just den ort, där en av de ifrågavarande oljefabrikerna är belägen, skall jag be att få här i kam-maren verifiera vad dessa herrar sagt och särskilt trycka på, att i denna trakt råder mycket stor oro för hur det skall gå med ifrågavarande fabrik. Jag avser då fabriken i Karlshamn. Det är en mycket stor del av såväl stadens som landsbygdens arbetare, vilka där ha sin sysselsättning, och sin utkomst.

Det har sagts, att för den händelse här inte vid årets riksdag skulle göras nå-got, skulle vi riskera, att fabriken kunde komma att nedläggas, och det skulle vara ett mycket svårt slag, som därmed komme att drabba detta samhälle. Häremot invändes nu, att man då kunde riskera att göra skada på annat håll, men det ha vi i alla fall inte något bevis för. Den siste ärade talaren, herr Leander, framhöll, att utskottet med det resultat, vartill utskottet kommit, hade visat »all möjlig välvilja», som han uttryckte sig, mot motionärernas framställ-ning. Jag vill inte vitsorda, att så är händelsen, ty det hade varit att till-styrka bifall till motionärernas framställning. Det har ej heller i utskottets ut-låtande påpekats någon tullteknisk omöjlighet i vår motion, och jag tycker, att den mycket väl skulle kunnat tillstyrkas.

Vidare talade herr Leander åtskilligt om, att vi i detta fall inte få alltför mycket se på vårt eget bästa, ty det kunde hända, sade han, att om denna fram-ställning bifalles, skulle någon annan industri kunna lida mera skada, eftersom andra fabriker då kunde bli nedlagda. Herr Leander yttrade vidare, att det är inte säkert, att någon av dessa två oljefabriker skulle stängas, om motionen avslås. Jag skall då be att få meddela att detta är så säkert, att den ena fa-briken, nämligen den i Karlshamn, redan är stängd, och arbetarna där nu gå arbetslösa. Och då ledningen sagt, att detta kommer att fortfara, om icke riksdagen gör något för att stödja denna industri, anser jag, att man har anled-ning att tro vad ledningen säger.

Jag ber alltså, herr talman, att få framhålla, att detta är ett högst allvar-ligt fall, och att vi i min hemort äro mycket oroliga för utgången. Jag dristar mig därför att yrka bifall till motionen och alltså instämma i herr Forssbergs yrkande.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Herr Forssberg anförde som skäl för bifall till motionerna, att Karlshamns stad bundit sig vid utgifter för en hamnanläggning, som skulle kosta staden 100,000 kronor om året i ränta och amortering under 30 år. Enligt olika beräkningsgrunder skulle den tull, som det här är fråga om, komma att kosta de svenska konsumenterna 2,500,000 kro-nor eller 3,800,000 kronor om året. För min del tror jag, att den senare siffran är den riktiga. Emellertid, om vi gå ut från den lägre siffran, 2,500,000 kro-nor om året, betyder det, att allmänheten får betala 75 miljoner kronor för att skydda Karlshamns stad från att betala 100,000 kronor om året. Gå vi ut från den högre siffran, blir det under dessa 30 år 114 miljoner, som vi skulle lägga ut för samma sak. Jag vill påpeka, att de arbetslöner, som det kan bli fråga om att betala i detta fall, utgöra endast en mycket obetydlig bråkdel av den tull, som man begär. Det är således en synnerligen god affär för svenska folket, om det skulle betala dessa arbetare full lön under den tid, som kan förflyta, tills de kunna bli inplacerade i normal verksamhet. Emellertid har säkert beträf-fande Karlshamnsfabriken redan en hel del av dem kommit in i andra verk-samhetsgrenar. Vad Karlshamns stad beträffar, är det ju alltid tråkigt att råka ut för att göra stora kommunala anläggningar, som sedan visa sig vara

Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.

(Forts.)

felkalkylerade och till intet nyttiga. Emellertid upplystes det i bevillningsutskottet, att Karlshamns stad har en kommunalskatt, som ligger mellan 5 och 6 kronor per skattekrona. Det brukar alltid heta här i riksdagen, att »Stockholm kan betala, därför att Stockholm har så låg kommunalskatt». Jag undrar, om vi ha särskild anledning att bevilja statsbidrag till kommunala utgifter i Karlshamn för att täcka vad denna stad gett ut på det här området, som en ren spekulering, d. v. s. för att man beräknade att få ökade inkomster.

Herr Boberg hade åtskilligt att anföra, som kan förtjäna en granskning. Han sade, att dessa oljefabriker kommo till under kristiden i folkhälsans syfte, för att skaffa svenska folket fett. Men då råvaran till detta fett importeras från utlandet, vill jag fråga, hur herr Boberg föreställer sig, att den råvaran skulle kunna komma hit, om vi bleve utsatta för en blockad. Karlshamnsfabriken tror jag för övrigt inte alls startades under kristiden utan långt senare. Kunta vi inte få hit oljor, så kunna vi med all säkerhet inte få hit de vida mera skrymmande råvarorna till oljorna. Herr Boberg kan vara absolut förvissad om att det förhåller sig på det viset.

Vidare upplyste både herrar Forssberg och Boberg om att fabrikena i andra länder fått tullskydd, och herr Forssberg anförde i det avsendet särskilt Danmark. Men herr Forssberg fick i bevillningsutskottet den upplysningen, som nu alldeles nyss lämnades honom av en representant för majoriteten, att beträffande margarinolja råder ingen tull i Danmark, därför att där har importören rätt till restitution, så att det inverkar inte på margarinfabrikena i varje fall.

Herr Boberg sade, att tull- och traktatkommittén kostade så mycket pengar och gjorde mycket ringa nytta. I anledning härav skall jag be att få säga herr Boberg, att så mycken nytta gjorde den åtminstone, att den uppvisade, hur orätt herr Boberg och hans meningsfränder hade i sin handelspolitiska uppfattning, och att den skyddade oss från att gå de felaktiga och oriktiga vägar, som herr Boberg och hans anhängare voro inne på i denna fråga. Och jag tror, att om herr Boberg vill läsa kommitténs betänkande med öppet sinne för sanning och rätt, skall han säkert få mycket god nytta av denna läsning, och således av kommitténs arbete — det kan t. o. m. var och en få, som vill läsa samma betänkande, och det är inte så litet värt för svenska folket.

Dessutom bör herr Boberg komma ihåg, att varken han eller andra ha rätt att skänka bort personers och företags rättigheter och pengar utan vidare. Här gäller det ju att främja ett visst företag på andra företags bekostnad, och det borde man ha kommit ifrån att göra så lekande lätt som herr Boberg vill göra i det här fallet. Inte ens kungen har rätt att bevilja nåd i civila mål, det vill säga att skänka bort den ena partens lagligt konstaterade rätt, och riksdagen borde heller icke skänka bort det ena företagets rätt till det andra, ehuru detta i stor utsträckning skett, enligt min mening orättmätigt.

Nu ber jag emellertid att efter denna polemik mot anhängarna av reservationen få lämna kammaren några nyttiga upplysningar. På grund av det nägot egendomliga voteringsläget i bevillningsutskottet, står det i utskottets betänkande ingenting om den sak, jag nu skall beröra, men enligt min mening utgör denna den viktiga och allt överskyggande frågan. Hur förhåller det sig i verkligheten på det område, som vi nu tala om? Jo, vi ha där en internationell trust, som är ändå större än den stora Kreugertrusten. Denna trust hade sitt ursprung i Holland och började där sin koncentration inom margarinindustrien. Den kallas nu Uni-Lever-trusten. Den började med att slå ihop fabrikena i Holland och gick sedan över till Tyskland och England. Nu har den sträckt sina tentakler även till Amerika. I vårt land är det fem företag, som ägas helt eller delvis av den internationella trusten. Bland dessa företag är fabriken i Kalmar, vars halva aktiekapital 1927 såldes till denna interna-

tionella trust. Unikoncernen har genom sammanslagning med den stora Leverfirman, som herrarna känna från annonser angående Sunlighttvålen — det är nämligen fabrikanterna av denna tvål, som sammanslutit sig med Unikoncernen — och genom uppköp av en hel del tvättmedelsfabriker över huvud kommit att behärska fettvaruindustrien i allra högsta grad. För varje år plockar denna trust till sig ytterligare företag och förskaffar sig på annat sätt inflytande. Här i landet ha vi visserligen en hel del privata margarinfabriker, som säga sig vara alldeles fria. De äro emellertid förenade med varandra i en kartell, sluten på mycket lång tid, nämligen margarinfabrikernas försäljningsaktiebolag, och enligt det avtal, som blivit publicerat i officiellt tryck i Norge och som uppger sig vara byggt på det svenska avtalet, äro de fabriker, som hava anslutit sig till denna trust, skyldiga att taga sina råvaror från trusten. Trusten har gått fram på det sättet, att den hållit oljorna från sina egna oljefabriker ganska billiga i syfte att förskaffa sig monopol även i fråga om halvfabrikaten, och den har stora koncessioner i de tropiska länderna för tillverkning av den första råvaran.

Om vi nu bevilja denna tull, som man här begärt, vad kommer då att hända? Trusten, som har ett kapital på miljarder, räknat i svenska pengar, generas inte i allra ringaste mån av denna tull. I den mån dess fabrik i Kalmar inte i tillräcklig utsträckning kan leverera råvara till de till trusten anslutna fabriker, kan trusten hålla priset nere genom att leverera till underpris. Men, mina herrar, hur går det med de utomstående fabriker, som vägrat ansluta sig till trusten? Jo, de komma alla att råka i fullkomligt olidligt beroende av trusten. Hela den här tullaktionen motiveras med svenska företags och svenska arbetares intressen, men i själva verket kan man inte göra något effektivare för att tvinga de ännu motspänstiga företagen i landet inom fettvaruindustrien, således inom margarin-, tvål- och såpindustrierna, in under den internationella trusten än just genom att sätta en så hög tull som 7 öre på dessa industriernas råvaror. Det är mycket möjligt, att, som det här nyss sades, den internationella trusten kommer att lägga ned fabriken i Kalmar, trots att även dess hälft av det i denna fabrik placerade kapitalet blir värdelöst, men då är detta en aktion av precis samma art som när samma internationella trust till hämnd för att norska regeringen icke velat ge den monopol i Norge — där stadgas nämligen koncession för anläggande av sådana fabriker som dessa — vägrar att köpa den norska valoljan och åstadkommer trångmål i den norska valoljeindustrien, i vilken för närvarande är placerat ett kapital på 50 miljoner kronor, och som sysselsätter 10,000 arbetare. Det är mycket mäktiga intressen, vi här ha att göra med, och dessa intressen kanske vilja visa svenska riksdagen vad dess frid tillhör. Men, mina herrar, låt dem då visa det! Det blir besvärligt och svårt för vissa mindre grupper och för ett par städer, det vill jag inte förneka. Men om vi motsätta oss detta, ha vi åtminstone inte råkat i tributskyldighet till denna utländska trust.

Som herrarna veta, har jag ingenting emot att utländska företag etablera sig här i Sverige, lika litet som jag har något emot att svenska företag etablera sig i utlandet. Jag har varit med och talat för mycket större rörelsefrihet på detta område än som för närvarande råder, åtminstone här i Sverige. Men jag kan under inga omständigheter vara med om att svenska staten skall genom sina åtgärder hjälpa utländska företag att strypa svenska företag, och det är just vad som skulle bli resultatet, om vi gäve vårt bifall till motionerna.

Den här frågan är sålunda inte så där oerhört enkel som ett par föregående talare tyckas tro, utan det är nog ganska befogat, då bevillningsutskottet hänvisar till en närmare utredning i frågan. Egentligen skulle det vara fullkomligt i sin ordning, att regeringen först satte i gång den trustundersökningsapparat, som finnes här i landet, för att verkligen klämma fram sanningen

Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.
(Forts.)

om hur fettvaruindustrien här i landet är organiserad. Det är nämligen på det sättet, att man på många håll förnekar vad jag här sagt, d. v. s. att de flesta privata svenska margarinfabriker stå i beroende av trusten, och hur det förhåller sig i det stycket kan man inte få veta här i Sverige. I Norge har man fått veta det, och där ha vi också fått grunddragen av det svenska avtalet framlagda i stortingstrycket. Det kan enligt min mening inte komma i fråga, att man i Sverige gör något på detta område, innan man verkställt den undersökning jag redan talat om och varigenom man verkligen kan få fram sanningen.

I den stora tyska utredningen, som gjordes för någon tid sedan, och där Leo Vanderbergh, det vill säga chefen för den tyska gruppen av trusten, satt med i utredningskommittén, uppgavs det, utan att han reserverade sig för denna uppgift, att trusten hade kontroll över en hel rad av fabriker här i landet, vilka officiellt inte äro anslutna till densamma. Han lämnade också till denna trustundersökning den mycket intressanta upplysningen, att den fria fabriken här i Sverige — vilken alltså inte tillhör trusten — oljefabriken i Karlshamn, *dumpar olja på Tyskland*. Det är ju en ganska intressant upplysning. När man här gör gällande, att trusten dumpar olja på Sverige, så uppger trusten tvärtom, att den svenska fabriken dumpar olja på trustens utländska område! Hur det förhåller sig med den saken, torde nog kräva en närmare utredning, innan man kan sätta tro till någondera parten.

Hela denna fråga ligger så till, att riksdagen, såvitt jag kan förstå, inte kan fatta något annat beslut än det, varom bevillningsutskottet hemställt, och jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Denna fråga har på senare tider vållat vederbörande inte så litet arbete. Utom de motioner, som förelegat till behandling inom bevillningsutskottet, ha intressenterna inom oljeindustrien vid slutet av nästföregående år till Kungl. Maj:t ingivit framställningar med anhållan, att Kungl. Maj:t ville redan för innevarande riksdag framlägga förslag om tull på vissa vegetabiliska oljor. Kungl. Maj:t har remitterat dessa framställningar till kommerskollegium och generaltullstyrelsen, vilka ämbetsverk avgivit gemensamt utlåtande i ärendet. Detta utlåtande finnes återgivet i utskottets föreliggande korta betänkande. Det framgår däraf, att ämbetsverken kommit till det resultatet, att frågan krävde en vidlyftigare utredning än den, som kan åstadkommas på den korta tid, som stode till buds, om frågan skulle kunna komma till avgörande vid innevarande års riksdag.

Det torde inte kunna förnekas, att oljeindustrien borde kunna ha lika stora förutsättningar att reda sig inom vårt lands gränser som den har inom närliggande länder, då ju råvaran för denna industri, var den än bedrives, måste tagas från tropiska länder. Och då det för dessa andra länders vidkommande ändock gäller att frakta råvaran långa avstånd, torde fraktförhållandena för Sveriges del inte hava nämnvärd betydelse, då ju samma råvara kan fraktas till Norge, Danmark och Tyskland. Representanterna för de industrier, som äro anlagda här, påstå nu, att deras företag arbeta under synnerligen tryckta förhållanden, och de ha uppgivit, att det inte blir möjligt att hålla industrien i gång, om den inte kan komma i åtnjutande av något stöd från statens sida. Nu är det ju så, att oljeindustrien i våra grannländer åtnjuter ett visst tullskydd, men det är inte i samtliga våra grannländer som detta är förhållandet, och industrien i de länder, där tullskydd finnes, blir på detta sätt starkare i konkurrensen med länder, där motsvarande industri inte har något sådant skydd. De ha ju tillfälle att ta ett högre pris på hemmamarknaden för att sedan kanske kasta ut ett visst överskott av fabrikationen till andra länder, och i sådana fall är det ju vanligt, att överskottet går till de länder, som ha de lägsta tull-

murarna eller inga tullmurar alls. Det är ett förhållande, som visar sig på en massa områden, och så även här.

Det vore naturligtvis synnerligen önskvärt, om denna industri kunde existera här i landet, för att de dyrbara anläggningar, som finnas, skola komma till användning i fortsättningen. Det har ju framhållits, och det kan inte bestri- das, att fabriker ha en utomordentligt stor betydelse för de samhällen, där de äro belägna. Dessutom är det av en rätt stor betydelse för jordbruket, att denna industri finns inom landet. Den har ju den viktiga fabrikationen av foderkakor om hand, och när sådana tillverkas inom landet, kunna de bli föremål för en noggrannare kontroll än som kan utövas på den från olika främmande län- der importerade varan. Det skall också erkännas, att foderkakorna från dessa fabriker, åtminstone den i Karlshamn, åtnjuta ett mycket högt anseende bland jordbrukarna.

Utskottet har synnerligen grundligt undersökt det föreliggande spørsmålet, representanter för såväl oljeindustrien som margarinindustrien ha fått framlägga sina synpunkter inför utskottet, och resultatet har blivit det här föreliggande. För min del skulle jag visserligen vara böjd för att medverka till, att olje- industrien kunde få något tullskydd. Men jag måste i alla fall erkänna, att det skulle ha skett med en viss tveksamhet, ty det kan ju inte förnekas, att detta skulle kunna ha en viss inverkan på de industrier, som ha användning för oljan, nämligen margarin- och tvättmedelsindustrierna, som äro de största för- brukarna. Å andra sidan är det ju så i nästan alla tullfrågor och inte minst i denna, att även om man vore inställd på att vilja medverka till införande av något tullskydd, så hade man i alla fall kommit i ohjälplig minoritet, både i utskottet och jag befarar även i riksdagens såväl första som andra kammare. Därför försökte vi i utskottet få fram en motivering, som skulle inge vissa för- hoppningar för framtiden, nämligen att 1928 års tullkommittés arbete skulle kunna resultera i en viss uppmuntran åt denna industri eller något stöd åt den- samma från riksdagens sida, om det visade sig behövt. Det uttalades näm- ligen önskvärdheten av, att industrien skulle kunna behållas för framtiden. Reservanterna nöjde sig emellertid inte, med mindre än att de fingo tullskydd, och satte allt på ett kort. Det blev därför ett ur deras synpunkt sämre utta- lande från utskottets sida, än det skulle ha blivit, om man kunnat nå enighet.

Som frågan nu ligger till, finner jag det vara lönlöst att tänka sig något annat än ett bifall till utskottets hemställan, vilket innebär, att man får avvakt- a 1928 års tullkommittés resultat. Vi få ju hoppas, att det inte skall vara allför avlägset och att det skall utmynna i att en möjlighet beredes dessa indu- strier att för framtiden bedrivas här i landet, vilket jag för min del åtminstone finner önskvärt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Boberg**: Herr förste vice talman! Jag beklagar, att jag måste ta till orda ånyo.

Herr **Örne** framställde i sitt anförande ett par frågor till mig. Den första var, hur jag tänkte mig, att dessa fabriker skulle frambringa fett åt svenska folket i händelse av krig och kristid. Ja, herr **Örne**, det är ju en stor och vitt utbredd mening i riksdagen och även i landet, att det inte blir något krig nu mera, utan att vi nu få frid på jorden, varför här yrkas på avrustning. Under sådana förhållanden behöver man ju inte oro sig för, hur det skall bli vid så- dana tillfällen. I varje fall är det dock bättre, att det i landet finns en indu- stri, som kan frambringa olja och fett i händelse av krig, än att det inte finns en sådan. Ty fett kan också frambringas av svenska frön och växter.

Jag lyssnade med stort intresse på herr **Örne**s anförande. Då hans person är mycket fängslande och tilltalande för mig, känner jag det inte alls trevligt att

*Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.
(Forts.)*

Om tull å
vegetabiliska
oljor m. m.
(Forts.)

gå upp emot honom, helst som jag är så underlägsen. Men då jag ibland hör herr Örne här hålla föreläsningar om frihandel och protektionism, så tänker jag: sådana där föreläsningar skulle jag kunnat hålla, om jag haft herr Örnes begåvning och kunskaper för — 40 år sedan, ty då hade jag samma åsikter som herr Örne har nu, men i samma mån som åren gått och jag studerat dessa förhållanden i det praktiska livet, har jag så småningom gått över och tänkt, att det är i alla fall viktigt att skydda folk och näringar *här* i landet från en alltför överlägsen utländsk konkurrens.

Herr Örne sade, att han är för den fria företagsamheten både inom landet och utom landet. Men antag nu, herr Örne, att det blir svårt för de inhemska bolagen att gå i land med sin industri, när priset på produkterna blir för högt i förhållande till omkostnaderna för deras frambringande. Om de då flytta över sitt kapital och sina maskiner till utlandet och där bedriva sin verksamhet på ett lättare och billigare sätt än de kunna här, så skulle vi enligt frihandelsdoktrinerna lämna landet öppet för alla att här fritt införa sina varor och på det sättet konkurrera ihjäl svenska arbetare och svensk företagsamhet. Om herr Örne är med om att följa frihandelsvägen till dess yttersta konsekvenser, så blir det kanske så till slut, att vi få upphöra med den ena näringen först och den andra sedan, när det blir oss allt svårare att uppehålla konkurrensen med utlandet.

Så sade herr Örne, att vi ha inte rätt att skänka bort andras pengar. Nej, det tror jag också, att vi inte kunna göra. Det är en farlig sak — men det gäller väl på båda hållen. Om inte vi ha rättighet att genom en något förhöjd tull skydda en svensk näring och svenska arbetares inkomster, om det skulle medföra en viss förhöjning av priset för den stora allmänheten, så ha väl inte herr Örne och hans anhängare heller rättighet att genom ett för bryskt framgående på frihandelsvägen skänka bort de pengar, som äro nedlagda i svenska företag, och skänka bort en hel del arbete, som svenska arbetare och deras familjer skulle ha nytta och bärgning av.

Jag vill inte utveckla detta vidare. Herr Örne, som är mycket hemma i ärendet, kan ju lätt räkna ut, hur det skulle gå.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till
Jämtlands
läns hushåll-
ningsällskap.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckta motioner om anslag till hushållningssällskapet i Jämtlands län.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner nämligen I: 5 av herr *Frändén* m. fl. och II: 7 av herr *Olofsson* i Digerås m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville besluta att bevilja 86,660 kronor, som skulle ställas till hushållningssällskapets i Jämtlands län förfogande på sådant sätt, att 35,000 kronor finge användas för uppförande av det tilltänkta mejeriet i Sveg och återstoden 51,660 kronor av sällskapet användas i enlighet med sällskapets stadgar för främjandet av jordbruket i Härjedalen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 5 och II: 7, till befrämjande av jordbruket inom Härjedalen anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 85,000 kronor att ställas till Jämtlands läns hushållningssällskaps förfogande för användning i enlighet med hushållningssällskapets stadgar.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson*, *Dalberg*, *Sköld* och *Vahlstedt*, som yrkat avslag å de väckta motionerna.

*Anslag till
Jämtlands
läns hushåll-
ningsällskap.
(Forts.)*

Herr Dalberg: Herr talman! Om man jämför de motioner, varom detta utlåtande handlar, och dem som väcktes i fjol i samma sak, skall man finna, att de ha samma syfte. I fjol väcktes motioner om restitution av stämpelskatten att tillföras donationen, som avser att främja jordbruket i Sveg och två andra kommuner. I år vilja motionärerna och utskottet, att samma medel skola användas till främjande av jordbruket i hela Härjedalen. Skillnaden består endast däri, att man nu utsträcker området till mer än vad donationen avser.

1930 års statsutskott, som då behandlade frågan, hemställde om avslag på grund av de konsekvenser beslutet kunde innebära, och riksdagen biföll denna hemställan. Reservanterna ha icke funnit, att det framkommit några skäl, som böra ändra riksdagens hållning. Det torde medföra lika obehagliga konsekvenser att lämna hushållningsällskapet en in blancofullmakt. Nog hade man väl kunnat fordra en utredning eller plan för medlens användning, innan riksdagen fattade beslut. Det nämnes visserligen i motionerna, att 35,000 kronor skola kunna användas till uppförande av ett mejeri i Sveg, men då det är så litet intresse för ett sådant, att endast 2,000 kronor kunnat uppbringas i andelsteckningar, måste man ställa sig tvivlande, om det finns förutsättningar för ett sådant, helst enligt upplysningar mjölken går åt ändå genom direkt försäljning till konsumenterna.

Man torde även kunna sätta i fråga, om det är, som utskottet säger, så att Härjedalen är den sämst lottade delen av vårt land. Det finns nämligen så mycket körförtjänster där, att jordbrukarna ej hinna med alla timmerkörningar utan därtill måste anlitas körare från andra län. I turistföreningens senaste årsskrift påstås av dem, som studerat Härjedalen, att det är ingen ömkansvärd baktrakt, utan det har arbetsfört och vaket folk, som med sunt omdöme slår sig fram igenom den nya tiden. Man kan därför icke påstå, att Härjedalen är ett sådant undantag, att man genom ett bifall till utskottets förslag kan undgå de konsekvenser, som voro bestämmande för föregående riksdagsbeslut.

Skulle riksdagen bifalla jordbruksutskottets förslag, innebure detta, att riksdagen finge som en konsekvens upptaga till prövning att använda stämpelskatten på alla framtida donationer till något välgörande ändamål, helst lika behjärtansvärda nog skulle kunna framletas som i detta fall. Rätta vägen är därför, om stämpelskatten i dylika fall är orättvis, att vidtaga åtgärder för att få lagen ändrad.

På grund härav får jag yrka bifall till reservationen och avslag å motionerna.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag har begärt ordet för att motivera utskottets ställningstagande till de väckta motionerna.

Det fanns i Härjedalen en man, som hette Olof Lindskog, som genom oerhört arbete och sträng sparsamhet lyckades åstadkomma en privat förmögenhet. Han satte som sitt livs mål, att vad han kunde spara ihop skulle han donera till sin hembygd Härjedalen för att främja dess jordbruk. Det har berättats om denne man, att han gick så långt i sparsamhet, att han till och med nekade sig det nödvändiga för sitt eget uppehälle, och han lyckades på det sättet spara ihop en förmögenhet, som väl vid det här laget uppgår till omkring 436,000 kronor. Det stadgas emellertid i donationsbrevet, att medlen inte få tagas i anspråk, förrän summan uppgår till en halv miljon. Nu inträffade det, att på grund av stämpelförordningen staten tog cirka 85,000 kronor i

Anslag till
Jämtlands
läns hushåll-
ningsällskap.
(Forts.)

stämpelskatt av denna hopsparade donation, och därigenom undansköts till en mera avlägsen framtid möjligheten att främja det ändamål, som donator hade avsett.

Redan förra året väcktes en motion om restitution av denna skatt. Den gick till ett annat utskott men avvisades av detta med den motiveringen, att ett beslut skulle ha principiell innebörd. I år har motionen lagts så, att man begär ett anslag motsvarande denna skatterestitution. Den föregående talaren ansåg, att även detta skulle få principiell innebörd. Så är dock icke fallet enligt utskottsmajoritetens mening, ty ett anslag och de speciella skälen för ett sådant prövas ju i varje särskilt fall.

Fallet är ju heller inte alldeles enastående, i det att det finns donationer, som fått skatterestitutioner, och det till ganska avsevärda belopp. Jag erinrar om — vad kammarens ledamöter väl ha i minnet — att vi för några år sedan behandlade en framställning från Nobelstiftelsen, som ledde till en jämkning av dess skatteplikt.

Här gäller det dock en donation, vilken, som nyss nämnts, tillkommit för att gagna en fattig bygd, ty det kan inte bortses ifrån, vad också utskottet tryckt på, att Härjedalen är ett av våra kargaste landskap, där jordbruksförhållandena äro särskilt ogynnsamma liksom även arbetsförhållandena, inte minst med hänsyn till, att Härjedalen torde vara en av de delar av vårt land, där bolagen äga den största procenten av skogsmarken och där således de enskilda jordbrukarna ha mycket ringa stöd av eget skogsbestånd. Här till kommer, att med hänsyn till depressionen på arbetsmarknaden arbetstillgången är mycket ringa i dessa trakter.

Härjedalen är också en trakt, som i mindre grad än någon annan, kan man säga, kan utnyttjas de statsätagårderna för jordbrukets främjande, som äro vidtagna och som bättre kunna utnyttjas på andra håll. Inte ens de åtgärder, som vidtagits för mejerihanteringens främjande, har Härjedalen kunnat i tillräcklig grad begagna sig av. Det anföres i motionen, vilket torde vara riktigt, att småbrukarna där uppe försökt göra en stor insats till förverkligande av ett länge närt önskemål att få till stånd ett mejeri. Det har tecknats 506 andelar med en andelssumma av 12,650 kronor, men penningbristen hos dessa småbrukare är så stor, att det inte lyckats att driva in mer än 60—70 procent av andelssumman. Ett mejeri skulle ju gå till ett flera gånger högre belopp än vad man lyckats få tecknat, för att inte tala om vad man lyckats indriva.

Man kan förstå, att befolkningen där uppe — och det är en sak, som man rent psykologiskt bör ta hänsyn till — tycker det är bra konstigt. De kände denne man och visste, hur arbetsam och sparsam han var och hur varmt han älskade sin hembygd och ville gagna den. Så kommer staten och tar en stor del, 85,000 kronor, i skatt, och därmed undanskjutes möjlighöret av hans vackra idé till en oviss framtid. Det är klart, att det uppstår ett visst missmod över detta.

Nu står detta mejeri, som de sökt åstadkomma, ännu ej fullt färdigt. Utskottet har vid prövning av denna fråga funnit så starka billighetsskäl tala för ett bifall till framställningen, att utskottet inte kunnat underlåta att gå motionärerna till mötes. Principiellt behöver det inte, ja, jag skulle vilja säga, får det inte vara prejudicerande. Det är en anslagsfråga, som i fortsättningen får bedömas från fall till fall. Nu gäller det ett behov och ett billighetskrav, som det synes mig vara rättvist, att man här tillmötesgår.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Tjällgren* och *Halvarsson*.

Herr Björck, Wilhelm: Jag kan omöjligt se så optimistiskt på denna fråga, som den siste ärade talaren gjorde. Han erinrade mycket riktigt om,

att frågan så sent som i föl var föremål för riksdagens prövning, men, som han uttryckte sig, »den gick då till ett annat utskott». Förhållandet är, att en motion, som med avseende å beloppet överensstämde med den nu föreliggande, väcktes vid föregående års riksdag i syfte att vinna restitution. Motionen remitterades, som sig borde, till statsutskottet, och statsutskottet avstyrkte blankt med hänvisning till att Kungl. Maj:t avslagit en framställning från Svegs kommun genom resolution den 7 november 1929. Tidigare hade förelagat framställningar från andra kommuner, bland annat Hälsingborgs stad, om skatterestitution för donationsmedel till välgörande ändamål, och dessa framställningar hade statskontoret bestämt avstyrkt. Med åberopande av de konsekvenser ett bifall till motionen skulle komma att medföra, hemställde statsutskottet om avslag på densamma, och detta blev också riksdagens beslut i bägge kamrarna.

Vad har nu inträffat? Jo, i stället för att göra det till en restitutionsfråga, som även denna gång skulle fallit under statsutskottets prövning, ha motionärerna lagt sitt yrkande så, att precis samma belopp skulle utbetalas av statskassan till ett jordbruksändamål, vilket medfört, att ärendet kommit att behandlas av jordbruksutskottet. Det är ju ingenting annat än en restitution i kapprock, fullständigt samma yrkande som i föl, allenast med den skillnaden, att man nu för upp summan som ett anslag i budgeten, ett anslag som korresponderar med den inkomst av stämpelmedel som statsverket fått genom denna donation. Det är ganska listigt tänkt, och jag förmodar att det genomdrives väl också. Men det måste i alla fall uppmärksammas av kammaren, det tror jag är alldeles nödvändigt. Ty hur skall det gå i fortsättningen? Jo, alla motionärer, som ha sådana önskemål, akta sig visligen att framställa dem i en sådan form, att de komma att gå till statsutskottet, utan sörja i stället för att de komma till jordbruksutskottet. Vi skulle då få en restitutionspolitik, som dirigerades av jordbruksutskottet; då det gällde donationer till jordbruket, skulle skattemedlen återbetalas medan någon restitution inte skulle ifrågakomma för ändamål, vilka hänföra sig till 1:a—8:e huvudtitlarna.

Jag måste säga, att jag delar inte den siste ärade talarens uppfattning, att denna fråga inte har någon principiell innebörd. Den har efter min uppfattning en mycket stor principiell innebörd. I stället för att gå in för ett sådant förfaringsätt skulle det korrekta vara att ändra lagstiftningen, så att donationer till välgörande ändamål generellt befriades från stämpelskatt.

Det antyddes av den siste ärade talaren, att förslaget inte innebär någonting nytt, och han erinrade därvid om Nobelstiftelsen. Men jag måste säga, att ett dylikt fall föreligger inte alls här. När Nobelstiftelsens beskattning var föremål för prövning av riksdagen, gällde det alls icke något slags stämpelrestitution — den saken var för länge sedan ur världen. Men frågan om Nobelstiftelsens löpande årliga beskattning diskuterades länge och väl, och den reglerades till en början med en provisorisk lag och motsvarande bestämmelser intogos sedermera i de nya skattelagarna. Detta fall lär alltså inte kunna åberopas såsom ett stöd i nu förevarande sammanhang.

Den siste ärade talaren erinrade också om det missnöje, som uppstått i dessa bygder över att staten uttagit så stort belopp i stämpelskatt. Häremot måste erinras om, att missnöjet i detta fall är begränsat till en viss landsända, men naturligtvis uppstår det missnöje i alla trakter över att staten utkräver skatt av sådana donationer. Skall man sålunda respektera det skälet, så leder det till, såvitt jag kan förstå, ett generellt eftergivande, ett restituerande i ena eller andra formen av sådana medel. Huru ömmande omständigheterna än må vara i det fall, som här är före, så tror jag, att det är en betänklig väg, om riksdagen skulle gå in för att på väckta motioner, utan närmare prövning från någon myndighets sida av de förhållanden, som föreligga, de facto restituera

*Anslag till
Jämtlands
läns hushåll-
ningssällskap.*
(Forts.)

Anslag till
Jämtlands
läns hushåll-
ningsällskap.
(Forts.)

ett stämpelbelopp och alltså sätta stämpelförordningen ur funktion beträffande välgörande stiftelser av jordbrukskaraktär. Förfar man så i detta fall, har man mycket svårt att neka samma förmån i andra liknande fall.

På dessa grunder, herr talman, nödgas jag yrka avslag på såväl utskottets hemställan som motionen.

Herr Granath: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som den föregående ärade talaren har anfört, att frågan förelåg föregående år fastän i en annan form, avstyrkt av statsutskottet och även avslagen av riksdagen, och jag förstår mycket väl de statsutskottssynpunkter, som här anförts av herr Björck, men för mig har det inte varit avgörande, då jag i utskottet tagit ställning till saken, utan för mig har det goda syftet, som donator här har haft, varit avgörande. Här har donator, okunnig om befintligheten av ett mäktigt statsutskott, förutsatt, att arvsskatten skulle efterskänkas, och på grund därav fastställt sådana bestämmelser, att hela avkastningen av fonden inte skulle kunna användas för sitt ändamål, förr än fonden kom upp i en halv miljon kronor, vilket den i det närmaste kommer att göra, om riksdagen i dag bifaller jordbruksutskottets förslag. Det syfte, som fonden avser att främja genom sin avkastning, är ju så behjärtansvärt, att jag för min del tycker, att vid detta tillfälle borde hjärtat få tala i stället för de statsutskottssynpunkter, som man har framhållit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalökning för täckdikningslånefonden ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 48, i anledning av väckt motion om anslag till premier för mjölk, levererad till andelsmejerier; samt

nr 49, i anledning av väckta motioner om anslag till G. E. Broms' egna hemsstiftelse för fullföljande av diknings- och kolonisationsarbete å stiftelsens ägor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till lindring av fraktkostnader för kalk m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

Under punkt 86 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg samt å statens automobillinje i norra Tornedalen av kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 600,000 kronor.

I två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 59 av herr *Johansson, Johan Bernhard* m. fl. och II: 208 av herr *Andersson* i Lindome m. fl., hade hemställts, att riksdagen, utan ändring av Kungl. Maj:ts proposition beträffande för budgetåret 1931/1932 äskat anslag å 600,000 kronor för fraktlindring för jordbrukskalk, måtte såsom särskilt anslag anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor för fraktlindring för konstgödsel att utgå efter i proposition nr 270 till 1930 års riksdag angivna grunder.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg samt å statens automobilinje i norra Tornedalen av kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 600,000 kronor; samt

2) att motionerna I: 59 och II: 208 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Johan Bernhard Johansson, Tjällgren* och *Gabrielsson*, friherre *Lagerfelt* samt herrar *Hedlund* i Häste, *Andersson* i Grimbo, *Bengtsson* i Kullen och *Lilliecreutz*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg samt å statens automobilinje i norra Tornedalen av kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 600,000 kronor;

b) med bifall till motionerna I: 59 och II: 208 till fraktlindring för konstgödsel anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor att utgå enligt i proposition nr 270 till 1930 års riksdag angivna grunder.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr *Tjällgren*: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att framställa något annat yrkande beträffande utskottets kläm än om bifall till densamma. Däremot ämnar jag framställa ett yrkande om viss ändring i utskottets motivering.

Såsom av utskottets utlåtande framgår, har ju till utskottets kännedom kommit, att efter den av 1930 års riksdag genomförda begränsningen i fråga om fraktbidragens beräkning å banavgifter vissa enskilda järnvägar med begagnande av det utgående fraktbidraget tillämpat ett rabattsystem till förmån för kalkproducenterna. Vid sådant förhållande kan utskottet icke undgå hysa en viss tvekan, huruvida fraktbidrag fortfarande bör utgå på ifrågavarande banavgifter. Emellertid anser sig utskottet icke böra nu utan att äga tillgång till en mera ingående utredning föreslå någon förändring beträffande gällande villkor för ifrågavarande statsbidrags utgående. Utskottet säger så till sist på sid. 6, att »utskottet utgår dock från att Kungl. Maj:t kommer att ägna förevarande fråga särskild uppmärksamhet samt, om förhållandena skulle befinnas därtill böra föranleda, förelägga nästkommande riksdag förslag till erforderliga jämkningar i samma villkor».

*Anslag till
fraktlindring
för jord-
brukskalk.*

Anslag till
fraktköning
för jord-
brukskalk.
(Forts.)

Nu skulle ju denna utskottets motivering möjligen kunna tolkas på det sättet, att Kungl. Maj:t skulle ha rättighet att endast efter riksdagens hörande vidtaga de erforderliga jämkningarna. Detta åter skulle i sin ordning innebära, att det påtalade, av kalkproducenterna tillämpade systemet skulle kunna fortgå ännu ett år. Jag är av den uppfattningen, att detta ej har varit utskottets mening. För att nu inte någon tvekan härutinnan skall behöva föreligga skall jag be att få föreslå den ändringen i utskottets motivering på nyssnämnda sida, d. v. s. sid. 6 nederst, att den mening, som börjar med »Utskottet», måtte få följande lydelse: »Utskottet utgår dock från att Kungl. Maj:t kommer att ägna förevarande fråga särskild uppmärksamhet samt, om förhållandena skulle befinnas därtill böra föranleda, *vidtaga erforderliga jämkningar i samma villkor.*»

Jag kan ju nämna, att samma yrkande jämväl kommer att framställas i andra kammaren.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Skillnaden mellan det förslag till motivering, som utskottet här har förelagt kamrarna, och det, som herr Tjällgren nyss uppläste, är, såvitt jag kan finna, den, att den ärade talaren påyrkat, att Kungl. Maj:t skall ha befogenhet att under årets lopp vidtaga erforderliga förändringar i det beslut, som riksdagen nu komme att fatta.

Jag finner det knappast praktiskt, att riksdagen fattar ett sådant beslut. Det torde bli förenat med åtskilliga svårigheter för Kungl. Maj:t att under året ingripa på sätt herr Tjällgren föreslår. Denna fråga, som herr Tjällgren är inne på, har diskuterats ganska ingående i jordbruksutskottet. Utskottet har därvid funnit, att för innevarande år bör riksdagen ej fatta annat beslut än att följa vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Men på samma gång har utskottet, som framgår av dess motivering, gjort en antydning om att Kungl. Maj:t bör ta frågan under omprövning och till nästa riksdag, därest så befinnes erforderligt, inkomma med förslag till förändringar i det avseende, som herr Tjällgren nu har antytt. Jag har nu försökt för kammaren något redogöra för skillnaden mellan utskottets och herr Tjällgrens förslag till motivering; för min del tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Gustafson, Fritiof: Jag ber att i korthet få instämma med herr Andersson i Fältenborg och yrka bifall till utskottets motivering oförändrad.

Det är säkerligen inte välbetänt att så här utan vidare gå in på en sådan ändring i motiveringen, som herr Tjällgren förordar. Det visade sig vid en utredning, som företogs — jag tror det var 1929 — att frågan var så komplicerad, att dåvarande departementschefen ej fann anledning att vidtaga annan anordning i bestämmelserna för statsbidragets utgående än att borttaga halva banavgifterna. Det är nämligen därom, som frågan rör sig, huruvida fraktbidrag skulle få fortfarande beräknas på halva banavgifterna eller inte. Att utan en grundlig utredning och riksdagens prövning gå in för att helt borttaga dessa avgifter synes mig icke lämpligt och skulle innebära ett sådant ingripande på detta område, att det kunde få ganska olyckliga verkningar i många hänseenden och ej minst för lantbrukarna, som skulle få vidkännas åtskillig fördyring av kalken — vilket man ej gärna i närvarande för jordbruket kritiska tid vill vara med om.

Herr Tjällgren: Ja, herr talman, i anledning av vad herr Gustafson anført vill jag säga det, att det här ej alls är fråga om att taga bort *den där lätt-naden* i fråga om bidrag till banavgifterna, som han nämnde. Jag vill ej här nämna de upplysningar, som lämnades inom utskottet i denna sak, men så

pass mycket kan jag i alla fall säga, att det framkom upplysningar, som gjorde, att man blev tveksam, huruvida man bör låta detta system fortgå. Nu är det väl så, att om dessa ord få stå kvar i utskottets motivering, som de äro skrivna, Kungl. Maj:t, såvitt jag kan förstå, ej kan göra någonting annat än att förelägga nästkommande års riksdag förslag om ändring i ämnet. Men så vitt jag kunnat fatta var det utskottets mening, att Kungl. Maj:t skulle kunna utan riksdagens hörande vidtaga sådana erforderliga åtgärder. Därför har jag ansett nödigt, att dessa ord, som jag nyss föreslog, skulle utgå.

*Anslag till
fraktlindring
för jord-
brukskalk.*
(Forts.)

När herr Gustafson säger, att detta vore ett alltför lättvindigt sätt att gå tillväga, så vill jag svara, att yrkandet har framställts av mig enligt överenskommelse med jordbruksutskottets ärade ordförande, och att han kommer att framställa samma yrkande i andra kammaren, så jag tror inte, att det är berättigat att säga, att saken framkommit alltför lättvindigt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att, utom i fråga om motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, hade i fråga om den nu föredragna punkten endast yrkats att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, av herr *Tjällgren*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att de i sista meningen å sid. 6 i det tryckta utlåtandet förekommande orden »förelägga nästkommande riksdag förslag till erforderliga jämkningar» utbyttes mot »vidtaga erforderliga jämkningar».

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i avseende å motiveringen till punkten 1 i jordbruksutskottets utlåtande nr 50 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Tjällgrens* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 2.

Herr *Gabrielsson*: Herr talman! Som framgår av utskottets utlåtande, ha meningarna varit mycket delade, till och med alldeles jämnt: det är nämligen åtta ledamöter i jordbruksutskottet, som yrkat bifall till motionen i avseende på ett anslag på 250,000 kronor till lindring av fraktkostnaderna för konstgödsel, och utskottsmajoriteten består av samma antal ledamöter.

*Anslag till
fraktlindring
för konst-
gödsel.*

Anslag till
fraktlindring
för konst-
gödsel.
(Forts.)

Vid fjolårets riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte bevilja ett särskilt anslag för lindring av fraktkostnader å konstgödsel. Jordbruksutskottet, som behandlade frågan, ansåg emellertid, att denna fråga icke var nog utredd, och hemställde om avslag på denna Kungl. Maj:ts framställning. Utskottet begärde emellertid i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skulle förelägga frågan nästa års riksdag. Av den utredning, som är förebärgt, synes det emellertid, att Kungl. Maj:t icke har funnit sig föranlåten att framlägga någon begäran om anslag. Kungl. Maj:t har uppdragit åt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning, men lantbruksstyrelsen har icke fullbordat utredningen på grund av att denna fråga i viss mån sammankopplats med en annan fråga. Lantbruksstyrelsen har emellertid i skrivelse den 23 augusti 1930 i sitt avgivna förslag till anslagsäskanden inom styrelsens förvaltningsområde funnit sig böra föreslå Kungl. Maj:t att för fraktlindring för jordbrukskalk begära 600,000 kronor och till fraktlindring för konstgödsel 500,000 kronor. I nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen begärdes icke något anslag, och därför frambars i motioner, såväl i denna kammare som i andra kammaren, en hemställan om ett anslag, icke till så högt belopp, som lantbruksstyrelsen hade föreslagit, utan till halva beloppet, nämligen 250,000 kronor.

Denna fråga kan ju i viss mån kanske sägas vara en norrlandsfråga, men jag säger och vill upprepa, att samtliga jordbruk inom landet torde få nytta av ett bidrag av statsmedel för detta ändamål. Vad beträffar hela norrlandskusten, så tages ju i allmänhet konstgödsel här hem sjöledes, men vad angår de inre delarna av landet måste ju varan, även om man har tagit hem den sjöledes till kusthamnarna, i alla fall fraktas på järnväg avsevärda sträckor, och det är just de långa järnvägsfrakterna, som göra, att denna nödvändighetsvara för jordbruket ställer sig dyrbar. Det är därför, som reservanternas i jordbruksutskottet och motionärerna ha ansett sig böra förorda ett anslag redan i år. Med hänsyn till det stora statsbidrag, som utgår till jordbrukets stödjande framför allt i södra delarna av landet, har man kanske fog för den förhoppningen, att riksdagen skall vara med om att hjälpa och stödja jordbruket även i de mera avlägsna trakterna med deras kargare klimat och sämre existensmöjligheter. Det är ett behjärtansvärt och väl behöfligt bidrag, som då skulle tillkomma de trakter av vårt land, som äro i beroende av att frakta denna nödvändighetsvara så långa vägar, varigenom dess pris så starkt fördyras.

Det är med hänsyn till det, som jag vädjar till första kammaren att gå med på den reservation, som här är fogad vid jordbruksutskottets utlåtande, och till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Jordbruksutskottet har i själva verket inte ställt sig avvisande till tanken på en utsträckning av den nu behandlade fraktlindringen att gälla även konstgödsel, men majoriteten inom utskottet har icke ansett, att tiden är inne för att gå in för ett bifall till de väckta motionerna. Frågan är nämligen ännu föremål för utredning inom lantbruksstyrelsen tillsammans med tvenne andra liknande frågor. Det är ju en gammal god regel, att man först avvaktar resultatet av en pågående utredning, innan man fattar ett beslut, och framför allt bör väl denna regel gälla, om ett beslut är, som här är fallet, förenat med en ganska stor utgift, icke mindre än en kvarts miljon kronor. Om kammaren noga genomläser vad utskottet här har skrivit, så skall den, som jag från början nämnde, finna, att även utskotts-majoriteten ställt sig välvillig till tanken på ett dylikt anslag. Det heter ju nämligen i slutet av utskottets utlåtande så här: »Utskottet vill emellertid uttala den förhoppningen, att så snart omständigheterna kunna så medgiva, förslag i ämnet kommer att föreläggas riksdagen.»

Utskottet vill först avvakta utredningens resultat. I det läge, vari saken nu befinner sig, anser jag för min del, att kammaren icke gärna kan fatta annat beslut än vad utskottet har föreslagit, och jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till detta utskottets förslag.

*Anslag till
fraktlindring
för konst-
gödsel.
(Forts.)*

Herr Halvarsson: Herr talman! Då jag ej varit i tillfälle att underteckna denna motion, ber jag nu att genom ett instämmande få tillkännage min anslutning till densamma.

Att min omtanke i första rummet gäller de norrländska jordbrukarna är väl förklarligt. Dessa jordbrukare äro på grund av klimatiska förhållanden hänvisade till i huvudsak stråfoderodling. Därför har denna, som vi hälsingar säga, köpgödning stor betydelse. De norrländska jordbrukarna äro till det ojämförligt största flertalet småbrukare och arrendatorer i prekära ekonomiska förhållanden. De få vidkännas ej blott järnvägsfrakter, utan ofta långa och kostsamma landsvägsfrakter. Under nuvarande ytterst svåra förhållanden är det minsta bidrag ett plus och en uppmuntran för dem. Det är således med stor tillfredsställelse jag yrkar bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gabrielsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande punkt av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja— 46;

Nej — 52.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 51, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till den lägre mejeriundervisningen jämte två i ämnet väckta motioner.

*Ang.
den lägre
mejeriunder-
visningens
ordnande.*

I en till riksdagen den 6 februari 1931 avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 84, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositio-

Ang.
den lägre
mejeriunder-
visningens
ordnande.

(Forts.)

nen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1) höja ordinarie reservationsanslaget till lägre mejeriskolor för kvinnor, nu 29,000 kronor, med 10,400 kronor till 39,400 kronor;

2) såsom statsbidrag för elevmejerier för manliga elever anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 8,750 kronor;

3) såsom statsbidrag för elevmejerier för kvinnliga elever anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 17,500 kronor.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner nämligen I: 212 av herrar *Linders* och *Löfvander* samt II: 357 av herr *Lilliecreutz* m. fl. hade hemställts, att riksdagen med hemställen om förnyat övervägande rörande ordnandet av den lägre mejeriundervisningen för kvinnor måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 84 i vad densamma avsåge förändringar i nuvarande anordningar rörande ifrågavarande undervisning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till motionerna I: 212 och II: 357,

a) avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad utskottet i utlåtandet anfört, efter den ytterligare utredning, som kunde befinnas av förhållandena påkallad, om möjligt till 1932 års riksdag framlägga förnyat förslag till den lägre mejeriundervisningens ordnande;

2) i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra ordinarie reservationsanslaget till lägre mejeriskolor för kvinnor med oförändrat belopp 29,000 kronor.

Reservation hade anmälts av friherre *Lagerfelt* samt herrar *Hedlund* i Häste och *Vahlstedt*, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Det förslag till reformering av den lägre mejeriundervisningen, som framlagts i den kungliga propositionen, innebär ju inga större eller mera genomgripande förändringar, men jag har dock ansett, att man genom vidtagande av dessa partiella reformer skulle kunna ernå vissa förbättringar, som vore önskvärda. Utskottet har emellertid ställt sig på den linjen, att det önskar en fortsatt utredning i vissa avseenden och önskar, att saken längre fram skall tagas upp i ett större sammanhang.

Vad först angår en av de punkter, där det har ansetts, ganska enhälligt, tror jag, att en hel del brister råda, nämligen i fråga om den s. k. förutbildningen, d. v. s. praktik- eller elevtiden före genomgåendet av mejeriskolan, så har det i den kungliga propositionen föreslagits en hel del förändringar avseende elevtid, understöd, etc., och utskottet har också i princip anslutit sig till de synpunkter, som framlagts i den kungliga propositionen, ehuru man dock ansett, att man av vissa andra skäl inte redan nu velat vidtaga några åtgärder i det hänseendet.

Vad sedan vidare angår utbildningen av manlig mejeripersonal, så ha inte från regeringens sida några förslag till ändring härutinnan framlagts, ehuru väl man kan utgå från att det framdeles kommer att erfordras vidgade och ökade möjligheter till utbildning av manlig personal, särskilt med hänsyn till den utveckling, mejerihanteringen nu tagit. Jag tänker därvid på den ökning av antalet stora mejerier, som kommit till synes på senare tider, och vilka mejerier kräva fullgod skolad manlig personal. Jag har emellertid avstått från att framlägga något förslag om ny mejeriskola, närmast av det skälet,

att man nog torde böra avvakta och se, vilken lösning frågan om den högre lantbruksundervisningen får. Dessa frågor sammanhånga nämligen i viss mån, och frågan om var en blivande ny mejeriskola bör förläggas kan komma att bli beroende på vilken lösning frågan om den högre lantbruksundervisningen får.

Vad sedan angår frågan om utbildningen av kvinnlig mejeripersonal, är det ju närmast på denna punkt, som delade meningar ha gjort sig gällande. Å ena sidan ha de sakkunniga för den lägre lantbruksundervisningen framhållit, att det vore önskvärdt, att man, i stället för det nuvarande systemet med ett antal mindre mejeriskolor med elevantal på 5 å 8 i varje och i regel med en mejerikonsulent som huvudlärare, ginge över till ett helt annat system med mindre antal större mejeriskolor, med ett elevantal av kanske ett 20-tal eller däromkring och en särskild föreståndare, som uteslutande skulle komma att ägna sig åt denna uppgift. Jag tror nog, att man kan anföra skäl både för det ena och det andra systemet. Fördelen med ett system med ett fåtal stora mejeriskolor skulle då närmast vara den, att man där finge en föreståndare, som vore fackutbildad och som helt och hållet ägnade sig åt skolans skötsel och åt undervisningen. Det har förmenats, att man därigenom skulle ernå bättre resultat i fråga om undervisningen. Det är möjligt, att så kan bli fallet. Jag tror till och med, att det är sannolikt, att så skulle ske, i vad rör den teoretiska undervisningen. Däremot torde nog en viss tvekan kunna råda, om själva den praktiska handledningen av eleverna, till exempel i ost- och smörberedning, kan ske på lika fördelaktigt sätt, då elevantalet är kanske ett 20-tal, som då man har ett mindre antal, en 5—8 stycken. I den punkten tror jag, att det kan råda en viss tvekan.

Sedan gäller det, hur man skall kunna få tillgång till dylika stora mejerier för denna undervisning med så stort elevantal. Det har inte föreslagits av undervisningssakkunniga och inte heller, så vitt jag kunnat finna, i utskottets betänkande, att staten själv skulle bygga eller anskaffa dylika stora mejerier och själv driva mejerierna, utan man har väl närmast tänkt sig, att man skulle söka träffa uppgörelse med enskilda innehavare, mejeriföreningar eller andra, om upplåtelse för undervisningsändamål av deras mejerier. Jag har ställt mig ganska undrande, om det skulle vara möjligt att träffa uppgörelse med enskilda innehavare om att dessa skulle ställa sina mejerier till statens förfogande för undervisningsbedrivande. Att bedriva undervisning vid ett mejeri innebär ett ganska djupt ingrepp i själva mejeriets ekonomiska drift, och det är ju dock här en ganska ömtålig hantering, då det gäller sådana kvalitetsprodukter som ost och smör. Det är ju möjligt, att den frågan kan lösas, men jag ser dock härutinnan vissa svårigheter. Jag har därför i den kungliga propositionen inte velat taga det steget och följa undervisningssakkunnigas tanke att slopa den hittillsvarande utbildningen vid ett antal mindre mejeriskolor och i stället anordna ett fåtal stora dylika skolor, utan jag har föreslagit bibehållandet av de smärre mejeriskolorna och till och med tänkt mig, att deras antal skulle utökas med två. Den ena skulle då sannolikt komma att anordnas vid något lämpligt mejeri i mellersta Norrland och den andra skolan sannolikt någonstans i Sydsverige.

Nu har emellertid utskottet önskat, att frågan närmare skulle utredas, och jag föreställer mig, att det, som man närmast syftar på, är dels frågan om utbildningen av den manliga mejeripersonalen, beträffande vilken jag tror, att det framdeles kommer att göra sig gällande ett behov av ökade utbildningsmöjligheter, dels en undersökning av, om det kan visa sig möjligt att träffa uppgörelse med enskilda mejerier för anordnande därstädes av dylika större mejeriskolor med stort elevantal, som jag förut talade om.

Då nu utskottet önskar, att frågan med hänsyn till dessa två omständigheter

Ang.
den lägre
mejeriunder-
visningens
ordnande.
(Forts.)

Ang.
den lägre
mejeriunder-
visningens
ordnande.
(Forts.)

skall tagas upp i ett större sammanhang, har jag givetvis för min del ingen anledning att motsätta mig detta, ehuru väl jag alltjämt anser, att även vidtagandet av de partiella och mindre genomgripande omläggningar och reformer, som föreslagits i den kungliga propositionen, dock hade kunnat inom en ganska nära liggande framtid ge resultat, som innebure vissa önskvärda fördelar och förbättringar i fråga om mejeriundervisningen.

Herr Gustafson, Fritiof: Man har all anledning att vara herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tacksam för att han har framlagt förslag till förbättringar i fråga om mejeriundervisningen, men utskottet har inte, när det gällt formen för denna förbättring, kunnat komma till den slutsatsen, att det förslag, som i propositionen framlagts, är det lyckligaste därvidlag.

Det är framför allt vissa brister i fråga om undervisningen vid dessa föreslagna mejeriskolor, som ha framstått för utskottet som ganska betänkliga. Man har, som jag förmenar med fog, ansett sig kunna konstatera, att den undervisning, som vissa mejerikonsulenter skulle kunna lämna, inte fyller de anspråk, som numera böra uppställas för undervisning vid mejeriskolor, framför allt därför, att mejerikonsulenternas övriga verksamhet tar deras tid så mycket i anspråk och de ha så stora områden att övervaka, att det kanske i vissa fall skulle bli bara gästroller, som de komme att giva vid dessa undervisningsanstalter, där de skulle vara de enda och i varje fall de egentliga lärarna. Vidare är det en annan omständighet, som har gjort utskottet mycket betänksamt, och det är den kraftiga opinionsyttring, som från praktikens män på mejeriområdet har kommit till synes i ifrågavarande fall. Ganska enstämmigt ha mejerimännen och mejerirörelsens förespråkare haft den uppfattningen, att en lösning av problemet om den kvinnliga mejeriundervisningen på så sätt, som angives i jordbruksstyrelsens sedermera i propositionen upptagna förslag, näppeligen är acceptabel. Därför har utskottet ansett det vara mest önskvärt att få saken något vidare utredd och om möjligt till nästa års riksdag få framlagt ytterligare förslag i ärendet.

Med denna förklaring, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående lån ur kraftledningslånefonden jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang.
villkoren för
lån från
spannmåls-
lagerhus-
fonden m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner angående ändrade villkor för lån från spannmålslagerhusfonden och spannmålskreditfonden m. m.

Jordbruksutskottet hade i ett sammanhang till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner nämligen

1) I: 148 av herr *Clemetson* m. fl., likalydande med II: 212 av herr *Anderson* i Storegården m. fl., vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådana ändringar och kompletteringar i kungl. kungörelserna nr 342 och 343 av den 12 september 1930, som i motionerna berörts;

2) II: 226 av herr *Ander*, vari hemställt, att riksdagen måtte medgiva Kungl. Maj:t rätt att ur spannmålslagerhusfonden utanordna lån även till nybildade andelsslakteriföreningar till nybyggnader eller inköp av för ändamålet tjänliga byggnader på huvudsakligen samma villkor och grunder, som nu gällde för utlämnande av lån till spannmålslagerhusföreningar, samt att utfärda de författningsändringar, som erfordrades för att möjliggöra utlämnande av lån till andelsslakteriföreningar ur spannmålslagerhusfonden.

*Ang.
villkoren för
lån från
spannmåls-
lagerhus-
fonden m. m.
(Forts.)*

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 148 och II: 212 samt II: 226 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida och i vad mån förhållandena kunde påkalla jämkningar i gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmålslagerhusfonden och spannmålskreditfonden, ävensom om utredningen skulle giva därtill anledning förelägga riksdagen förslag i ämnet.

Herr **Clemedtson**: Herr talman! Kungl. Maj:t utfärdade i följande i en kungörelse närmare bestämmelser om villkoren för låns erhållande ur spannmåls-
lagerhusfonden och ur spannmålskreditfonden. Dessa bestämmelser synas ha varit alltför snävt avfattade, ty det har inte visats något intresse för desamma. I anledning därav ha jag och några partikamrater väckt en motion om vissa ändringar och kompletteringar av bestämmelserna. Detta har också i utskottets kläm tillstyrkts, i det att det föreslås, att »Kungl. Maj:t ville taga under övervägande», etc. etc. Jag skulle alltså, herr talman, kunna vara tillfredsställd därmed, och jag ber också att få betyga utskottet min tacksamhet för det resultat, till vilket utskottet har kommit, men i motiveringen framhålles det på ett ställe någonting, som möjligtvis kan tolkas såsom en uppmjukning av utskottets kläm. Där säges nämligen på sid. 7: »Den tid, varunder ifrågavarande bestämmelser varit gällande — författningarna trädde i kraft den 6 oktober 1930 — synes utskottet dock väl knapp för att därpå skulle kunna grundas ett säkrare omdöme om bestämmelsernas verkningar.» Jag ber därför, herr talman, att här få uttala en förhoppning, att Kungl. Maj:t och främst chefen för jordbruksdepartementet inte måtte dröja alltför länge, innan man försöker att komma till något resultat på detta område; det är verkligen av behovet påkallat.

Jag ber alltså, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion, I: 63, om utredning och förslag angående kontroll å handeln med fodermedel och konstgödsel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt:

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion, I: 202, angående utredning i fråga om vissa svenska medborgares anspråk på skadestånd för dem genom nationaliseringen i Ryssland tillfogade förluster m. m.

*Ang
skadestånd till
våra ryss-
landsvenskar.*

Ang.
skadestånd till
vissa ryss-
landssvenskar.
(Forts.)

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 202, hade herrar *Bergman* och *Hellberg* anhållit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en allsidig utredning måtte verkställas rörande de förluster, vissa svenska medborgare, som tidigare varit bosatta i Ryssland, lidit genom nationaliseringen därstädes.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning i huvudsaklig överensstämmelse med i utlåtandet angivna riktlinjer.

Herr Bergman: Herr talman! Då utskottet i det väsentliga har tillstyrkt den motion, som jag och herr *Hellberg* med instämmande i motionens syfte från åtskilliga andra kammarens ledamöter — herrar *Löfgren*, *Mellén*, *Asplund*, *Larson* i *Lerdala* och fröken *Hesselgren* — ha väckt, kunde det kanske synas onödigt att upptaga kammarens tid i denna sena timme med något anförande, och jag skall också fatta mig kort. Men det är en sak, som jag dock anser mig böra fästa uppmärksamheten på i detta sammanhang.

Tacksamheten mot utskottet för dess välvilja mot motionen skulle ha blivit ännu större, om utskottet i likhet med den myndighet, som har tillfrågats i saken, socialstyrelsen, i sin motivering intagit en något mera positiv hållning i avseende å utredningens innebörd. Utskottet avvisar på sidan 3 den del av motionärernas tankegång, där det göres gällande, att dessa svenska medborgares läge i vissa avseenden förändrats därigenom, att deras intressen i realiteten offrades vid ingåendet av 1924 års handelsavtal med Ryssland. Utskottet säger, att denna fråga »icke kan göras till föremål för en objektiv granskning och dessutom rysslandssvenskarna aldrig kunna och enligt vad de själva försäkra ej heller avse att på denna grund resa några rättsanspråk mot svenska staten». Ja, vad det första argumentet beträffar, att man icke kan objektivt utreda en sådan sak, så är det ju sant så till vida, att vad som kan tänkas ha skett under en viss icke inträffad förutsättning ju alltid är ovisst, men nog finns det vissa sidor och ganska viktiga sidor av saken, som kunna göras till föremål för objektiv undersökning, och det var naturligtvis ingenting annat än just dessa, som åsyftades. Jag tror för övrigt, att det blir alldeles omöjligt att vid den utredning, som man nu kan hoppas efter utskottets enhälliga tillstyrkande få igångsatt, komma förbi den frågan. I viss mån måste man nog taga hänsyn därtill. Utskottets andra argument var, att rysslandssvenskarna icke gjort några rättsanspråk gällande gentemot svenska staten. Det är klart, att de icke kunnat göra gällande något juridiskt anspråk på svenska staten i detta avseende, men om svenska staten för vinnande av vissa för vår export viktiga syften, således vissa fördelar för svenska staten, år 1924 på visst sätt offrade dessa svenska medborgares intressen, så kan det med fog göras gällande, att staten har vissa honnörsförpliktelser mot dessa personer, särskilt med hänsyn till de stora insatser, som de på sin tid gjort för de svenska intressena i Ryssland. Detta är insatser, som ingalunda äro obetydliga utan som ha haft den allra största betydelse för svensk export och industri, för svenskt arbete och för svenska intressen överhuvud taget. En viss honnörsskuld mot dessa personer, eller, som socialstyrelsen säger, »en ideell förpliktelse» föreligger otvivelaktigt. Socialstyrelsen yrkar ju bifall till deras framställning om just en sådan utredning som de begärt, och undantager alltså icke den sida av saken, som sammanhänger med 1924 års handelsavtal. Det hade varit önskvärt, menar jag, om utskottet även i detta avseende anslutit sig till socialstyrelsens tankegång.

Vad beträffar rysslandssvenskarnas förtjänster om de svenska intressena i Ryssland, får jag erinra om att under tiden från sekelskiftet till världskriget

exporten till Ryssland steg med ej mindre än c:a 700 procent, och enligt vad personerna, som känna till dessa förhållanden, ha försäkrat, så berodde detta till väsentlig del på rysslandssvenskarnas verksamhet under denna tid för att föra varorna direkt till de ryska köparna, under det att dessa förut, när de hade köpt svenska varor, hade fått göra upp saken vid Skeppsbron i Stockholm. Dittills hade det inte varit någon synnerlig export till Ryssland, men genom att en del svenskar bosatte sig därute och ägnade sig åt detta värv, fick Sverige där en stor marknad. Särskilt den svenska maskinindustrien fick först luft under vingarna i Ryssland. De, som varit pionjärer inom denna verksamhet, synas mig ha vissa anspråk på erkänsla från den svenska statens sida. Även nu efter kriget har svensk industri på nytt fått en icke ringa marknad i Ryssland. Svenska exportfirmor åtnjuta fördel därav efter 1924 års avtal, men de pionjärerna, som först populariserade varorna där, skörda endast i få undantagsfall någon frukt av detta sitt arbete. I stället ha de gått miste om hem, egendom och verksamhet därute. Mångas ställning är sedan årtal tillbaka synnerligen prekär.

Socialstyrelsen har avgivit två utlåtanden i saken, ett på omedelbar anmodan av Kungl. Maj:t och ett annat efter föranledande av ett riksdagens utskott. I det första utlåtandet säger socialstyrelsen, att den icke kan underlåta att uttala sig för att framställningarna, även i vad de avse en provisorisk lösning genom åtgärder från svensk sida av ersättningsfrågan, böra föranleda skyndsamt utredning, som vore ägnad att leda till »låt vara begränsade men dock positiva resultat», och i det sista utlåtandet, det, som föranleddes av motionen, uttalar socialstyrelsen, att den förordar framläggande av »positiva förslag till en provisorisk lösning av ersättningsfrågan genom åtgärder ifrån svensk sida».

När 1924 års handelsavtal ingicks, förklarade sig ju svenska staten upprätthålla alla sina medborgares anspråk i detta avseende, ett riktigt och nödvändigt förbehåll. Svenska staten vidhöll alltså dessa svenska medborgares rättigheter, men det är nu sju år sedan dess, och det har hittills icke skett någonting, som på grund av detta förbehåll förbättrat deras ställning. Mer än hälften av dem äro nu över 60 år. För varje år dö åtskilliga av dem, och det blir allt färre och färre kvar. Skall svenska staten kunna göra någonting till deras förmån, vilket synes vara svenska staten värdigt, så bör detta ske ganska snart. Därför synes det, som om socialstyrelsen skulle ha fullkomligt rätt i sitt understrykande av vikten av »provisoriska positiva åtgärder» från svenska statens sida.

Jag hoppas nu, att, när utredningen kommer till stånd, den blir allsidig och icke förbigår någon sida av saken, som på ett väsentligt sätt sammanhänger med själva kärnan i frågan.

Det kan ju ligga nära till hands, efter vad jag nu sagt, att yrka någon ändring i utskottets motivering, eller ock, helt enkelt, strykning av den passus jag berört. Det skall jag emellertid inte göra, dels för att inte nu i sista stunden vålla någon omständligare votering, dels därför att jag tar för givet, att i den mån de synpunkter, jag gjort gällande, äga väsentligt sammanhang med frågan de också vid utredningen enligt sakens natur måste bli beaktade.

Jag är så mycket mer förvissad om att så kommer att ske, som jag erinrar mig, att den nuvarande regeringens chef i julas höll ett mycket uppmärksammat tal, riktat till utlandssvenskarna, där han bland annat yttrade: »Vi erkänna högt och öppet, att vi äro många utlandssvenskar mycken tack skyldiga för den minnesgodhet, det intresse och den välvilja, de ådagalagt gent emot deras eget och deras faders gamla land. Både arbete och personliga offer hava ej sällan varit förenade därmed. Vi ha säkerligen också anledning erkänna, att vi ej alltid fattat eller tillräckligt uppskattat, vad deras trofasthet och bistånd betytt.» Detta uttalande torde väl icke särskilt eller uteslutande

Ang.
skadestånd till
vissa ryss-
landssvenskar.
(Forts.)

Ang.
skadestånd till
vissa rys-
landssvenskar.

(Forts.)

ha syftat på just de utlandssvenskar, som det nu är tal om, men det hade en allmän syftning, och de forna rysslandssvenskarna voro givetvis också inbegripna däri. Det synes mig, som om de skulle i nästan högre grad än andra utlandssvenskar ha anledning att hänvisa till detta lika väl formade som riktigt tänkta uttalande, då de befinna sig i en svårare ställning än några andra utlandssvenskar efter att ha gjort vårt land sådana tjänster, som de dock gjort. Många svenskar i andra länder, såsom Tyskland t. ex., ha ju lidit svåra förluster genom följderna av världskriget, framför allt genom valutafallet. Men det är icke sådana förluster, som rysslandssvenskarnas anspråk gälla: det är här fråga om beslagttagande av deras personliga egendom, vilket ju icke skett i Tyskland.

Jag ber också att till sist få erinra om att andra stater vidtagit åtskilliga ganska kraftiga åtgärder för understödjande av sina landsmän, som befunnit sig i motsvarande ställning i Ryssland. Jag har hört uppgivas, att vad man utdelat i Schweiz i detta avseende skall ha varit ungefär det femdubbla mot vad som hittills utlagts här i Sverige.

Denna fråga har nu stått öppen i årat. Det är 12 år sedan de händelser inträffade, som äro grunden till motionens yrkande, utan att några avgörande mått och steg ha vidtagits för lösning av frågan. Det är därför, man med tillfredsställelse nu finner, att riksdagen, som man vågar antaga, om kammaren nu kommer att bifalla utskottets förslag, omsider vidtager en åtgärd, som innebär, att ärendet blir föremål för en grundlig utredning. Man har då anledning hoppas, att denna utredning inom kort kommer att verkställas — det är ju fara i dröjsmål här — vidare att alla de viktigare rättfärdighets- och billighetsskäl, som föreligga, bli fullt beaktade, således att utredningen blir så allsidig som möjligt, och slutligen att dess resultat i sinom tid också blir framlagt för riksdagen.

Jag får efter de erinringar, som jag nu har tillåtit mig framställa, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Granström: Herr förste vice talman! Jag beklagar också, att detta ärende skall föreligga vid en så pass framskriden tidpunkt av kammarens sammanträde, att man egentligen inte kan mera ingående ägna frågan uppmärksamhet, men jag vill säga, att ärendet har i utskottet ingalunda varit något lätt ärende att avgöra, utan det har tvärtom vållat utskottet ganska mycket arbete och bryderi. Det har nämligen gällt att åstadkomma ett utlåtande, som skulle kunna förena de kanske i viss mån olika åsikterna, så att man inte riskerade ett avslag i kammaren, detta av den orsaken, att om ett avslag skulle ha kommit på denna motionärernas framställning, så skulle det icke ha hjälpt fram dem, det här gällde att hjälpa, till någon bättre ställning, utan tvärtom. Det har också för utskottet gällt att å ena sidan inte tillbakavisa anspråk, som från ena eller andra synpunkten kunna vara berättigade, men också å andra sidan att se till, att statens intressen inte på något sätt trädde för nära. Svårigheterna ha varit så mycket större, som de avgörande omständigheterna varit sådana, att det icke varit möjligt för utskottet att pröva dem. Man har haft att i mångt och mycket bygga på antaganden och på vad man har på känn. Och även nu, när frågan kommer under kammarens prövning, får en del av det, som kommit till utskottets kännedom, inte sägas, av skäl, som naturligtvis kammarens ärade ledamöter mycket väl förstå. Det är under sådana förhållanden rätt förklarligt, att om också motionärerna och de, som nu saken närmast gäller, önskat snara och positiva åtgärder, så har utskottet inte kunnat framställa alltför långt gående förslag utan velat överlämna åt Kungl. Maj:t att efter vederbörlig prövning vidtaga de åtgärder, som kunna befinnas nödiga och motiverade. Utskottet säger ju också om detta: »Vad motionärerna

anfört därom, att undersökningen jämväl skulle omfatta en prövning av rysslandssvenskarnas försämrade läge genom 1924 års handelsavtal, kan utskottet ej biträda, då denna fråga av flera orsaker icke kan göras till föremål för en objektiv granskning och dessutom rysslandssvenskarna aldrig kunna och enligt vad de själva försäkra ej heller avse att på denna grund resa några rättsanspråk mot svenska staten. Vilka åtgärder, som böra vidtagas för mildrande av rysslandssvenskarnas brydsamma läge, undandraget sig för närvarande utskottets bedömande. Men utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t, om utredningen därtill giver anledning eller ock andra omständigheter tala härför, bereder möjligheter för en fortsättning av den hjälpverksamhet, som hittills ägt rum, eller ock i stället härför vidtager andra åtgärder, som kunna befinnas lämpliga och av förhållandena motiverade.»

Jag vill också säga, att det inom utskottet har rått det största intresse för denna sak och att vi också ha till fullo uppskattat det arbete, som utförts av dessa svenskar i Ryssland till förmån för det svenska affärs- och industrilivet, och det är riktigt, såsom här också har framhållits, att de verkligen ha varit pionjärer. Det är klart, att bakom denna deras vistelse i det främmande har i viss mån också stått önskan att kunna bereda sig själva en ekonomiskt fördelaktig ställning, men detta utesluter inte, att på samma gång som de ha tillvaratagit detta rent personliga intresse, ha de också gjort vårt land såsom sådant mycket stora tjänster, i all synnerhet under den tid, som låg före omvälvningen i Ryssland. Jag måste i detta fall likväl i någon mån korrigera en uppgift, som lämnades av den föregående ärade talaren, att sedan handelsavtalet 1924 ingåtts, skulle också deras verksamhet ha medfört ganska stort inflytande på det återvinnande av handels- och affärsförbindelser i Ryssland, som därefter ägt rum. Vad nu särskilt 1924 års avtal och dess inverkan på dessa svenskar läge vidkommer, så kan det ju föreligga en subjektiv uppfattning i det fallet, och det har också förelegat en sådan inom utskottet, men ifrån denna subjektiva uppfattning, som ju måste röra sig med antaganden, kan man inte gärna gå till ett sakligt bedömande av frågan och uttala omdömen utan att verkligen påtagliga skäl föreligga, och för utskottet ha inte några sådana påtagliga skäl förelegat. Man har visserligen sagt, att genom 1924 års avtal skulle möjligheten att komma till en uppgörelse ha försämrats i betydlig grad, men att bevisa detta är litet svårare. Dels känner man inte alla här samverkande omständigheter, dels vet man ej heller, om förhållandena för rysslandssvenskarna utvecklats sig lyckligare, om avtalet inte godkänts. På samma gång som de svenska statsmakterna 1924 måste bevaka andra viktiga intressen, sökte de nog också att tillgodose rysslandssvenskarnas intressen genom det förbehåll, som gjordes i det då träffade avtalet och som refereras på sidan 2 i utskottets utlåtande. Att man gjorde detta förbehåll, innebärande, att — för att uttrycka sig på vanligt sätt — den svenska statens medborgare ej skulle behandlas sämre eller komma i sämre läge än andra länders medborgare, skedde tydligtvis i den förhoppningen, att något annat land skulle kunna framtvinga en uppgörelse, och på det sättet skulle också vägen öppnas för de svenska medborgarna att följa efter till en liknande uppgörelse, en förhoppning, som emellertid icke har förverkligats. Det var ett annat mäktigt land, som dröjde ganska länge, innan det träffade något handelsavtal med Ryssland, och även det gjorde tydligtvis detta i avsikt att framtvinga gottgörelse till detta lands medborgare, som i Ryssland lidit förlust.

Detta land ansåg sig ändå längre fram på grund av vissa andra omständigheter ha fördel av att ingå ett handelsavtal med Ryssland, och det landets medborgare vänta fortfarande på gottgörelsen. Här har hänvisats till ett land, som icke träffat ett dylikt avtal med Ryssland, och det finns också ett annat land, som här skulle ha kunnat påvisas, men intetdera av dessa två länder har

*Ang.
skadestånd till
vissa ryss-
landssvenskar.
(Forts.)*

Ang.
skadestånd till
vissa ryss-
landssvenskar.
(Forts.)

likväl kunnat vinna någon gottgörelse från Ryssland åt de medborgare, som ha rättsanspråk på Ryssland. Jag fruktar, att det hade ställt sig ungefär på samma sätt även för vårt lands vidkommande, om man 1924 hade vägrat att ingå på det handelsavtal, som ansågs nödvändigt för den industriella verksamhetens möjligheter och särskilt för motverkande av den arbetslöshet, som då hotade.

Ja, detta sista, och för resten också mycket annat, kan ju anföras såsom mycket starka skäl för att man nu skulle gå in för en något kraftigare aktion till förmån för dessa rysslandssvenskar, men av just det skäl, som jag i början av mitt anförande frambar, har inte utskottet här velat så att säga direkt slå in på någon av de vägar, som kunna erbjuda sig, utan vad utskottet i första rummet pekar på såsom något, som bör bli föremål för undersökning, är just, huruvida verkligen de förluster, som dessa rysslandssvenskar led, kunna berättiga dem att ställas i en särställning gentemot andra hemmasvenskar eller utlandssvenskar, som ha lidit förluster.

En annan sak, som ju givetvis måste vara av mycket stort intresse, just när det gäller att bedöma åtgärderna till förhindrande av det brydsamma läget, är: huru stora äro förlusterna, och i vilken belägenhet befinna sig dessa, som ha lidit förlusterna? Sedan man fått dessa frågor besvarade, är det säkerligen också lättare att besvara den första av de fyra frågor, som jag finner motionärerna framställa i sin sammanfattning, nämligen huruvida något skall göras och vilka åtgärder, som här skola företagas. Men detta är en sak, som vi icke vågat ge oss in på eller ge några anvisningar i fråga om utan som vi velat överlämna åt Kungl. Maj:t att bedöma, liksom vi velat låta Kungl. Maj:t vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunna anses vara påkallade.

Jag vill i detta sammanhang också säga, att det enda sätt, på vilket denna fråga kan utredas, är genom Kungl. Maj:t, därför att endast Kungl. Maj:t har till sitt förfogande undersökningsmaterial, som för närvarande är hemligstämplat. Detta har undandragit sig utskottets bedömning, och det har också varit en av de orsaker, som gjort, att vi inte kunnat peka på direkta åtgärder, men jag är förvissad om att Kungl. Maj:t efter en ingående prövning av detta ärende har möjlighet att både bedöma sakläget och även föreslå de, med hänsyn till både rysslandssvenskarnas intressen och riksintressets behöriga tillvaratagande, lämpligaste åtgärderna.

Jag ber således, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr Larsén: Mitt namn återfinnes under utskottets betänkande, och jag har inte heller något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag. Att jag det oaktat begärt ordet beror därpå, att man vanligen läser ett utskottsbetänkande med den föreliggande motionen såsom bakgrund, och då den föreliggande motionen i vissa synpunkter är ganska oklar, både med hänsyn till motionärernas ställning till huvudfrågan och med hänsyn till de åtgärder, som böra vidtagas, så har jag ansett det vara nödvändigt, särskilt efter herr Bergmans yttrande, att taga till orda.

Motionärerna använda i sin motion vid flerfaldiga tillfällen uttrycket »gottgörelse». Motionärerna synas sålunda anse, att rysslandssvenskarna ha berättigade krav på staten. Utskottsbetänkandet undviker mycket försiktigt ordet gottgörelse, ty det kan ju aldrig göras gällande, att vare sig hemmasvenskar eller utlandssvenskar, som genom varjehanda åtgärder från främmande makters sida ha några rättsanspråk gentemot dessa stater, kunna begära, att svenska staten skall gå in för att lämna dem den gottgörelse, som icke kan erhållas ifrån främmande makt. Någon sådan skyldighet kan icke föreligga.

Men nu göra rysslandssvenskarna gällande, att de intaga en särställning i förhållande till övriga utlandssvenskar. Det har naturligtvis helt och hållet undandragit sig utskottets bedömande, huruvida dessa krav på särställning bygga på någon bärande grund, men då kraven år efter år komma tillbaka, är det tydligen av vikt, att det verkligen göres en utredning, huruvida dessa krav på särställning vila på en fast och bärande grund. Därför tillstyrker utskottet en utredning just beträffande den saken och ingenting annat i detta omedelbara sammanhang.

Det har också ganska ofta gjorts gällande, att de förluster, som vållats genom nationalisering av rysslandssvenskarnas egendom, skulle ha någonting i detta sammanhang att betyda. Därför har också utskottet gått in för att begära en utredning rörande storleken av dessa rysslandssvenskars tillgodohavanden, ty en sådan utredning kan vara av verkligt intresse, och det kan inte kräva något större arbete att åstadkomma denna, detta med tanke på det material, som tydligen redan nu föreligger i utrikesdepartementet.

Det är detta, jag vill betona, att vad utskottet har gått in för endast är en utredning rörande dessa frågor. Utskottet har icke begärt några särskilda åtgärder, därför att i det oklara skick, vari frågan för närvarande befinner sig, är det alldeles omöjligt att taga någon som helst bestämd ståndpunkt till vad som kan göras eller vad som bör göras eller om överhuvud taget någonting bör göras.

Med dessa ord till protokollet ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Örne: Herr talman! För att slippa besvara kammaren med något anförande vid den här tidpunkten, då de återstående få ledamöterna önska avlägsna sig, skall jag endast be att få anmäla till kammarens protokoll, att jag i huvudsak har samma syn på denna fråga som herr Bergman.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! Då jag deltagit i detta ärendes behandling, skall jag också be att få lämna några upplysningar.

När vi skulle taga ställning till denna fråga i utskottet, hade vi att taga hänsyn till olika skäl, dels rättsskäl, dels billighetsskäl, dels lämplighetsskäl. När det har sagts, att inga rättsskäl föreligga utan endast billighetsskäl, så skall jag be att få fästa uppmärksamheten på att när dessa rysslandssvenskar gingo in på de svenska konsulatet och deponerade sin egendom och betalade för sina depositioner, så trodde de, att därigenom var egendomen säkerställd och under svenska statens skydd.

Jag har ett brev, som jag fått från en sådan rysslandssvensk. Han talar just om hur det hade gått till där. Han skriver: »Då jag år 1917 i november månad var uti Petrograd för att få mina saker inpackade och avsända till Sverige, blev jag av general Brändström uppmanad att genast lämna Petrograd, då tiden var sådan att han ej kunde ansvara för våra personer, något att taga med oss, mer än vad vi på resan behövde, fingo vi ej medtaga, och det, som vi ägde, stod under svenska statens beskydd, för detta erhöll jag ett tryckt plakat att fästas utanpå dörrarna, att denna våning stod under svenska statens beskydd, efter att hava stängt alla dörrar och låst desamma och överlämnat nycklarna till den, som hade vård om huset (alldenstund vi ej lämnade någon att bo i våningen) och jag ansåg att svenska regeringen nog kunde försvara våra intressen, då den diplomatiska representanten själv givit mig sin försäkran att allt står under svenska statens beskydd.»

Dessa rysslandssvenskar därute levde i den tron och den förvisningen, att deras egendom stod under svenska statens beskydd. De deponerade sina pen-

Ang.
skadestånd till
vissa ryss-
landssvenskar.
(Forts.)

Ang.
skadestånd till
vissa ryss-
landssvenskar.
(Forts.)

ningar och värdesaker, för att dessa skulle föras över till Sverige. Man skulle då tycka, att det skulle finnas ett visst slags rättsskäl och att svenska staten i någon mån kunde vara ansvarig härvidlag. Jag är inte rättslärdd, så att jag kan inte yttra mig på det området, men det ligger nära till hands att säga, att svenska staten där har vissa rättsliga förpliktelser.

Vad åter billighetsskäl beträffar ber jag att få erinra om en sak, som för övrigt redan förut påpekats. Jag har roat mig med att gå till biblioteket och taga reda på hur det står till med vår export på Ryssland. Jag har då funnit, att vid 1900-talets början uppgick denna till 4,000,000 kronor. 1912 var den uppe i 32,000,000 kronor, och när vi komma till 1914, var den 75,000,000, 1915 var den 136,000,000, 1917 127,000,000, 1918 19,000,000 och 1919 1,500,000. Jag tycker, att dessa siffror tala ett tydligt språk om de insatser, dessa rysslandssvenskar gjort för det svenska näringslivet. De visa tydligt, att den svenska nationen är dessa utlandssvenskar inte så liten tack skyldig.

Jag ber om ursäkt, för att jag inte i alla detaljer kan följa utskottets tankegång, fastän jag skrivit under dess betänkande. Herr Larsén säger, att han inte varit belåten, ty han ville gå på en annan linje. Då kan jag säga, att jag inte heller var belåten, därför att jag hade inte precis velat gå på den linje, som utskottet följt, utan jag hade velat forma utlåtandet något mera i den anda, som besjalar herrar Örne och Bergman och som ligger bakom socialstyrelsens utlåtanden.

Vidare ber jag att få fästa uppmärksamheten på att det inte är råvaror, vi exporterat till Ryssland, utan det är färdiga fabriksalster, vilkas försäljning kommit svenskt näringsliv till godo i en helt annan omfattning än vad fallet skulle varit, om det varit råvaror. Vi skola även tänka på alla de miljoner, som staten fått in, särskilt under de åren, då vi hade konjunkturskatt, som utgick med mellan 12 och 32 procent och mera av inkomsterna. Detta var ett bräddmått, om jag så får uttrycka mig, som staten fick in genom konjunkturskatterna, och härför kunna vi i stor utsträckning tacka rysslandssvenskarna för deras arbete därute.

Jag berättade om ett brev, som jag fått från en sådan. Han är 82 år gammal, helt blind på ena ögat och med mycket starkt nedsatt syn på det andra. Han är gammal, det äro de flesta. Nu ha de väntat så många år på denna reglering, och de ha haft en fast förtröstan på att den svenska staten inte skall behandla dem alltför styvmoderligt.

Vi ha föreningar, som arbeta på svenskhetens bevarande i utlandet, och vi äga vissa förpliktelser i detta avseende. Vi bo dock i ett kultursamhälle, som bör taga värd om dem, som råkat så illa ut. Jag för min del vill bara säga, att dessa utposter, som vi haft därute, ha röjt vägar, de ha skaffat marknad för svenskt näringsliv därute, och på dessa vägar har hemförts så mycket medel till vårt land, att de borde ha ersättning, eller, som någon uttryckte sig härom dagen: när en gata drages fram över en annans mark, skall markägaren ha marklösen. Det allmännas bästa har här dragits fram på vägar, som de röjt. Det är till stor del deras förtjänst, att vår export på Ryssland fått en sådan omfattning, som den fått.

Jag skulle vilja sluta med att hemställa, att den utredning, som kommer till stånd, inte måtte dröja alltför länge. Dessa personer äro ofta 75—80 år gamla. När hjälpen kommer, kommer den kanske för sent. Så fort som möjligt må denna utredning komma till stånd, och mycket av den mystik, som nu vilar över dessa rysslandssvenskars förhållande till svenska staten, skulle därmed skingras, slöjan skulle lyftas över dessa förhållanden, så att alltihop blir klarlagt i denna utredning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

*Ang.
skadestånd till
vissa ryss-
landssvenskar.
(Forts.)*

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en vapenförrådsbyggnad för Göta artilleriregemente m. m.;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd);

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av en för Gamla Älvsborgs kungsladugård m. m. utgående avgäld; samt

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av beskickningshus i Tokio.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckt motion angående åtgärder till skydd för den inhemska produktionen och avsättningen av massa- och brännved m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckt motion angående anslag till vissa anordningar för ordnandet av riksdagshusets närmaste omgivningar;

nr 35, i anledning av väckta motioner angående tryckning av en förteckning över bondeståndets ledamöter under tiden 1710—1800;

nr 36, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående pension åt förvaltaren vid Tumba bruk, civilingenjören J. Vestergren; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i staten för statens pensionsanstalt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 19 § lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 33 § lagen den 10 maj 1901 om inteckning i fartyg; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 2 juni 1911 om skydd för vissa internationella sjukvårdsbeteckningar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 3 § lagen om medling i arbetstvister;

nr 27, i anledning av väckt motion angående åvägabringande av en lagstiftning rörande personliga tjänsteavtal;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga angående enskilda sjukhem och förlossningshem; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande kyrkors upplåtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster och andaktsövningar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.33 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

. Fredagen den 24 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollen för den 18 och den 21 innevarande månad.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 433, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående inrättande av statslotteri, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 32, bankoutskottets utlåtanden nr 34—37, första lagutskottets utlåtanden nr 23—25, andra lagutskottets utlåtanden nr 26—29 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 10, i anledning av väckt motion angående införande av s. k. decisiv folkomröstning; och

nr 11, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 205 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 §, 12 § 1 mom. och 15 § 3 mom. i lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m. bör hänvisas;

bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighet av gällande bestämmelser om utförelsebevis för råg och vete jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 25 april 1919 (nr 222) angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärge åt arbetarna m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till skatte av lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 i Nysunds socken.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,38 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.